

# HOLLOLAN KUNNAN TILINPÄÄTÖS 2013



Palvelukoti Onnenkoto valmistui v. 2013.<sup>1</sup>

Kunnanhallitus 31.3.2014

---

<sup>1</sup> Onnenkodon on rakennuttanut omistukseensa Lahden Talojen tytäryhtiö Lahden Palveluasunnot Oy. Hoivapalvelut asukkaille tuottaa Peruspalvelukeskus Oiva, joka on vuokrannut tilat pitkäaikaisella vuokrasopimuksella

# 1. Sisällys

<b>1. Toimintakertomus</b> .....	4
1.1. Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa .....	4
1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus .....	4
1.1.2 Hallinto .....	6
1.1.3 Yleinen taloudellinen kehitys ja kuntien talous .....	8
1.1.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa .....	11
1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä .....	12
1.1.6 Kunnan henkilöstö .....	13
1.2. Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä .....	13
1.2.1 Arvio merkittävimmistä riskeistä .....	13
1.2.2 Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä .....	14
1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus .....	17
1.4 Konsernin toiminta ja talous.....	23
1.4.1 Konsernin toiminnan ohjaus .....	23
1.4.2 Olennaiset tapahtumat.....	23
1.4.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	24
1.4.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut .....	24
1.5 Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä .....	27
<b>2. Talousarvion toteutuminen</b> .....	28
2.1 Strategisten tavoitteiden toteutuminen .....	28
2.2 Käyttötalouden toteutuminen .....	32
2.3 Tuloslaskelmaosa .....	60
2.4 Investointiosa .....	62
2.5 Rahoitusosa .....	66
2.6 Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	68
2.7 Yhteenveto valtuuston hyväksymien nettomenojen toteutumisesta.....	69
<b>3. Tilinpäätöslaskelmat</b> .....	70
3.1 Tuloslaskelma .....	70
3.2 Rahoituslaskelma.....	71
3.3 Tase .....	72
3.4 Konsernilaskelmat.....	73

<b>4. Tilinpäätöksen liitetiedot</b> .....	76
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	76
4.2 Tuloslaskelman liitetiedot.....	76
4.3 Taseen liitetiedot.....	79
4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot .....	84
4.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot.....	85
4.6 Liitetietojen erittely .....	86
4.7 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot .....	87
<b>5. Taseyksikön ja liikelaitoksen erillistilinpäätökset</b> .....	<b>93</b>
5.1 Liikelaitoksen vaikutus tulokseen.....	93
5.2 Erillistilinpäätöslaskelmat.....	94
<b>6. Konserniyhtiöt</b> .....	106
<b>7. Käytetyt kirjanpitokirjat ja tositelajit</b> .....	108
<b>8. Tilinpäätöksen allekirjoitukset ja merkinnät</b> .....	110

# 1. Toimintakertomus

## 1.1. Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

### 1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus

#### *Talous*

Vuoden 2013 talousarvion tasapainotusta varten perustettiin poliittinen työryhmä, joka teki 5,2 milj. euron tasapainotusesityksen. Vaikutuksista pääosa koostui kunnallisveron 1 %-yksikön korotuksesta, kiinteistöverojen korotuksista sekä hallintokuntien menojen karsinnoista 0,8 milj. euroa. Valtuuston kumottua osan säästöesityksistä, **vuoden 2013 talousarvio muodostui -0,5 alijäämäiseksi.**

Vuoden 2012 tilinpäätöslukujen tarkentuessa alkuvuodesta arvioituakin synkemmäksi (-4,4 milj. euroa), valtuustoseminaarin 11.2.2013 pohjalta valtuusto linjasi 4.3.2013 lautakunnille valmisteltavaksi merkittävän talouden sopeuttamishjelman. Valtuustoseminaarissa 19-20.4.2013 valtuustoryhmien sekä kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajat sitoutuivat osaltaan hyväksymään sopeuttamistyön valmistelun jatkamisen lautakuntien esitysten pohjalta. Valtuusto hyväksyi 26.6.2013 yhteensä 5,7 milj. euron säästöohjelman kolmen äänestyksen jälkeen lähes yksimielisesti (4/2/4 ei-ääntä,-/1/1 tyhjää). Keskeisimmät rakenteelliset ja myös kuntalaisten palvelujen näkökulmasta suurimmat vaikutukset kohdistuivat lukion, Uskilan ja Miekkion koulujen lakkautuksiin. Täytäntöönpano käynnistyi alkusyksystä.

Merkittävien sopeuttamistoimenpiteiden toteutuksen käynnistyttyä vuoden 2013 tilinpäätöksen tulos kyettiin painamaan -0,986 milj. euroon, mikä lähtökohdat huomioon ottaen on pidettävä hyvänä. Tilinpäätökseen sisältyy niin tulojen (verotulot) kuin menojenkin (kertapoistot) osalta poikkeuksellisia eriä, jotka on syytä ottaa huomioon kokonaisuuden arvioinnissa.

Toimintakulut olivat 178 milj. euroa, missä kasvua edellisvuoteen oli 4,2 milj. euroa eli 2,41 %. Edelliseen tilikauteen verrattuna kasvun maltillisuus on merkittävä (+10,6 milj. euroa/ 6,5 %).

Kun kunnanhallitus huhtikuussa päätyi pidättäytymään lomautuksista, tavoitteeksi asetettiin n. 1 milj. euron vapaaehtoiset säästöt. Saavutetut vapaaehtoiset henkilöstösäästöt olivat yhteensä 1,3 milj. euroa.

Tulorahoitus (verotulot, valtionosuudet ja toimintatuotot) olivat yhteensä 185,5 milj. euroa, missä kasvua edelliseen tilinpäätökseen oli puolet enemmän eli 10,1 milj. euroa.

Verotulot olivat yhteensä 82,6 milj. euroa. Kasvu oli poikkeuksellisen suurta; 8,4 milj. euroa ja 11,3 %:ia. Yleisen taloudellisen tilanteen ollessa heikko, kasvu selittyy pitkälle veronkorotusten ja poikkeuksellisten tekijöiden johdosta. Ilman poikkeuksellisia tekijöitä verotulojen kasvun olisi todennäköisesti jäänyt 2-2,5 milj. euroon.

Valtionosuudet olivat 26,6 milj. euroa, missä kasvua edellisvuoteen oli vain 0,3 milj. euroa. Vähäistä kasvua selittävät valtionosuusleikkaukset. Toimintatuotot olivat 76,4, missä kasvua edelliseen tilinpäätökseen oli 1,5 milj. euroa eli 2 %:ia.

Investointimenot olivat yhteensä 19,15 milj. euroa, joihin tuloa saatiin vain 0,4 milj. euroa, nettomenojen ollessa 18,8 milj. euroa. Keskeisin investointi oli Salpakankaan koulu, johon kului 11,5 milj. euroa. Kuntatekniikan investoinnit olivat 2,5 milj. euroa.

Kunnan lainamäärä oli vuoden lopussa 46,6 milj. euroa eli 2119 e/as. Lisäystä vuoden aikana oli 11,5 milj. euroa eli 33 %.

## *Toiminta*

Kunnan väestömäärän kasvu jäi negatiiviseksi -79 henkilöä. Viimeksi kasvu on ollut negatiivista 1990-luvulla. Työttömyysaste oli keskimäärin 9,3 % ollen kokonaisuutena 1,3 %-yksikköä edellisvuotta korkeampi. Korkein luku oli joulukuussa (10,5 %).

Uusi valtuusto aloitti toimintansa. Uusille valtuutetuille järjestettiin marraskuussa 2012 neljän illan perehdytysjakso kunnan toimintaan ja talouteen, mitä kautta luotiin valmiuksia valtuustokauden toiminnan nopeaan käynnistämiseen. Valtuustoseminaareja järjestettiin yhteensä viisi, joiden teemoina olivat talous, kuntastrategia/rakennemuutokset, kiinteistöt, strateginen yleiskaava ja palveluohjelma.

Kunnan strategiset hankkeet: LATU ja TERTTU saatettiin päätökseen vuoden aikana. Laatu-tuottavuuspainotteisen, henkilöstölähtöisen, pysyväksi tarkoitetun toimintamallin kautta kirjattiin vuonna 2013 yhteensä n. 1,3 milj. euron tuottavuustoimenpiteet. Sairauspoissaolojen varhaisen puuttumisen mallin myötä poissaolot vähenivät hieman koko kunnan tasolla 10,6 työpäivää (peruskunta 9,3, Oiva 11,7), edellisvuoden ollessa 10,9 työpäivää.

Riskeistä keskeisimmät kohdistuvat kunnan kiinteistöihin. Kunnan kiinteistöjen nopeasti heikentynyt kunto elinkaaren loppupäässä aiheutti vuoden 2013 aikana sen, että väistötilat olivat käytössä yläasteen, Kalliolan koulun ja paloaseman osalta.

Hollolan kunnanvaltuusto irtisanoi 17.12.2012 läntisen perusturvapiirin yhteistoimintasopimuksen 1.1.2014 alkaen. Alkuvuoden aikana valmisteltiin uudet linjaukset, joiden pohjalta kaikki Oiva-kunnat hyväksyivät uuden yhteistoimintasopimuksen. Uudistuksen myötä Oivasta muodostetaan 1.1.2014 Hollolan kunnan taseyksikkö, johtokunta lakkautetaan ja tilaaja-tuottaja-mallista luovutaan. Uudistuksella pyritään mm. välttämään päällekkäisorganisaatioita ja tehostamaan toimintaa.

Kunta- ja palvelurakennelaki hyväksyttiin kesäkuussa eduskunnassa. Lakiin sisältynyt velvoite kuntaliitosselvitysten laatimiseksi sidottiin sosiaali- ja terveystoimen järjestämislakiin (6 kk hyväksymisen jälkeen). Touko-kesäkuussa, ennen lain hyväksymistä, Päijät-Hämeen kunnista Lahti, Kärkölä ja Nastola sekä Ymenlaakson kunta litti esittivät valtiovarainministeriölle erityistä kuntajakoselvitystä alueella. Valtiovarainministeriö kysyi Hollolan ja Hämeenkosken kuntien kantaa liittymisestä erityisselvitykseen. Molemmat kunnat vastasivat kieltävästi esitykseen. Tästä huolimatta valtiovarainministeriö määräsi 11.10.2013 Hollolan ja Hämeenkosken mukaan erityiseen kuntajakoselvitykseen ja nimesi samalla neljän kunnan esityksestä selvityshenkilöksi Kärkölään kunnanjohtaja Seppo Huldénin. Tilannetta hämmensi maan hallituksen rakennepoliittisen ohjelman yhteydessä linjaama eräiden keskustaupunkien ympäristökuntien pakkokuntaliitoskirjaukset, joiden osalta käynnistettiin kuntarakennelain muutosvalmistelu.

Hollolan historian IV osa julkistettiin 16.9.2013. Historian kirjoitti filosofian tohtori Jarmo Peltola. Historia käsittelee kunnan tapahtumia sotavuosista nykypäivään.

## *Tulevaisuus*

Yleinen keskustelu valtiontalouden tilasta, henkilöstön vahva yhteinen sitoutuminen sekä kunnan poliittisesti laajan yksimielisesti päätetty sopeuttamisohjelma loi vahvan pohjan toimintamenojen merkittäville säästöille, mikä myös näkyi tuloksessa. Vastaavaa, vahvaa yhteistä näkemystä ja tahoja tarvitaan myös tulevaisuuden haasteiden voittamiseksi.

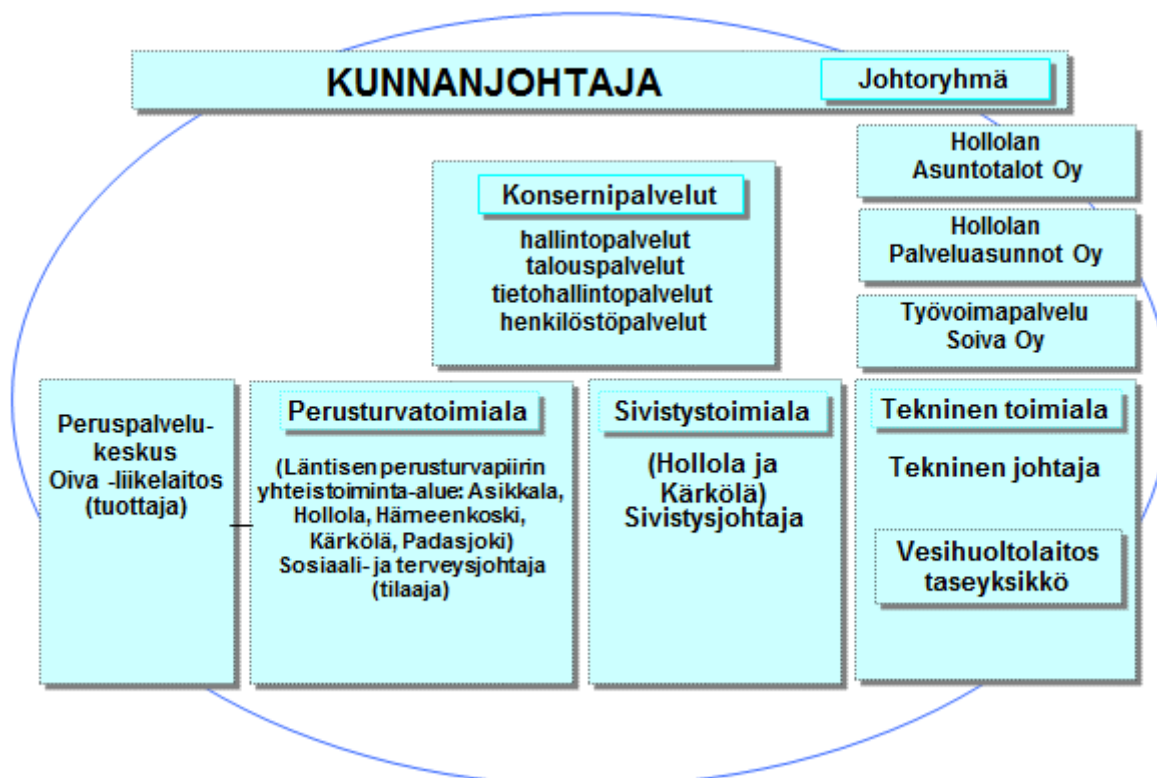
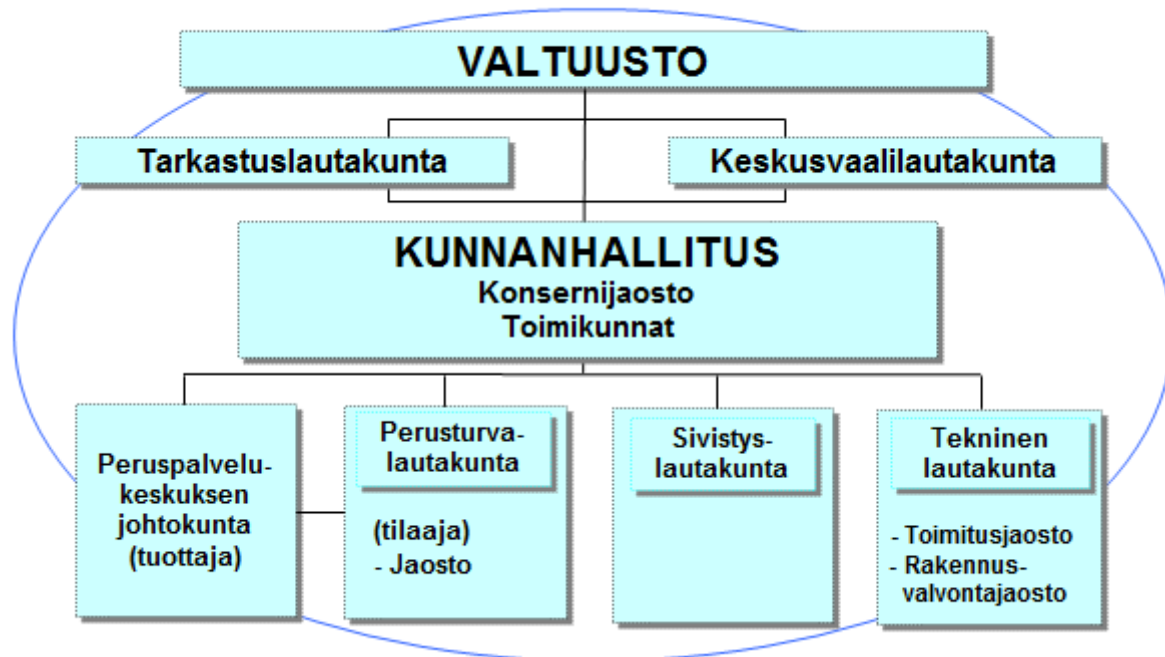
Kunnan taloutta tulee rasittamaan tulevana vuosina jatkuvat muutokset sekä raskas investointiohjelma. Merkittävien palvelujen sijoituksessa tällä hetkellä väistötiloihin, investointiohjelman vaihtoehdot liittyvät lähinnä rahoitus- ja toteutusmalleihin, eivät rakentamisen perusteluihin tai ajankohtiin. Kunnan lainamäärä nousee nopeasti korkealle tasolle.

Hollolassa 24. maaliskuuta 2014

Päivi Rahkonen  
Kunnanjohtaja

## 1.1.2 Hallinto

## Hollolan kunnan hallinto-organisaatio 31.12.2013



## Valtuuston jäsenet (43), tilanne 31.12.2013

Arvila Erkki	SDP
Engman Marja	KESK
Holopainen Ville	KOK
Hottola Arto	KOK
Hyytiä Kari	SDP
Hämäläinen Kristiina	KOK
Ihalainen Tapani	KD
Jalonen Pasi	KOK
Kiiski Mia	KOK
Kurisjärvi Mari	SDP
Lindeman Aino	SDP
Louekoski-Huttunen Toini	SDP
Louhelainen Anne	PS
Maattola Helena	KOK
Mantere Heikki	KOK
Masih Salamat	KD
Niemi Jarkko	SDP
Nurminen Heli	KESK
Palm Kati	PS
Peltonen Lasse	SDP
Penttilä Veli	KOK
Pulkanen Markku	KOK
Pälsi Pasi	KD
Pölönen Kati	KESK
Rantanen Seppo	VAS
Rehula Juha	KESK
Rinne Keijo	KOK
Ronkainen Jari	PS
Salminen Jari	PS
Salo Tuulia	KESK
Siirola Matti	KESK
Siljander Hannu	PS
Sirkiä Juhani	PS
Sulonen Kari	KOK
Söyriä Tatu	KOK
Taarasti Anna-Kaarina	KESK
Talvitie Jarmo	VAS
Tanhuva Veli-Matti	PS
Tiirikainen Mira	PS
Tuominen Timo	PS
Vanhala-Selin Kristiina	VIHR
Vinnamo Harri	KESK
Virta Eero	KOK

## Valtuuston poliittiset voimasuhteet

Kokoomus	13
Perussuomalaiset	9
Keskusta	8
Sosialidemokraatit	7
Kristillisdemokraatit	3
Vasemmistoliitto	2
Vihreät	1
Yhteensä	43

Kunnanhallituksen jäsenet (11), tilanne 31.12.2013

Virta Eero pj.	KOK
Louhelainen Anne vpj.	PS
Hottola Arto	KOK
Kiiski Mia	KOK
Maattola Helena	KOK
Niemi Jarkko	SDP
Pölonen Kati	KESK
Pöyry Jorma	KESK
Söyriä Tatu	KOK
Taarasti Anna-Kaarina	KESK
Siljander Hannu	PS

Kunnanhallituksen esittelijä: kunnanjohtaja Päivi Rahkonen

Kunnanhallituksen poliittiset voimasuhteet:

Kokoomus	5
Perussuomalaiset	2
Keskusta	3
Sosialidemokraatit	1
Yhteensä	11

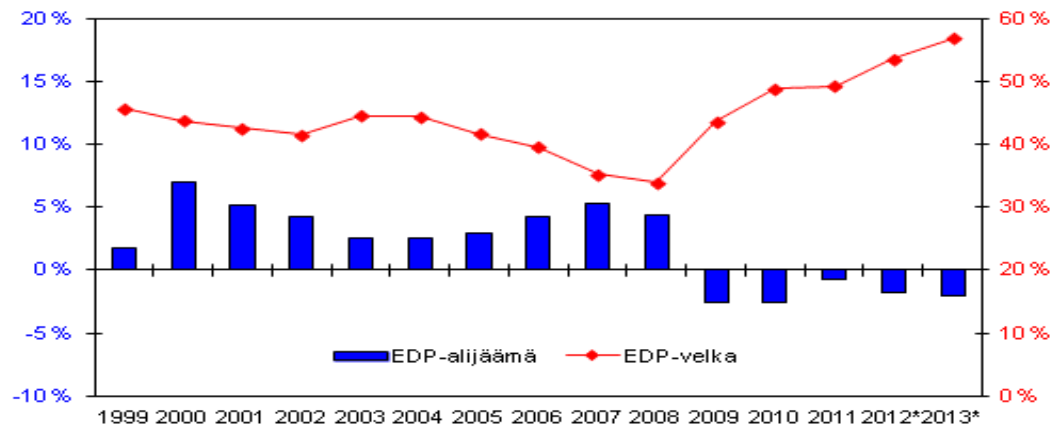
### 1.1.3 Yleinen taloudellinen kehitys ja kuntien talous

Valtiovarainministeriön arvion mukaan talouden kasvunäkymät säilyvät heikkona vuonna 2014 ja ansioiden nousu hidastuu. Valtion velan bkt-osuuden kääntäminen laskuun edellyttää siksi hallitukselta uusia sopeutustoimia.

Pääministeri Kataisen hallitus päätti 30.11.2013 talouden kasvuedellytysten varmistamiseksi ja julkisen talouden tasainottamiseksi rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta. Rakennemuutosten toimeenpanon varmistaminen on keskeinen keino julkisen talouden arviolta noin 9,5 miljardin euron kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Kuntasektorin osuus kestävyysvajeen hallinnassa on merkittävä ja kuntien vastuulla olevien palveluiden osuus kestävyysvajeen hallinnassa on arvioitu jopa 5 miljardin suuruiseksi.

Hallituksen neuvottelu julkisen talouden suunnitelmasta ja siihen sisältyvästä valtiontalouden kehyspäätöksestä (kehysriihi) vuosille 2015-2018 pidetään 24. ja 25. maaliskuuta 2014.

#### . Kuva. Suomen julkisyhteisöjen alijäämä (-) ja velka, suhteessa BKT:hen





Vuonna 2013 julkisyhteisöjen rahoitusasema oli 3,9 miljardia euroa (v. 2012 3,7 mrd) alijäämäinen. Valtionhallintosektorin alijäämä pysyi lähes ennallaan ollen 6,5 miljardia euroa. Paikallishallintosektorin alijäämä pieneni 0,7 miljardia euroa 1,5 miljardiin euroon. Tämä johtui siitä, että verotulot kasvoivat ja menojen kasvu hidastui. Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot keräsivät 4,1 miljardin euron ylijäämän, joka oli 1,1 miljardia pienempi kuin 2012. Tähän vaikutti pääasiassa se, että maksetut eläkkeet kasvoivat enemmän kuin eläketulot.

Valtiovarainministeriön mukaan lähivuosien vaimea talouskasvu ei yksistään riitä korjaamaan julkisen talouden epätasapainoa. Julkinen velka lisääntyy edelleen ennustejaksolla sekä nimellisesti että kokonaistuotantoon suhteutettuna. Velkasuhde nousee 60 prosenttiin vuonna 2014.

Lähde: Tilastokeskus, Valtioneuvoston Kanslia: Tulo- ja kustannuskehityksen toimikunta, Kuntaliitto 8.2.2013

## Kuntien talous

Kulunut vuosi 2013 on ollut kunnille edelleen hyvin haasteellinen käynnissä olevien merkittävien uudistusten kuten kuntalain, valtionosuusjärjestelmän, sote-rakenteen ja rakennepoliittisen ohjelman ja kuntarakenteen muutosten ja yleisen heikon taloustilanteen vuoksi.

Kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösten ennakkotiedot ovat osoittaneet, että kuntatalouden tila koehenki vuoden 2013 aikana. Vuoden 2013 tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan kuntien yhteenlaskettu tulos oli noin 300 miljoonaa euroa positiivinen kun se edellisellä vuonna oli n. 300 milj. euroa negatiivinen. Tulos parani siis edellisestä vuodesta noin 600 miljoonaa euroa. Viime vuoden tuloksen syntymiseen vaikuttanut, tulosta selkeästi vahvistava seikka oli kuntien toimintojen tehostaminen, josta ainakin 400 miljoonaa euroa toteutui KT Kuntayönantajien selvityksen mukaan henkilöstömenosäästöinä.

Lisäksi vuoden 2013 tulosta kohensivat merkittävästi verotuksen kertaerät 400 miljoonalla eurolla sekä tulo- ja kiinteistöveroprosenttien korotukset noin 170 miljoonalla eurolla. Tulokseen heikentävästi vaikuttaneita tekijöitä olivat puolestaan valtionosuusleikkaukset, sekä kuntien tehtävien kasvu ja palveluiden kysynnän lisäys.

Tilanteen parantuminen suhteessa edellisvuoteen ei kuitenkaan Kuntaliiton mukaan merkitse taluspaineiden katoamista, vaan tuo kuntatalouden väliaikaisesti suunnilleen keskimääräiselle tiukalle tasolle. Vaikka tilanne parantui edellisvuodesta, kuntien talouden sopeuttamispaineet eivät ole poistuneet. Vuoden 2014 osalta on odotettavissa kuntien tulopohjan kasvuvauhdin merkittävää hidastumista, muun muassa valtionosuudet pienenevät suoritettujen leikkausten johdosta noin 100 miljoonaa euroa. Verotulojen kasvun arvioidaan hidastuvan viime vuoden 6,8 prosentista alle kolmannekseen, eli 2,1 prosenttiin tänä vuonna. Kuntaliiton arvion mukaan kuntien verotulot jäävät vuonna 2014 alle toimintamenojen kasvuun.

Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli 2,7 miljardia euroa, jossa oli kasvua noin 900 miljoonaa euroa edellisvuodesta (v. 2012 vuosikate 1,74 mrd euroa). Kuntien osalta tulorahoitus ei kuitenkaan ollut riittävä, sillä vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja. Investoinneistakin rahoitettiin vuosikatteella kunnissa ja kuntayhtymissä vain alle 60 prosenttia. Maakunnallisesti tarkasteltuna pienin vuosikate tilinpäätöksen ennakkotietojen mukaan suhteessa poistoihin oli Päijät-Hämeessä, 48 prosenttia.

Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu lainakanta oli arviolta 15,6 miljardia euroa vuoden 2013 lopussa. Kasvua edellisvuodesta oli noin 13 %, mikä kertoo tulorahoituksen riittämättömyydestä ja kasvaneesta investointimäärästä. Tilikauden tuloksen parantuminen siis vuonna 2013 pitkälti kertaluontoisista eristä johtuen ei kerro siitä, että kuntatalous olisi tasapainossa, sillä kuten Laesterä Kuntalehdessä kirjoittaa, kertaluontoiset verotulot ovat pois vuoden 2014 tuloista ja kasvuennusteista. Lisäksi palkkasumman kasvun kattamiseksi tulisi verotulojenkin kasvaa ja investointien voimakas kasvu tarkoittaa vääjäämättä myös velkaantumisen voimakasta kasvua.

Vuonna 2013 harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta haki 95 kuntaa yhteensä 142 miljoonaa euroa. Korotusta hakeneiden kuntien määrä lisääntyi 13 kunnalla, mikä kertoo osaltaan kuntien heikosta taloustilanteesta. Lisäksi veroprosentteja päätettiin korottaa useissa kunnissa vuodelle 2014. Lähes puolet kunnista, yhteensä 156 kuntaa on nostanut tuloveroprosenttiaan vuodelle 2014. Korkein tuloveroprosentti on ensi vuonna Kiteellä 22,50 prosenttia ja alhaisin Kauniaisissa

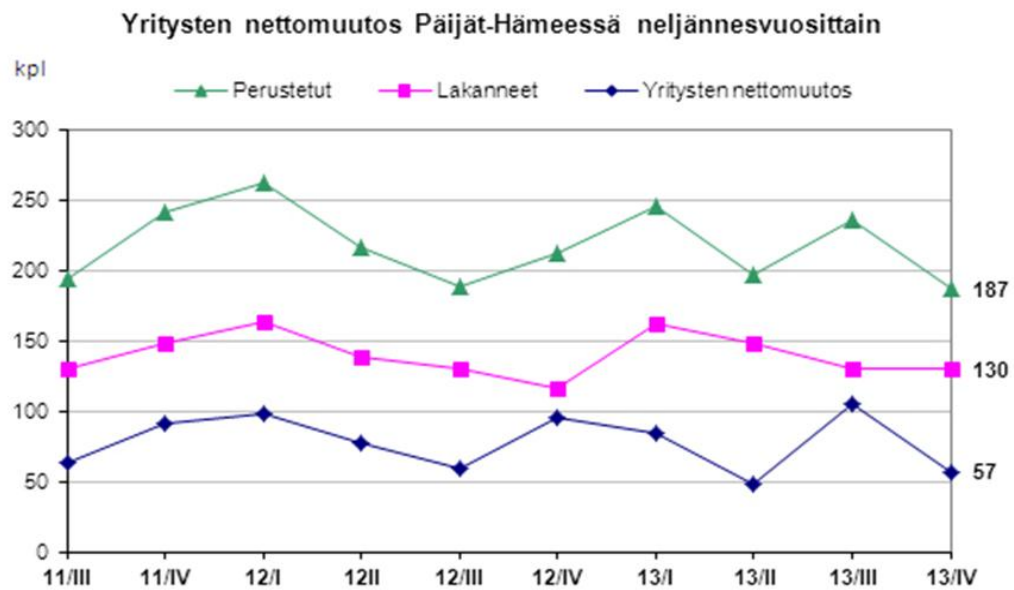
16,50 prosenttia. Keskimääräinen tuloveroprosentti on ensi vuonna 19,74, mikä merkitsee 0,36 prosenttiyksikön kasvua vuodesta 2013.

Kansantalouden kehityksen ennusteet ovat heikentyneet kun tarkastellaan vuosia 2014 ja 2015. Kuntatalouden piirteisiin näyttää kuuluvan, että se kulkee hieman yleisen talouden kehityksen jälkisyklissä. Eli vaikka yleinen talouden suunta hieman jo muuttuisi, tulee kuntatalouden kehitys hieman jäljessä sekä ylä- että alamäessä. Valtiovarainministeriön mukaan vuonna 2014 kuntatalouden vuosikatteen ennustetaan heikkenevän lähes 800 milj. eurolla ja kuntatalouden alijäämän syvenevän.

Lähde: Kuntaliitto 12.2.2014, Kuntataloustiedote 4/2013, Kuntalehti 3/2014, Eero Laesterä: Kuntatalouden tila uutisoitiin väärin, VM: Budjettikatsaus 2014 (syyskuu 2013)

### Lahden talousalueen kehitys

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan Lahden seutukunnan asukasmäärä vähentyi vuonna 2013. Aloittavien yritysten määrä oli vuonna 2013 selvästi edellisvuotta pienempi ja erityisesti pienten yritysten perustaminen ei ole toivotulla tasolla. Perustettujen yritysten lukumäärä on tasaisesti kasvanut Päijät-Hämeessä 2000-luvulla asti vuoteen 2007 asti. Vuonna 2009 tuli suurin notkahdus, ja vuosina 2010 ja 2011 perustettujen yritysten määrä lisääntyi, mutta kääntyi laskuun vuonna 2013. Lakanneiden yritysten määrä pysyi vuosikymmenen alussa suhteellisen vakiona, mutta lähti kasvuun vuonna 2007 ja on sen jälkeen pysynyt melko vakaana. Vuonna 2013 yritysten nettomuutos kääntyi laskuun. Vuoden 2013 Päijät-Hämeessä perustettiin 866 uutta yritystä ja lakkautettiin 570 yritystä, joten yritysten nettomuutos oli 296.



Lähde: Patentti- ja rekisterihallitus

Verkkotietokeskus 09.01.14

Työ- elinkeinoministeriön mukaan Lahden seutukunnassa elinkeinoelämä noudattelee koko maan linjaa, sillä sosiaali- ja terveysala, kauppa ja muut palvelualueet menestyvät vielä kohtuullisesti, mutta myös näillä sektoreilla on näkyvissä rakenteiden uudistaminen ja toimintojen sopeuttaminen.

Hämeessä ja erityisesti Päijät-Hämeessä teollisten työpaikkojen suuri määrä vähenee jatkuvasti. Teollisuuden työpaikkojen menetys ja niiden vaikea korvaaminen näkyy joulukuun korkeissa työttömyyslukuissa. Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakuntien Hämeen työ- ja elinkeinotoimistossa oli joulukuun lopussa 24 171 työtöntä työnhakijaa, mikä on 3 115 enemmän (14,8 %) kuin vuosi sitten ja marraskuusta työttömien määrä kasvoi 2 344:llä (10,7 %).

Päijät-Hämeen maakunnan työttömyysaste joulukuussa oli 15,1 %, nousten edellisestä vuodesta 1,7 prosenttiyksikköä. Maakunnan matalin työttömyysaste oli Hämeenkoskella (10 %) ja korkein Lahdessa (17,4 %). Hollolan työttömyysaste joulukuun lopussa oli 10,5 %, mikä on 1,6 % -yksikköä edellisvuotta suurempi. Sekä nuorten että yli vuoden työttömänä olleiden määrä on kasvanut. Päi-

jät-Hämeessä yli vuoden työttömänä olleita on viime vuotta enemmän alueen kaikissa kunnissa paitsi Kärkölässä.

**Taulukko.** Työttömien osuus työvoimasta (työttömyysaste) kuukauden lopussa.

KUNTA	12/2013	muutos: 11/13	muutos: 12/12
Asikkala	11,4	0,9	1,6
Hollola	10,5	1,0	1,6
Hämeenkoski	10,0	0,6	2,2
Kärkölä	10,4	1,0	0,6
Lahti	17,4	1,3	2,0
Nastola	13,4	0,9	2,3
Orimattila	12,4	1,3	0,8
Padasjoki	12,2	1,0	2,7
<b>Lahden seutu</b>	<b>15,1</b>	<b>1,2</b>	<b>1,8</b>
Hartola	12,2	1,4	-0,5
Heinola	16,7	1,3	1,7
Sysmä	10,8	0,7	0,0
<b>Heinolan seutu</b>	<b>15,4</b>	<b>1,3</b>	<b>1,3</b>
<b>PÄIJÄT-HÄME</b>	<b>15,1</b>	<b>1,2</b>	<b>1,7</b>

Lähde: Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö: Alueelliset kehitysnäkymät 1/2014 , Hämeen ELY-keskus, joulukuun 2013 työllisyyskatsaus, Verkkotietokeskus, Uutisviesti 6/2014.

#### 1.1.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Hollolan kunnan vuoden 2013 talouden toteutuma pitää sisällään useita poikkeuksellisia ja kertaluontoisia eriä, minkä johdosta tilikauden alijäämä jäi n. 986 t euroa alijäämäiseksi. Kesäkuussa hyväksyttiin myös merkittävä talouden sopeutuspaketti, jonka toimeenpano aloitettiin välittömästi ja sen vaikutukset näkyvät osin jo vuoden 2013 menokehityksessä.

Verotulot ja valtionosuudet kasvoivat yhteensä peräti 8,6 milj. euroa eli 8,6 % (885 t eur, 0,9 % v. 2012). Verotulojen voimakas kasvu (11,3 %) johtui kuitenkin pääosin kunnallisveroprosentin ja kiinteistöveroprosentin korotuksista vuodelle 2014, joiden vaikutus on yhteensä n. 4,5 milj. euroa. Yhteisöverotuotto kasvoi n. 550 t euroa (26 %). Lisäksi verotulojen kasvuun vaikuttivat kesäkuussa hyväksytty verontilityslain muutos, jonka johdosta tilitettävien verojen kertymisajanjakso muuttui lyhyemmäksi ja tammikuun jäännösverojen tilitys aikaistui joulukuulle 2013. Tämä vaikutti kuntien verotulotilityksiin koko maassa n. 430 milj. euroa. Myös ennakkoperinnän jako-osuuksien tarkistus toi kunnille lisää verotuloja aiempiin arvioihin verrattuna. Valtionosuusleikkausten toteuttaminen näkyy valtionosuuksien kehityksessä, joissa oli vain hienoinen 246 t euron kasvu (0,9 %) edelliseen vuoteen nähden.

Toimintatuotot kasvoivat n. 2 % ja toimintakulut n. 2,4 % eli myös kokonaisuutena menokasvu taitui ja vuosikate kasvoi n. 6 miljoonalla 7,5 miljoonaan euroon. Tästä huolimatta ja voimakkaasta investointikasvusta johtuen kunnan lainamäärä kasvoi n. 11,5 milj. euroa asukaskohtaisen lainan nostusten n. 2 120 euroon/asukas. Poistojen määrä kasvoi voimakkaasti, johtuen tasearvoja korjaavista 3,8 milj. euron kertapoistoista. Tilikauden tulosta paransi kuitenkin talousarvion toteutuminen erityisesti sivistystoimen osalta n. 2 milj. euroa arvioitua parempana sekä myös merkittävä n. 1,9 milj. euron myyntivoitto, joka kirjattiin satunnaiseksi tuotoksi. Myös henkilöstömenot toteutuivat kunnanhallituksen henkilöstömenosopeutusta koskevan päätöksen johdosta ja myös valtuuston hyväksymän sopeutuspaketin toimeenpanosta johtuen. Kokonaisuutena henkilöstömenot jäivät n. 1,8 milj. euroa talousarviota pienemmäksi.

Peruspalvelukeskus Oiva -liikelaitoksen lisälasku Hollolan kunnalle vuodelta 2012 oli 1,86 milj. euroa. Liikelaitoksen tulos saatiin nollassa laskuttamalla kunnilta tilikauden alijäämä. Erikoissairanhoidon menot puolestaan alittuivat talousarvioon nähden. Sosiaali- ja terveystoimen kasvu koko-

naisuutena taitui ja pysyi melko maltillisena edellisen vuoden kasvuun verrattuna. Perusturvalautakunnan nettomenot kasvoivat 3,5 % eli n. 2 milj. euroa (vuonna 2012 kasvu 10,4 %).

Työttömyystilanne heikkeni koko maassa ja kunnan työttömyys kasvoi vuoden 2012 joulukuun tilanteen 8,9 prosentista 10,5 prosenttiin. Myös nuorisotyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys kasvoivat.

Väestö ei kasvanut lainkaan vaan asukasluku pieneni edelliseen vuoteen verrattuna 79 henkilöllä.

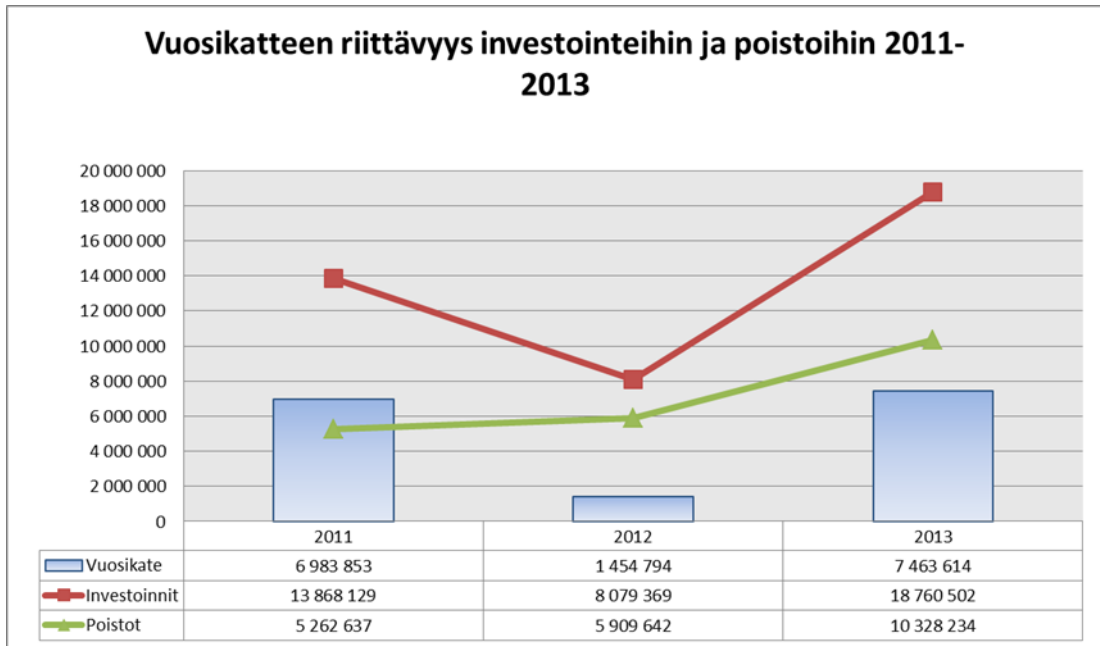
### 1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Vuoden 2013 tilinpäätös sisältää useita kertaluontoisia eriä, jotka on huomioitava tulevien vuosien kehitystä arvioitaessa. Vaikka tilanne parantui edellisvuodesta ja edellisenä vuonna hyväksytyt sopeutuspaketit on merkittävä, eivät sopeuttamispaineet ole poistuneet. Investointien kasvu on voimakas eikä niitä kyetä kattamaan tulo-rahoituksella. Näin ollen kunnan lainamäärän ennakoidaan kasvavan voimakkaasti.

Alla olevasta taulukosta havaitaan, että kertyneistä ylijäämistä huolimatta Hollolassa vuosien 2011-2012 toiminnan ja investointien rahavirta on kääntynyt negatiiviseksi eikä vuosikatteella vuosina 2012-2013 ole kyetty kattamaan poistoja. Myös vuoden 2013 osalta toiminnan ja investointien rahavirta on negatiivinen. Ajalla 2007-2013 kassavirta on lähes 20 milj. euroa negatiivinen. Todellisen talouden tasapainon hahmottaminen edellyttää näin ollen vuosikatteen ja ylijäämien tarkastelun lisäksi myös muiden lukujen tarkastelua niin, että lukuja tarkastellaan useamman vuoden ajalta.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>Vuosikate</b>	2 411	7 861	8 566	9 622	6 984	1 455	7 464
Satunnaiset tuotot	0	2 228	0	0	0	0	1 873
Satunnaiset kulut	0	0	0	-145	0	0	0
Tulo-rahoituksen korjaukset	-695	-1 500	-380	-415	-423	-310	-2 072
<b>Investoinnit</b>							
Käyttöomaisuusinvestoinnit	7 681	6 633	7 142	9 125	16 456	13 406	19 157
Investointitulot	819	3 167	2 343	1 015	2 588	5 327	2 469
Nettoinvestoinnit	6 862	3 466	4 799	8 110	13 868	8 079	16 688
<b>Varsinaisen toiminnan ja investointien kassavirta, netto</b>	<b>-5 146</b>	<b>5 123</b>	<b>3 387</b>	<b>952</b>	<b>-7 307</b>	<b>-6 934</b>	<b>-9 423</b>
Toiminnan ja investointien rahavirta negatiivinen ajalla 2007-2013			<b>-19 348</b>				

Vuosikatteen riittävyys poistoihin on heikentynyt vuodesta 2011 ja poistojen määrä ylittää vuosikatteen vuonna 2012 selvästi, samoin vuonna 2013. Vuosikatteen ja poistojen suhteen lisäksi tulee kuitenkin tarkastella vuosikatteen riittävyttä myös investointeihin, jota voidaan pitää yhtenä keskeisenä talouden tasapainon mittarina. Vuosikate Hollolassa ei ole riittänyt myöskään investointeihin, joten tälläkään mittarilla kuvattuna kunnan talouden ei voida sanoa olevan tasapainoinen.



Vuoden 2014 osalta on odotettavissa kuntien tulopohjan kasvuvauhdin merkittävää hidastumista, muun muassa valtionosuudet pienenevät suoritettujen leikkausten johdosta noin 100 miljoonaa euroa. Kuntaliiton mukaan verotulojen kasvun arvioidaan hidastuvan 2,1 prosenttiin tänä vuonna. Kuntaliiton arvion mukaan kuntien verotulot jäävät vuonna 2014 alle toimintamenojen kasvuun.

Vuoden 2014 talousarvio on hyväksytty n. -1,5 milj. euroa alijäämäisenä v. 2013 hyväksytystä sopeutuspaketista huolimatta. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöntekijöiden menojen kasvupaineen johdosta kuntaan kohdistuu kuluvana vuonna myös erikoissairaanhoidon kasvupaineita. Lisäksi menopaineita jo kuluvalle ja tuleville vuosille aiheuttanevat paitsi kehysriihen päätökset myös esim. joukkoliikenteen ratkaisut sekä epävarma yleinen taloudellinen tilanne, jonka johdosta suurta verotulojen kasvua ei ole odotettavissa. Talouden sopeutusohjelman toimeenpanon toteutus ja siihen onnistuminen vaikuttaa vuoden 2014 lopulliseen toteutumaan.

### 1.1.6 Kunnan henkilöstö

Kunnan palveluksessa oli 31.12.2013 yhteensä 2 043 henkilöä (v. 2012 henkilöstömäärä 2 090), josta Peruspalvelukeskus Oiva-liikelaitoksen osuus 1 130 henkilöä. Kokonaisuutena henkilöstömäärä näin ollen hieman vähentyi Oivan henkilöstömäärän kuitenkin kasvaessa. Henkilöstökulut kasvoivat 2% edelliseen vuoteen nähden (v. 2012 kasvu n. 5,7 %) Sairauspoissaolojen kokonaismäärässä ei tapahtunut merkittävää muutosta.

Tarkempia tietoja henkilöstöstä on vuoden 2013 henkilöstökertomuksessa.

## 1.2. Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

### 1.2.1 Arvio merkittävimmistä riskeistä

Arvio perustuu kunkin toimialan tekemään riskikartoitukseen. Riskikartoitukset on tehty vuodelle 2013 ja näiden perusteella määritelty hallinnan toimenpiteet, jotka on dokumentoitu.

Konsernipalveluiden tuottamien palveluiden näkökulmasta tarkasteltuna merkittävimmät riskitekijät on todettu olevan palvelussuhdeosaamisessa ja talousosaamisessa ja näissä havaittujen puutteiden hallinnassa. Lisäksi sopimuksiin ja sopimushallintaan liittyvät riskit on tiedostettu, koko kuntaa koskien. Erityisesti sosiaali- ja terveystyöntekijöiden palveluissa korostuu sopimusosaaminen sillä palvelujen han-

kinnat ovat euromääräisesti merkittäviä. Myös rakennusvalvonnan riskit voivat yksittäistapauksina konkretisoituessaan olla merkittäviäkin. Rakennusvalvonnan riskit liittyvät lähinnä virheellisiin perustein tehtyihin lupapäätöksiin. Sopimuksia tulisi hallita koko niiden elinkaari. Usein huomio on painotunut liiaksi kilpailutukseen eikä valvonta ja seuranta ole ollut välttämättä riittävää. Sopimushallintajärjestelmän käyttöön otto tuonee helpotusta hallinnointiin ja siihen liittyviin riskeihin. Myös sopimusriskien kartoittamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Myös *henkilöstön saatavuus ja osin myös vaihtuvuus* on todettu kaikilla toimialoilla riskiksi. Tietyillä ammattialoilla on ollut saatavuuteen liittyviä ongelmia, mm. lääkärit, sosiaalityöntekijät, psykologit ja puheterapeutit. Lisäksi reuna-alueille ja pienille terveysasemille on ollut vaikeampaa rekrytoida henkilökuntaa. Henkilöstön vaihtuvuus esim. sosiaalityössä heikentää myös asiakkaan saaman palvelun laatua. Henkilöriskejä on myös toteutunut pitkäaikaisten sairauksien kohdalla, jolloin tekijöitä ei ole ollut saatavilla tai mahdollista hankkia tilalle.

*Yleinen taloudellinen epävarmuus* ja koko kuntatalouden tilanteen heikentyminen on näkynyt kunnan toiminnassa myös kuluneena vuonna. Tämä on näkynyt heikkona maksuvalmiutena, jonka johdosta tilapäislainan ottovaltuuksia korotettiin kunnanhallituksen päätöksellä kesken vuoden ja tilapäislainaan on myös jouduttu turvautumaan sekä kunnan että peruspalvelukeskuksen maksuvalmiuden varmistamiseksi. Myös lainamäärä on kasvanut merkittävästi vuoden 2013 aikana ja uuden lainan sitominen vaihtuvaan viitekorkoon on lisännyt myös kunnan *korkoriskiä*.

Merkittävimmät toiminnalliset ja omaisuuteen liittyvät riskit ovat tehdyn riskiarvioinnin perusteella kunnan kiinteistöissä. Merkittäviksi riskeiksi on tunnistettu *kiinteistöjen kunto eli toimintaympäristön terveellisyys* (sisäilmaongelmat), joka on vaikuttanut kaikkien toimialojen toimintaan. Riskien hallintatoimenpiteinä ovat vakuuttaminen ja säännölliset tarkastukset. Toiminnallisina riskeinä voidaan nostaa esille tulipalot ja vesivahingot, jotka vaikuttavat molemmat tilojen käytettävyyteen ja sitä kautta toiminnallisuuteen. Luonnonilmiöiden aiheuttamat riskit ovat lähinnä energiasyötön varmuuteen liittyviin riskeihin. Näistä on syytä nostaa esille mm. terveyskeskuksen varajärjestelmien puute. Vastuuriskeihin luettavan sisäilmaongelmien aiheuttama riskin todennäköisyys on kartoituksen mukaan suuri ja vaatii jatkuvaa seurantaa sekä reagointivalmiutta.

*Tietojärjestelmien toimivuus, muutokset ja osin niiden hankala käytettävyys* on myös tunnistettu riskiksi. Tietoturvapoliittikka on hyväksytty sekä on laadittu kattava ohjeistus tietoturva-asioista sekä koulutettu henkilöstöä.

## 1.2.2 Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

### ***Kuvaus säännösten, määräysten ja päätösten noudattamisesta***

Konsernipalveluiden osalta ei ole havaittu säännösten noudattamatta jättämisestä aiheutuneita sisäisen valvonnan puutteita. Hallintosääntö ja sen liitteenä olevat päätösvaltataulukot on päivitetty vastaamaan toiminnassa tapahtuneita muutoksia ja kuntalain vaatimuksia sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Myös taloudenhoito-ohje on päivitetty vuoden 2013 aikana. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteita on valmisteltu vuoden lopussa ja perusteasiakirja on hyväksytty valtuustossa tammikuussa 2014.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintaa on pääosin lakisääteistä toimintaa, joka pohjautuu tiukasti säädelyyn lainsäädäntöön ja valvontaan. Oiva noudattaa Hollolan kunnan johtosääntöjä sekä muita ohjeita. Olennaisia puutteita ei ole havaittu.

Sivistystoimialan toiminta on pääosin lakisääteistä toimintaa, jota ohjataan valtion ja kunnan omin viranomaismääräyksin ja päätöksin. Merkittäviä puutteita eikä valituksia ole kohdentunut sivistystoimialan toimintaan vuoden 2013 aikana.

Teknisen toimialan päätöksenteossa varmistetaan päätöksentekijän hallinnollinen oikeus tehdä päätös esim. siten, että päätöstä valmisteltaessa on varmistettu ja esittelytekstistä tulee esille ko. toiminnan laillisuusperuste sekä toimielimen että viranhaltijan päätöksentekovaltuus. Teknisen lautakunnan alaisina jaostoina toimivat yksityistiejaosto ja rakennusvalvontajaosto. Yksityistiejaosto toimii yksityistielain mukaisena tielautakuntana ja vastaa ko. lain mukaan kunnalle kuuluvista asi-

oista. Rakennusvalvontajaosto toimii kunnan rakennusvalvontaviranomaisena ja hoitaa maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön mukaiset ja muut tarpeelliset katselmukset.

***Kuvaus tavoitteiden toteutumisesta, varojen käytön valvonnasta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyydestä ja luotettavuudesta***

Vuoden 2013 tavoitteet on saavutettu kokonaisuutena tarkasteltuna hyvin. Talousarvion määrärahoja ei ylitetty ja tilinpäätös toteutui talousarviota huomattavasti parempana. Sopeutuspaketin toteuttaminen lähti suunnitelman mukaisesti käyntiin. Talousarvion toteutumisesta raportoidaan systemaattisesti neljännesvuosittain ja puolivuotisraportti laadittiin myös kirjallisessa muodossa ja toimitettiin myös valtuustolle tiedoksi. Toimialat on ohjeistettu myös kuukausiseurannan suorittamiseen. Talousarvion toteutumisesta on raportoitu tarkemmin talousarvion toteutumisosiossa.

***Kuvaus riskienhallinnan järjestämisestä***

Kunnan riskienhallinnan kehittämistyö on jatkunut koko vuoden. Riskienhallintatyötä ohjaa ja koordinoi riskienhallinnan johtoryhmä. Lisäksi johtoryhmä valvoo ja arvioi riskienhallinnan toteutumista sekä tiedottaa riskienhallintaan liittyvistä päätöksistä ja ajankohtaisista asioista. Toimialoilla on nimetty myös omat riskienhallintatyöryhmät tai riskejä, niiden kartoitusta ja hallintatoimenpiteitä käsitellään säännöllisesti toimialojen omissa johtoryhmissä.

Riskienhallinnan työryhmässä on käsitelty toimialojen riskikartoituksia ja näitä varten on otettu myös dokumentoinnin varmistamiseksi erillinen lomake käyttöön. Riskien hallintatoimet on myös vastuutettu ja osin aikataulutettu. Riskienhallinnan vastuut on määritelty vuoden lopussa valmistellussa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteasiakirjassa. Riskienhallinnan kehittämistyö jatkuu myös vuonna 2014 systemaattisen toimintamallin ja –tavan sekä dokumentointien luomiseksi. Riskienhallinnan kehittämiseksi järjestettiin myös riskienhallintakoulutus, jossa kouluttajana toimi FCG OY. Vakuutettavien riskien osalta on myös valmisteltu vastuuvakuutusturvan laajentamista.

Vuodelle 2014 on valittu osin entiset riskien hallinnan painopisteet – uutena on jo päätettyjen sopeuttamistoimenpiteiden toteutuminen.

***Tapaturmien kehitys***

Osana riskienhallintaa ja siitä raportointia raportoidaan kunnassa myös tapaturmien lukumäärästä. Työtapaturmien lukumäärä on selvästi vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna.

**Tapaturmat yhteensä (sisältää Peruspalvelukeskus Oivan)**

	2012	2013	Muutos
Työtapaturmat	109	77	-32
Työmatkatapaturma	17	26	9
Ammattitaudit	1		-1
<b>Yhteensä</b>	<b>127</b>	<b>103</b>	<b>-24</b>

***Kuvaus omaisuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonnasta***

Omaisuuden osalta ei ole tiedossa sellaista laiminlyöntiä vai virheellistä menettelyä, josta saattaisi aiheutua kunnalle korvausvaateita. Käyttöarvoon kohdistuneita vaikutuksia on tullut esiin kiinteistöjen sisäilmaongelmien ja niiden ratkomiseksi tehtyjen tutkimusten pohjalta. Kiinteistöjen huonokuntoisuudesta ja suurista tasearvoista johtuvat ylimääräiset poistokirjaukset vaikuttivat tulokseen.

Teknisellä toimialalla pidetään laskentataulukkomuodossa rekisteriä kunnan maaomaisuudesta sekä osto- ja myyntihinnoista. Rakennuskiinteistöt on luetteloitu Haahtela-järjestelmään, josta on saa-

tavissa myös korjaushistoria ja korjausvastuun euroarvo. Haahtela-huoltokirja toimii valvonnan välineenä, johon syötetään esim. vikailmoitukset sekä tehdyt toimenpiteet.

Lahti Aqua Oy ylläpitää vesijohto- ja viemäriverkostokarttaa Tekla NIS –järjestelmässä. Toimialan kartta- ja mittauspalveluissa jatkuivat suunnittelu- ja paikkatietojärjestelmän (XCity) käyttöönotto, kartta-aineiston ja tietorekisterien ajan tasalle saattaminen ja korjaaminen sekä maaomaisuusluettelon käyttöönoton valmistelu. Kunnassa on arkistoituna verkostosuunnitelmat (kadut ja vesi-huoltoverkostot), mutta varsinaista omaisuusluetteloa ei ole.

Rakennusvalvonnan osalta vuoden aikana tuli esiin rakennuslupien käsittelyssä vuonna 2010 tapahtunut virhe, jonka johdosta asiakkaalle oli myönnetty vuonna 2010 rakennuslupa virheellisesti sähkölinjan suoja-alueelle. Virheen johdosta rakennuksen omistajat lähettivät kunnalle autotallin siirrosta n. 75 t euron laskun. Vakuutus-korvausten jälkeen kunnan maksettavaksi jäi n. 35 t euroa. Virheellinen päätös perustui puutteellisiin pohjakartan tietoihin, jotka on nyt korjattu.

### ***Kuvaus sopimustoiminnasta***

Sopimusten hallinnointi ja sopimukseen liittyvät riskit on tiedostettu. Sopimusosaamisen parantamiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi järjestettiin toukokuussa sopimushallintaan liittyvä koulutus, jossa kouluttajana oli Kuntaliiton sopimusoikeuteen erikoistunut lakimies. Sopimushallintajärjestelmän käyttöönotto siirtyi osin vuodelle 2014, mutta tarkoituksena on, että kaikki sopimukset vietään järjestelmään, jota kautta myös hallinnointi tehostuu ja niihin liittyvät riskit pienenevät.

Erityisesti palveluiden hankintaan liittyvä sopimustoiminta on laajaa. Vuoden 2013 aikana esimiehet osallistuivat sopimuskoulutukseen, minkä lisäksi päätettiin hankkia Cloudia-kilpailutusjärjestelmä. Vaikka sopimusten hallinnassa on kehittämisen varaa, ei merkittäviä puutteita ole havaittu vuoden 2013 aikana.

Sopimustoiminnan osalta negatiivisista seuraamuksista voidaan kuitenkin todeta varhaiskasvatuksen uuden järjestelmän hankintaan liittyen tilitoimiston kanssa tehdyn sopimuksen osan irtisanomistarve, jonka johdosta kunnalle aiheutuu kustannuksia vielä v. 2014, näistä päästäneen kuitenkin toimittajan kanssa sopimukseen. Sopimusten valvontaan ja noudattamiseen tulee kaikkien toimialojen osalta kiinnittää edelleen huomiota.

Sopimustoiminnassa haasteena on sopimusten sisällön aukottomuuden varmistaminen. Tähän käytetään tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita mm. Suomen Kuntaliiton osaajia. Sopimukset pyritään laatimaan aina kunnan toimesta, jotta varmistettaisiin kunnan asema sopimusosapuolena. Sopimusten riskienhallinnalla turvataan niitä toiminnallisia perusedellytyksiä, jotka tarvitaan kunnan toteuttaessa perustehtävänsä häiriöttä. Riskeinä on erityisesti määräaikoihin sidottujen sopimusten hallinta. Tällaisia ovat mm. tontinvaraussopimukset.

### ***Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä***

Hollolan kunnassa ei ole erillistä sisäistä tarkastusta. Ostopalveluina hankitaan vain lakisääteinen ulkoinen tarkastus.



## 1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

### Tilikauden tuloksen muodostuminen

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT	TP 2013	TP 2012
	Milj.€	Milj.€
Toimintatuotot	76,37	74,87
Valmistus omaan käyttöön	0,16	0,16
Toimintakulut	-178,04	-173,85
<b>Toimintakate</b>	<b>-101,51</b>	<b>-98,81</b>
Verotulot	82,60	74,19
Valtionosuudet	26,56	26,31
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	0,04	0,06
Muut rahoitustuotot	0,40	0,28
Korkokulut	-0,53	-0,47
Muut rahoituskulut	-0,10	-0,10
<b>Vuosikate</b>	<b>7,46</b>	<b>1,45</b>
Poistot ja arvonalentumiset	-10,33	-5,91
Satunnaiset erät	1,87	0,00
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>-0,99</b>	<b>-4,45</b>
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	0,01	0,01
Varausten lisäys (-), vähennys (+)	0,00	0,00
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>-0,99</b>	<b>-4,45</b>
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
<b>Toimintatuotot/Toimintakulut %</b>	42,9	43,1
100*Toimintatuotot/ (Toimintakulut-Valmistus omaan käyttöön)		
<b>Vuosikate/Poistot, %</b>	72,3	24,6
100*Vuosikate/Poistot		
<b>Vuosikate €/asukas</b>	339	66
<b>Asukasmäärä</b>	21 987	22 066

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Tuloslaskelman tunnusluvut parantuivat selvästi edelliseen vuoteen nähden.

**Toimintatuotot** kasvoivat 1,9 milj. euroa (2 %) vuodesta 2012 ja olivat 76,37 milj. euroa. **Toimintakulut** kasvoivat 4,2 milj. euroa (2,4 %) ja olivat yhteensä 178,04 milj. euroa. Edelliseen vuoteen verrattuna toimintakulujen kasvu taittui selvästi, sillä vuonna 2012 toimintakulut kasvoivat peräti 10,6 milj. euroa (6,5 %).

Tuloslaskelman **toimintakate** ilmoittaa, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Toimintakatteen osoittama alijäämä kasvoi n. 2,7 % ja oli vuonna 2013 n.-101,51 milj.euroa (-98,81 milj. euroa vuonna 2012).

#### Verotus

Tuloveroprosenttia korotettiin valtuuston päätöksellä vuodelle 2013 20,75 prosenttiin (vuonna 2012 19,75 %). Myös kiinteistöveroja korotettiin vuodelle 2013.

<b>Kiinteistöveroprosentit</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Vakinaiset asuinrakennukset	0,55	0,40
Muut kiinteistöt ja maapohja	1,15	1,00
Loma-asunnot	1,1	0,90

Verotulot ja valtionosuudet kasvoivat yhteensä 8,6 milj. euroa eli 8,6 % (885 t eur, 0,9 % v. 2012). Verotulojen voimakas kasvu (11,3 %) johtui kuitenkin pääosin kunnallisveroprosentin ja kiinteistöveroprosentin korotuksista vuodelle 2014, joiden vaikutus on yhteensä n. 4,5 milj. euroa. Yhteisöverotuotto kasvoi n. 550 t euroa (26 %). Lisäksi verotulojen kasvuun vaikuttivat kesäkuussa hyväksytyt verontilityslain muutos, jonka johdosta tilittävien verojen kertymisajanjakso muuttui lyhyemmäksi ja tammikuun jäännösverojen tilitys aikaistui joulukuulle 2013. Tämä vaikutti kuntien verotulotilityksiin koko maassa n. 430 milj. euroa. Myös ennakkoperinnän jako-osuuksien tarkistus toi kunnille lisää verotuloja aiempiin arvioihin verrattuna.

Verotulojen erittely	TP 2012	TP 2013	Muutos €	Muutos %
Kunnallisvero	68 712 609	75 524 590	6 811 981	9,9 %
Yhteisövero	2 091 810	2 640 181	548 371	26,2 %
Kiinteistövero	3 389 514	4 431 153	1 041 639	30,7 %
<b>Yhteensä</b>	<b>74 193 933</b>	<b>82 595 924</b>	<b>8 401 991</b>	<b>11,3 %</b>

### Valtionosuudet

Valtionosuusleikkausten toteuttaminen näkyy valtionosuuksien kehityksessä, joissa oli vain hienoinen 246 t euron kasvu (0,9 %) edelliseen vuoteen nähden. Valtionosuuksia kertyi 26,6 milj. euroa.

Vuoden 2013 kunnan peruspalvelujen valtionosuudessa otettiin huomioon 31.12.2011 tilanteen mukaiset asukasmäärät. Uusia väestömääriä on käytetty sekä ikäryhmittäin että kieliryhmittäin kunnan peruspalvelujen valtionosuutta laskettaessa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuutta koskevissa laskelmissa on otettu huomioon vuoden 2013 kustannustason muutos (indeksikorotus) 3,0 prosenttia. Lisäksi on otettu huomioon maaliskuun 2012 kehysriihessä hallituksen tekemä päätös vuoden 2013 kunnan peruspalvelujen valtionosuusrahoitukseen kohdistuvasta 125 milj. euron lisäleikkauksesta. Lisäleikkaus on toteutettu valtionosuusprosenttia alentamalla. Leikkaus alensi kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia 0,51 prosenttiyksiköllä 31,42 prosentista 30,91 prosenttiin. Valtionosuusprosentin alentaminen pienensi valtionosuutta ja samalla kasvatti kunnan omarahoitussuutta. Kunnan omarahoitussuuden kasvu on noin 23 euroa asukasta kohden. Valtionosuuteen tehtävän leikkauksen vaikutus oli kaikissa kunnissa asukasta kohden yhtä suuri.

Laskelmissa on otettu huomioon vuoden 2013 kuntien tehtävien laadun ja laajuuden muutosten vaikutus valtionosuusrahoitukseen. Uutena tehtävänä on otettu huomioon laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvituista (vanhuspalvelulaki), joka on tullut voimaan 1.7.2013. Vanhuspalvelulakiin liittyen kunnan peruspalvelujen valtionosuutta lisättiin 27,3 milj. euroa. Muutos huomioitiin kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena käytettävissä sosiaalihuollon perushinnoissa ja kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentissa. Kuntien tehtävien laajentumisen myötä valtionosuusprosentti nousi 0,05 prosenttiyksiköllä. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisessa valtionosuusrahoituksessa on otettu huomioon hallituksen kehysriihen päätös jäädyttää indeksikorotukset vuoden 2013 osalta.

Valtionosuusrahoitukseen kohdistuvan 125 milj. euron lisäleikkauksen ja kuntien tehtävien laajuuden muutoksen myötä valtionosuusprosentti muuttui -0,46 prosenttiyksikköä 31,42 prosentista 30,96 prosenttiin vuonna 2013.

Valtionosuuksien erittely	2013	2012
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	31 615 640,00	31 432 896,83
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-300 709,00	-166 792,00
Järjestelmämuutoksen tasaus	0,00	-6 564,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 756 695,00	-4 947 246,00
<b>Valtionosuudet yhteensä</b>	<b>26 558 236,00</b>	<b>26 312 294,83</b>

**Vuosikate** osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen tunnusluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä.

Vuosikate on selvästi parantunut edelliseen vuoteen nähden. Vuosikate vuodelta 2012 jäi 1,45 milj. euroon, mutta on vuonna 2013 n. 7,5 milj. euroa. Vuosikate/poistot –tunnusluvun arvo on 72,3 % (v. 2012 n. 24,6 %). Asukasta kohden vuosikate vuonna 2013 on vain 339 euroa. (66 euroa vuonna 2012)

### **Rahoituserät**

Rahoituskulujen osalta merkittävin erä on lainojen korot 0,53 milj. euroa. Korkotaso on ollut varsin alhaalla vuosina 2012 ja 2013 ja taso säilynee alhaisena myös vuonna 2014.

### **Poistot**

Poistoja kirjattiin n. 10,3 milj. euroa ja niiden määrä kasvoi peräti 75 % (4,4 milj. eur), johtuen pääosin kertaluontoisista 3,8 milj. euron poistoista, joilla korjattiin tasearvojen (mm. koulurakennukset) oikeellisuutta. Vuosikate riitti kattamaan 72,3 % poistoista (vuosikate/poistot 24,6 % v. 2012). Valtuuston vuodelle 2013 hyväksymää rakennusten tarkistettua poistosuunnitelmaa noudatettiin ensimmäisen kerran v. 2013.

### **Tilikauden alijäämä**

Tilikauden alijäämä muodostui 986 t euroksi, mikä on muutettua talousarviota n. 1,9 milj. pienempi (talousarvion alijäämä n. 2,9 milj. eur)

## Toiminnan rahoitus

<b>RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT</b>	<b>TP 2013</b>	<b>TP 2012</b>
	<b>Milj. €</b>	<b>Milj. €</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Vuosikate	7,46	1,45
Satunnaiset erät	1,87	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-2,07	-0,31
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-19,16	-13,44
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,19	5,28
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	2,28	0,36
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-9,43</b>	<b>-6,66</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
<b>Antolainauksen muutokset</b>		
Antolainasaamisten lisäykset	0,00	-0,23
Antolainasaamisten vähennykset	0,10	0,06
<b>Lainakannan muutokset</b>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16,00	14,70
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5,31	-4,01
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,80	0,00
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	<b>-1,29</b>	<b>-1,00</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>10,30</b>	<b>9,52</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>0,87</b>	<b>2,87</b>
<b>Rahavarat 31.12.</b>	<b>15,30</b>	<b>14,43</b>
<b>Rahavarat 01.01.</b>	<b>-14,43</b>	<b>-11,57</b>

<b>RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Toiminnan ja investointien rahavirta kertymä		
5 vuodelta, milj. eur	-18,21	-9,38
Investointien tulorahoitus, %	39,34	17,83
Lainanhoitokate	1,37	0,43
Kassan riittävyys pv	27,47	30,81
Asukasmäärä	21 987	22 066

Kunnan toiminnan rahoitusta tarkastellaan rahoituslaskelmalla ja siitä laskettavilla tunnusluvuilla. Tuloslaskelmaan verrattuna rahoituslaskelmassa käsitellään kunnan varsinaisen toiminnan lisäksi myös investoinnit ja rahoitustoiminta.

Keskeinen talouden tasapainon mittari on vuosikatteen riittävyys investointien rahoittamiseen. Investointien tulorahoitusprosentti –tunnusluvun arvo parantui 39,34 prosenttiin edellisestä vuodesta, jolloin se oli vain 17,8 % . Tunnusluvun arvon on kuitenkin varsin heikko, mikä kertoo tulorahoituksen riittämättömyydestä. Ainoastaan siis 39,34 prosenttia investoinneista pystyttiin rahoittamaan tulorahoituksella. Suurin osa rahoitustarpeesta jouduttiin kattamaan velanotolla.

### Investoinnit

Investoinnit olivat varsin korkeat ja niiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Investointien bruttomenot olivat 19,16 milj. euroa (v. 2012 bruttomenot n. 13,44 milj. eur).

### Antolainat

Antolainoissa ei tapahtunut muutosta vuoden aikana.

## Lainat

Heikentynyt tulo-rahoitus tarkoitti sitä, että investointien toteuttamiseksi tarvittiin lainaa. Uutta pitkäaikaista lainaa otettiin yhteensä 16 milj. euroa. Lainakanta kasvoi n. 11,5 milj. euroa. Lainoja lyhennettiin n. 5,31 milj. euroa.

Lainanhoitokykyä kuvaavan tunnusluvun arvo oli vain 1,37 (vuonna 2012 0,43), mikä on tyydyttävällä tasolla. Lainanhoitokatetta paransi vuosikatteen voimakas kasvu.

## Rahoitusasema ja sen muutokset

HOLLOLAN KUNTA					
	2013	2012		2013	2012
VASTAAVAA	Milj. €	Milj. €	VASTATTAVAA	Milj. €	Milj. €
<b>A PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>122,62</b>	<b>114,28</b>	<b>A OMA PÄÄOMA</b>	<b>77,41</b>	<b>78,39</b>
<b>I Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>0,52</b>	<b>0,67</b>	I Peruspääoma	62,09	62,09
Aineettomat oikeudet	0,03	0,04	V Edellisten tilikausien ylijäämä	16,31	20,76
Muut pitkävaikutteiset menot	0,50	0,62	VI Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-0,99	-4,45
<b>II Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>108,33</b>	<b>99,76</b>	<b>B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET</b>		
Maa- ja vesialueet	19,24	19,20	<b>VARAUKSET</b>	<b>0,05</b>	<b>0,06</b>
Rakennukset	43,22	45,87	Poistoero	0,05	0,06
Kiinteät rakenteet ja laitteet	32,41	30,38	<b>D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>0,08</b>	<b>0,10</b>
Koneet ja kalusto	1,27	1,01	Valtion toimeksiannot	0,05	0,07
Muut aineelliset hyödykkeet	0,03	0,03	Lahjoitusrahastojen pääomat	0,03	0,03
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	12,16	3,28	<b>E VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>76,80</b>	<b>64,91</b>
<b>III Sijoitukset</b>	<b>13,76</b>	<b>13,85</b>	<b>I Pitkäaikainen</b>	<b>46,78</b>	<b>35,59</b>
Osakkeet ja osuudet	12,31	12,30	Joukkovelkakirjalainat		
Muut lainasaamiset	1,45	1,55	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	38,15	27,80
<b>B TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>0,04</b>	<b>0,07</b>	Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	8,14	7,46
Valtion toimeksiannot	0,01	0,05	Siirtovelat	0,50	0,33
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	0,03	0,03	<b>II Lyhytaikainen</b>	<b>30,02</b>	<b>29,32</b>
<b>C VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>31,68</b>	<b>29,10</b>	Joukkovelkakirjalainat		
<b>I Vaihto-omaisuus</b>	<b>0,01</b>	<b>0,07</b>	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	8,45	7,29
Aineet ja tarvikkeet	0,01	0,07	Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,02
<b>II Saamiset</b>	<b>16,38</b>	<b>14,60</b>	Saadut ennakot	0,05	0,05
Pitkäaikaiset saamiset	2,71	3,33	Ostovelat	7,68	7,41
Muut saamiset	2,71	3,33	Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	1,66	1,52
Lyhytaikaiset saamiset	13,66	11,27	Siirtovelat	12,19	13,03
Myyntisaamiset	7,64	7,13	<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>154,34</b>	<b>143,46</b>
Muut saamiset	2,15	2,38	<b>TASEEN TUNNUSLUVUT</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Siirtosaamiset	3,87	1,76	Omavaraisuusaste, %	50,2	54,7
<b>III Rahoitusomaisuusarvopaperit</b>	<b>1,74</b>	<b>1,79</b>	Suhteellinen velkaantuneisuus-%	41,4	37,0
Joukkovelkakirjalainasaamiset	0,22	0,32	Kertynyt yli/alijäämä, 1000 eur	15 322	16 308
Muut arvopaperit	1,52	1,47	Kertynyt yli/alijäämä, eur/asukas	697	739
<b>IV Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>13,56</b>	<b>12,64</b>	Lainakanta 31.12., €/asukas	2 119	1 591
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>154,34</b>	<b>143,46</b>	Lainakanta 31.12. 1000 €	46 597	35 111
			Lainasaamiset 31.12. 1000 €	1 449	1 553
			Asukasmäärä	21 987	22 066

Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Myös taseen tunnuslukujen avulla voidaan todeta kunnan taloudellisen tilanteen heikentyminen. Omavaraisuusastetta (50,2 %) sekä suhteellista velkaantuneisuutta (41,4 %) kuvaavien tunnuslukujen arvot ovat heikentyneet. Asukaskohtainen lainamäärä on kasvanut n. 2 120 euroon (v. 2012 asukaskohtainen lainamäärä 1 591 eur), mikä on kuitenkin vielä tilinpäätösten ennakkotietojen perusteella laskettua valtakunnallista keskiarvoa (2 553 eur/asukas) alhaisempi.

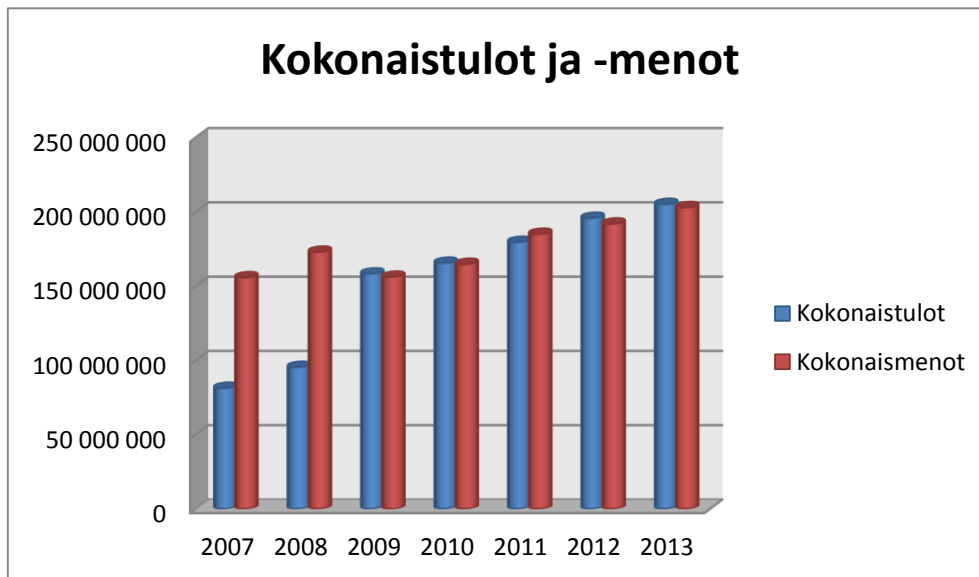
## Kokonaistulot ja –menot

Kokonaistulot- ja menot kattavat varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

### KUNNAN KOKONAISTULOT JA MENOT 2013

<b>TULOT</b>	<b>Milj. €</b>	
Toiminta		
Toimintatuotot	76,37	37,2 %
Verotulot	82,60	40,3 %
Valtionosuudet	26,56	12,9 %
Korkotuotot	0,04	0,0 %
Muut rahoitustuotot	0,40	0,2 %
Satunnaiset tuotot	1,87	0,9 %
Tulorahoituksen korjauserät		
- Pysyvien vastaavien hyöd. luovutusvoitot	-2,07	-1,0 %
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,19	0,1 %
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	2,28	1,1 %
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennys	0,10	0,1 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16,00	7,8 %
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0,80	0,4 %
Oman pääoman lisäykset	0,00	0,0 %
<b>Kokonaistulot yhteensä</b>	<b>205,14</b>	<b>100,0 %</b>

<b>MENOT</b>	<b>Milj. €</b>	
Toiminta		
Toimintakulut	178,04	87,7 %
- Valmistus omaan käyttöön	-0,16	-0,1 %
Korkokulut	0,53	0,3 %
Muut rahoituskulut	0,10	0,0 %
Satunnaiset kulut	0,00	0,0 %
Tulorahoituksen korjauserät		
- Pakollisten varausten lis. (+), väh. (-)	0,00	0,0 %
- Pysyvien vastaavien hyöd. tappiot	0,00	0,0 %
Investoinnit		
Investointimenot	19,16	9,4 %
Rahoitustoiminta		
Antolainauksen lisäykset	0,00	0,0 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	5,31	2,6 %
Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0,00	0,0 %
Oman pääoman vähennykset	0,00	0,0 %
<b>Kokonaismenot yhteensä</b>	<b>202,98</b>	<b>100,0 %</b>



## 1.4 Konsernin toiminta ja talous

### 1.4.1 Konsernin toiminnan ohjaus

Hollolan kunnan konserniyhteisöjä ohjeistetaan konserniohjeilla, talousarviolla sekä johtosäännöillä. Yhtiökokousedustajille ja kuntaa eri yhteisöjen hallituksissa edustaville henkilöille annetaan hallituksessa ohjeistus vuosittain.

Konserniohjeilla varmistetaan Hollolan kunnan hyväksymän omistajapolitiikan ja asetettujen tavoitteiden toteutus sekä yhtenäistetään konsernin toimintakulttuuria ja käytäntöjä. Konserniohjeistus sisältää ohjeet mm. tytäryhteisöjen tiedonantovelvollisuutta koskien.

Tytäryhteisöjen tulee konserniohjeiden lisäksi noudattaa myös kunnan hyväksymiä hyvän hallinto- ja johtamistavan ohjeita.

### 1.4.2 Olennaiset tapahtumat

Kunta on omistanut osakkeita Harmaaleppä Kiinteistöosakeyhtiö Oy:stä, yhtiön 114 osakkeesta 51 eli 44,7 %, mutta yhtiö ei ole ollut kunnan tytäryhtiö. Foxconn Oy teki v. 2013 kunnalle lahjoitusedotuksen, jolla Foxconn Oy:n 14 osakkeen omistusosuus siirtyisi kunnalle. Kunnanhallitus päätti 25.3.2013 hyväksyä Foxconn Oy:n lahjoituksen, jonka johdosta Koy Harmaalepistä tuli kunnan tytäryhtiö, sillä lahjoituksen jälkeen kunnan omistusosuus yhtiöstä on 55,3 %.

Kunnanvaltuusto päätti puolestaan 16.9.2013, että kunnan osuus Työvoimapalvelu Soiva Oy:stä myydään Päijät-Hämeen Koulutus konserni -kuntayhtymälle. Työvoimapalvelu Soiva Oy perustettiin kuntien päätöksillä keväällä 2012 (Hollolan kunnanvaltuusto 2.4.2012). Soiva Oy:n eli sosiaalisen yrityksen tavoitteena oli muodostaa työllistymismalli vajaakuntoisille.

Soivan toiminnan käynnistymiseen liittyi kuitenkin merkittäviä haasteita. Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä Sosiaalisten yritysten rekisteriin yritys hyväksyttiin vasta 21.3.2013. Toisaalta yrityksen käynnistymisajankohta oli haasteellinen; syksyllä 2012 talouden taantuma käynnistyi uudelleen, yritysten halukkuus palkata työvoimaa tai käyttää työvoimapalveluja heikkeni eikä toiminnalle löytynyt luontevaa tai taloudellisesti järkevää mallia. Toiminta ei käynnistynyt odotusten mukaisesti ja yhtiö on tehnyt tappiota eikä sillä ollut edellytyksiä jatkaa toimintaansa. Tähän perustuen Työvoimapalvelu Soiva Oy:n yhtiökokous teki 7.5.2013 seuraavan päätöksen: ”Päätettiin, että yhtiön toiminta lakautetaan 31.7.2013, kun toimitusjohtajan työsopimus päättyy. Aloitetaan neuvottelut yhtiön myymiseksi Päijät-Hämeen Koulutus konsernille. Yhtiökokous esittää asian ottamista omistajakuntien käsittelyyn. Yhtiökokous valtuuttaa toimitusjohtajan selvittämään yhtiön myyntiä Päijät-Hämeen koulutus konsernille.” Työvoimapalvelu Soiva Oy:n osakkeiden myynti on suoritettu 1.1.2014, joten yhtiö on vielä vuoden 2013 tilinpäätöksessä osa Hollolan kuntakonsernia.

### 1.4.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konserniyhteisöjen toimintaa ohjataan konserniohjeistuksella, joiden mukaan tytäryhtiöiden on raportoitava toiminnastaan ja taloudestaan säännöllisesti kunnanhallitukselle.

Kunta asettaa tavoitteita talousarviossaan myös tytäryhteisöille. Tavoitteita on asetettu vuotta 2013 koskien Hollolan Asuntotalot Oy:lle, Hollolan Palveluasunnot Oy:lle sekä Työvoimapalvelu Soiva Oy:lle. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan konserniohjeiden mukaisesti säännöllisesti kunnalle ja näin on toimittu myös vuonna 2013. Konserniyhteisöjen tavoitteiden toteutumisesta on raportoitu myös kesäkuun kirjallisena laaditussa osavuosikatsauksessa.

Kunnanjohtaja voi lisäksi pyytää erillisiä selvityksiä yhteisöjen toiminnasta ja taloudesta. Konsernivalvonta toimii myös kunnan yhtiöiden toimielimiin nimeämien edustajien avulla. Hollola-konsernin riskienhallinta järjestetään noudattaen yhtenäistä riskienhallintapolitiikkaa ja kunnanhallituksen mahdollisesti antamia ohjeita.

Tarkastuslautakunta arvioi osana arviointityötään myös konserniyhteisöjen toimintaa.

### 1.4.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

#### HOLLOLAN KUNTA

KONSERNITULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT	TP 2013 1000 eur	TP 2012 1000 eur
Toimintatuotot	127 595	123 091
Toimintakulut	-225 617	-218 733
Osuus osakkusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	32	-17
<b>Toimintakate</b>	<b>-97 990</b>	<b>-95 494</b>
Verotulot	82 596	74 194
Valtionosuudet	26 558	26 312
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	43	59
Muut rahoitustuotot	418	423
Korkokulut	-843	-900
Muut rahoituskulut	-127	-120
<b>Vuosikate</b>	<b>10 655</b>	<b>4 475</b>
Suunnitelman mukaiset poistot	-13 251	-8 234
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-51	0
Arvonalentumiset	-1	-8
Satunnaiset erät	1 903	0
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>-744</b>	<b>-3 767</b>
Tilinpäätössiirrot	-33	-551
Vähemmistöosuudet	17	0
Rahastojen lisäys (-), vähennys (+)	6	6
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>-755</b>	<b>-4 313</b>

KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut %	56,6	56,3
Vuosikate/Poistot, %	80,4	54,3
Vuosikate €/asukas	485	203
Asukasmäärä	21 987	22 066



## KONSERNITASE 31.12.2013

VASTAAVAA	2013 1000 eur	2012 1000 eur	VASTATTAVAA	2013 1000 eur	2012 1000 eur
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>141 635</b>	<b>132 680</b>	<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>77 087</b>	<b>77 881</b>
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>819</b>	<b>963</b>	Peruspääoma	62 087	62 087
Aineettomat oikeudet	277	293	Arvonkorotusrahasasto	1 955	1 627
Muut pitkävaikutteiset menot	541	670	Muut omat rahastot	63	73
Ennakkomaksut	1	0	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	13 736	18 407
			Tilikauden yli-/alijäämä	-755	-4 313
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>137 351</b>	<b>127 726</b>	<b>VÄHEMMISTÖOSUUS</b>	<b>456</b>	<b>12</b>
Maa- ja vesialueet	20 826	20 752	<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET</b>	<b>3 593</b>	<b>2 726</b>
Rakennukset	66 099	67 115	Poistoero	712	292
Kiinteät rakenteet ja laitteet	32 618	30 621	Vapaaehtoiset varaukset	2 881	2 434
Koneet ja kalusto	3 558	3 279	<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>619</b>	<b>474</b>
Muut aineelliset hyödykkeet	1 626	1 705	Muut pakolliset varaukset	619	474
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	12 623	4 254	<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>1 372</b>	<b>1 601</b>
<b>Sijoitukset</b>	<b>3 465</b>	<b>3 991</b>	<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>101 573</b>	<b>89 452</b>
Muut osakkeet ja osuudet	3 057	3 575	Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	54 176	43 921
Muut lainasaamiset	399	414	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	8 535	7 708
Muut sijoitukset	10	2	<b>Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma</b>	<b>9 667</b>	<b>8 525</b>
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>1 091</b>	<b>1 347</b>	<b>Lyhytaikainen koroton vieras pääoma</b>	<b>29 195</b>	<b>29 298</b>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>41 974</b>	<b>38 119</b>	<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>184 700</b>	<b>172 146</b>
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>623</b>	<b>752</b>			
<b>Saamiset</b>	<b>21 498</b>	<b>19 289</b>			
Pitkäaikaiset saamiset	3 147	4 313			
Lyhytaikaiset saamiset	18 351	14 976			
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>3 044</b>	<b>3 048</b>			
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>16 809</b>	<b>15 030</b>			
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>184 700</b>	<b>172 146</b>			

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	43,9 %	46,9 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	42,9 %	40,0 %
Kertynyt yli/alijäämä, 1000 €	12 982	14 094
Kertynyt yli/alijäämä, €/asukas	590	639
Konsernin lainat, €/asukas	2 904	2 377
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €	63 843	52 446
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 €	399	414
Kunnan asukasmäärä	21 987	22 066

<b>KONSERNIRAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT</b>	<b>TP 2013 1000 eur</b>	<b>TP 2012 1000 eur</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>	<b>10 546</b>	<b>4 261</b>
Vuosikate	10 655	4 475
Satunnaiset erät	1 903	0
Tulorahoituksen korjauserät	-2 012	-214
<b>Investointien rahavirta</b>	<b>-18 808</b>	<b>-10 053</b>
Investointimenot	-21 902	-15 919
Rahoitusosuudet investointimenoihin	230	5 321
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	2 865	545
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-8 261</b>	<b>-5 792</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
<b>Antolainauksen muutokset</b>	<b>7</b>	<b>-211</b>
Antolainasaamisten lisäykset	-8	-216
Antolainasaamisten vähennykset	15	5
<b>Lainakannan muutokset</b>	<b>11 397</b>	<b>9 353</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	17 218	13 743
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-6 590	-4 341
Lyhytaikaisten lainojen muutos	768	-50
<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>-39</b>	<b>-11</b>
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	<b>-1 329</b>	<b>-1 964</b>
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	26	-10
Vaihto-omaisuuden muutos	130	33
Saamisten muutokset	-2 209	-4 817
Korottomien velkojen muutokset	725	2 830
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>10 036</b>	<b>7 167</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>1 775</b>	<b>1 375</b>
<b>Rahavarat 31.12.</b>	<b>19 853</b>	<b>18 078</b>
<b>Rahavarat 01.01.</b>	<b>-18 078</b>	<b>-16 703</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>1 775</b>	<b>1 375</b>

#### **RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT**

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 eur	-18 741	-8 047
Investointien tulorahoitus, %	49,17	42,23
Lainanhoitokate	1,55	1,03
Kassan riittävyys (pv)	28,41	27,49

## 1.5 Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on kuntalain 69 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä.

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelman tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja. Tilikauden tulos jakautuu tilinpäätöksessä 2013 seuraavasti:

- Kunta (peruskunta) tilikauden tulos -1 358 654,07 eur
- Vesihuoltolaitos, taseyksikkö, tilikauden tulos 366 809,26 eur
- Oiva –liikelaitos, tilikauden tulos 0 eur

Hyväksyttäväksi esitetystä tilinpäätöksessä tilikauden tulos on -991 844,81 euroa alijäämäinen.

### **Kunnanhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelyksi seuraavaa:**

- Kirjataan investointeihin liittyvää poistoeron lisäystä 5 897,59 euroa
- Hollolan kunnan **tilikauden alijäämäksi** vuodelta 2013 jää edellä mainitun kirjauksen jälkeen **-985 947,22 euroa**, joka siirretään edellisten tilikausien ylijäämään

## 2. Talousarvion toteutuminen

### 2.1 Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Kunnan strategiset tavoitteet/päämäärät ovat seuraavat:

1. Kuntatalous tasapainossa
2. Toimivat peruspalvelut
3. Hyvä työllisyys
4. Toimiva demokratia ja hyvä hallinto
5. Yhdyskunnan ja ympäristön hallittu kehittäminen

Strategisista tavoitteista päättää valtuusto. Ne voivat olla kunnan tai tehtäväalueen asemaa, aluetta, väestöä ja kokonaistaloutta koskevia tavoitteita tai myös suoraan asiakkaaseen kohdistuvia vaikuttavuustavoitteita tai palvelutoiminnan tuotantoa koskevia tavoitteita. Strategiset tavoitteet edustavat kunnan tavoitehierarkian ylintä tasoa. Koko kuntaa koskevia strategisia tavoitteita ovat kunnan toimintavalmiutta, aluetta ja asemaa koskevat tavoitteet ja kokonaistaloudelliset tavoitteet. Strategisia tavoitteita seurataan suunnittelukauden aikana pääosin mitattavin tunnusluvuin ja niihin perustuvien sitovien tavoitearvojen. Tavoitteiden toteutumista seurataan puolivuosittein.

#### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Vaikuttavuus kuvaa toiminnan tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen kuten ongelmien vähentämisen tai parempien vaikutusten edistämisen aikaansaamisen astetta eli toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kuntalaisiin suhteessa vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet voivat määrittää joko kunnan palvelutoiminnan aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun riittävyttä, asiakastytytyväisyyttä jne.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
<b>Hyvä työllisyys</b>	työttömyysaste	alle valtakunnan keskiarvon	toteutunut, Hollolan työttömyysaste 10,5 % (koko maa 12,6, P-Häme 15,1)
<b>Työttömyyden pitkittymisen ehkäisy</b>	Työllisyyden kuntakokeilun tavoitteiden toteutumisen seuranta	työllisyyden kuntakokeilu on käynnistynyt asetettujen tavoitteiden mukaisesti	on käynnistynyt, Hollolan osalta henkilökohtaisesti ohjattujen tavoite 115, toteutui 157
<b>Syrjäytymisen ehkäisy</b>	Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta	yli 500 päivää työttömänä olleiden määrän kehitystrendi aleneva	Kelan tilaston mukaan Hollolan osalta kehitystrendi aleneva
	Aktivointitoimenpiteiden piirissä olevien yli 500 päivää työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien määrä	alle valtakunnan keskiarvon, vähintään 60 %	Hollolan osalta 37,7 % (koko maa 30,8 %)
	Nuorten työttömien osuus työvoimasta	alle valtakunnan keskiarvon	Hollolan osalta 16 % (koko maa 16,6%)
	Nuorten sijoittuminen peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin	vähintään 98 % yläkoulun päättävistä sijoittuu jatko-	Toteutuma 99,6 %, toteutunut

		opintoihin	
<b>Yhdyskunnan ja ympäristön hallittu kehittäminen/alueellinen kehittäminen</b>	Strategisen yleiskaavan työn eteneminen 2013-2014	Työ aloitettu v. 2013	Toteutunut, työ aloitettu valtuustoseminaarilla
	Tonttireservin riittävyys	2 vuoden tonttireservi kaavoitettuna	Toteutunut, reservi olemassa
	Rakennusten kunnossapidon pitkän tähtäimen suunnitelma	Valmiina 2013	Ei toteutunut (30 % rakennusten suunnitelmista valmiina)
	Kiinteistöjen hallittu investointisuunnittelu	Kunnan kiinteistöt salkutettu vuonna 2013	Toteutunut osittain (ei käyttäjiä mukana)
	Sisäilmaongelmien reagoitinopeus	Reagointi kirjattuun ilmoitukseen viikon kuluessa	Pääosin toteutunut.

### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Palvelukyky kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta. Palvelukyky kuvaa kunnan toimintojen asiakasulottuvuuden ja asiakaspalvelun onnistumista. Asiakkaina voivat olla arvioitavasta toiminnosta riippuen kuntalaiset tai hallinnon sisäiset organisaatiot, mittarina esim. asiakastytyväisyyskyselyt

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
<b>Toimivat peruspalvelut</b>	kunnan ja toimialojen (tekninen, sivistys, Oiva) asiakaspalauttejärjestelmät, asiakastytyväisyyskyselyt	vuosittaisen kyselyn vastausten keskiarvo pysyy samana tai paranee	Oivan toimintokohdainten kyselyjen tulos > 4
Palveluiden saatavuus lakisääteisten määräaikojen puitteissa	päivähoito	Päivähoitopaikan järjestäminen kaikille lakisääteisten määräaikojen puitteissa	toteutunut
	sosiaali- ja terveys	Lakisääteisten oikeuksien ja määräaikojen toteutuminen 100 %	Ei toteudu kaikilta osin (lastensuojelu 96,8-97,5 %, toimeentulotuki 100 %)
Perusopetuksen rahoituksen turvaaminen	vvh (vuosiviikkotunti)/oppilas valtakunnalliset tilastot, vertailu	vähintään valtakunnallinen keskitaso	Hoitotakuu 100 % 1,97 (lukuvuodet 2012-2013 ja 2013-2014) (valtakunnallinen keskitaso 1,91)
<b>Toimiva demokratia ja hyvä hallinto</b>	Aloitteiden käsittelyaika	aloitteiden käsittelyaika maks. 3 kk	Kuntalaisaloitteista 66,7 %, valtuustoaloitteista 14,3 %
	Asiakaslähtöisten palvelujär-	Asiakkuusstrategia valmis	Strategiaa ei laadit-

	jestelmien, johtamisen ja sähköisten palvelujen kehittämisen	31.12.2013	tu, palvelujen järjestämishojelman laadinta aloitettu
	Toimintaprosessien kuvaus	Keskeiset prosessit kuvattu 31.12.2013	Työ on osittain kesken

### Ulottuvuus/näkökulma: aikaansaannoskyky

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation, työyhteisön ja **henkilöstön** kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Aikaansaannoskykyyn sisältyy yhtenä näkökulmana laatu. Koostuu osatekijöistä: osaaminen, innovatiivisuus, viihtyvyys, työmotivaatio ja työkyky.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
<b>Ammattitaitoinen, sitoutunut ja hyvinvoiva henkilöstö</b>	Työhyvinvointikyselyn yhteenveto	Kyselyn vastausten keskiarvo vähintään sama tai parempi kuin edellisenä vuonna	Keskiarvo 4,09 (2012/4,03)
	LATU-kyselyn yhteenveto	Kyselyn tulosten perusteella kokemus työelämän laadusta on myönteinen.	Kyllä, keskiarvo 5,42 (2011 ka 5,23, 2012 ka 5,36)
	Kehityskeskustelujen määrä ja merkittävyys	100 % vakituisesta henkilöstöstä ja 90 % koee merkitykselliseksi	69 % Merkityksellisyyttä ei kyselyssä ollut, joten ei voitu todeta.
<b>Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen</b>	Työhyvinvointiohjelman terveysjohtamisen toimintamallin toimenpiteiden kattavuus	Toimintamallin kaikki toimenpiteet ovat käytössä.	Toimenpiteet käytössä: varhainen puuttuminen, ilmoitus esimiehelle, kolmikantaneuvottelut työterveyshuollon kanssa
	Henkilöstön terveysprosentti	Trendi sama tai parempi kuin edellisenä kolmena vuonna	Terveysprosentti 45,5 vuonna 2013 (trendi 2010-2012: 43,4-45,5 -44,1%)
<b>Tuloksellinen toiminta</b>	Tuloksellisuusohjelman aikana toteutukseen vietyjen kehittämisaihioiden määrä	Toteutukseen vietyjen kehittämisaihioiden määrä vähintään 10 % henkilöstön määrästä	Koritettujen kehittämisideoiden määrä n. 200 (vakituisen henkilöstön määrästä 12,6 %)

### Ulottuvuus/näkökulma: taloudellisuus ja tuottavuus

Tuottavuus on tuotosten/suoritteiden ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan tuotannontekijöinä. Taloudellisuus on tuotosten ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan rahana eli kustannusten ja suoritteiden välinen suhde.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
<b>Talouden tasapaino/kokonaistalous</b>	Tulorahoituksen riittävyys:		
	Investointien tulorahoituspro-	Investointien tulorahoi-	39,34 %, ei toteutu-

	senti	tusprosentti 50 %	nut
	Lainamäärän kehitys	Lainat eur / asukas, enintään valtakunnallinen keskiarvo	lainat 2 119 eur/asukas lainamäärä vielä alle valtakunnallisen keskiarvon (ka. vuonna 2012 2261 eur/asukas)
	Toimintamenojen ja -tulojen kasvu	Toimintakulujen kasvu ei saa olla suurempi kuin tulojen kasvu.	Toteutui lähes, toimintakulujen kasvu 2,4 %, tuottojen 2 %, euromääräisesti ei tot.
<b>Palvelujen tuottamisen yksikkökustannusten kasvu maltillinen</b>	Toimintamenot/asukas	Enintään valtakunnallinen keskiarvo	8 097 eur/asukas, ilman Oivan menoja n. 5 768 eur/asukas (v. 2012 koko maan keskiarvo 6 531 eur/asukas)
<b>Tuottavuuden kehittäminen</b>	Kannustepalkkiojärjestelmän käyttöönotto	Pilottiyksiköissä käytössä v. 2013	Ei toteutunut, sopeutusohjelmassa karsittu

Vuoden 2013 talousarviota laadittaessa strategiset tavoitteet ja tavoitetasot on asetettu silloin voimassa olevan strategisten päämäärien mukaisesti. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt uuden kuntastrategian kokouksessaan 26.6.2013, jonka toteuttaminen on aloitettu jo vuonna 2013. Uuden strategian tavoitteiksi on määritelty seuraavat tavoitteet:

- 1. Tasapainoinen talous:** vuosikate=poistot, vuosikate riittää korvausinvestointeihin
- 2. Hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut:** laatu, arviointi ja asiakaspalaute > 3,7
- 3. Vetovoimainen ja aktiivinen kunta:** väestönlisäys >0,5 %/vuosi
- 4. Kehittyvät elinkeinot, yrittäjyys ja työllisyys:** yritysten määrä > +50(netto)/vuosi
- 5. Hyvinvoiva, osaava ja työstä innostunut henkilöstö:** henkilöstön työhyvinvointi >3,7

Vuoden 2014 tavoitteet on asetettu em. strategisten tavoitteiden ja päämäärien pohjalta.

## 2.2 Käyttötalouden toteutuminen

Toimielimet	Sitovuustaso valtuustoon nähden	Vastuhenkilöt
Kunnanhallitus	Konsernipalvelut	kunnanjohtaja, talousjohtaja
Perusturvalautakunta	Sosiaali- ja terveyspalvelut	sosiaali- ja terveysjohtaja
Sivistyslautakunta	Sivistyspalvelut	sivistysjohtaja
Tekninen lautakunta	Tekniset palvelut	tekninen johtaja
<p><b>Tilivelvollisia ovat johtavien viranhaltijoiden lisäksi kunnan toimielinten jäsenet ja tulosalueiden johtavat viranhaltijat.</b></p>		

**Sitovuustaso on kaikilla toimialoilla tulojen ja menojen netto.**



## KONSERNIPALVELUT

Vastuhenkilö: **Hanna Hurmola-Remmi**,

### Talousjohtajan katsaus vuoteen 2013

Vuosi 2013 on ollut konsernipalveluiden kaikkien tulosalueiden näkökulmasta varsin työntäyteinen. Vuoden 2012 alussa perustettujen asiakaspalvelu-, asianhallintapalvelu- ja talous- ja laskutustiimin sekä tietohallinnon tulosalueen toimintatapoja on vakiinnutettu vuoden 2013 aikana. Samalla kuitenkin hallinnon ja talouden keskittämiselvitystä on myös jatkettu vuonna 2013, jonka johdosta talous- hallinto- ja tietohallintopalveluiden henkilöstöä muilta toimialoilta on siirretty konsernipalveluiden toimialalle vuoden 2014 alussa.

Toiminnassa on em. keskittämiselvityksen lisäksi keskitytty vuoden 2013 aikana taloudenohjauksen kehittämiseen, henkilöstön talousosaamisen kehittämiseen, riskienhallinnan järjestämiseen, palvelussuhdeosaamisen lisäämiseen, tietojärjestelmien kehittämiseen ja myös kirjanpidon ja palkanlaskennan palveluiden arviointiin. Myös strategian laadinta sekä valtuuston kesäkuussa 2013 hyväksymän sopeuttamispaketin laadinta ja kunnanhallituksen huhtikuussa hyväksymä henkilöstömenosäästö päätös ja näihin liittyneet yhteistoimintalain mukaisten menettelyjen varmistaminen ovat vaikuttaneet merkittävästi vuonna 2013 konsernipalveluiden toimintaan.

LATU- ja Terttu-hankkeet saatiin päätökseen ja Hollolan Historian IV osa julkistettiin kuluvana vuonna. Myös intra- ja extranet saatiin käyttövalmiiksi ja ne otettiin käyttöön. Vuosi 2013 on ollut myös uuden valtuustokauden ensimmäinen vuosi, mikä on näkynyt mm. perehdyttämisten ja valtuustoseminaarien järjestämisenä. Lahti Regionin ja Lahdecin kanssa laadittiin uudet sopimukset ja otettiin käyttöön uudet toimintamallit sekä tiiviimpi yhteistyö. Maaseutupalveluiden osalta aloitettiin yhteistyö Asikkalan kunnan kanssa ja Hollolaan perustettiin maaseutupalvelujen sivutoimipiste.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kokonaisuutena toteutuivat erityisesti talouden osalta ennakoitua paremmin, mm. henkilöstömenosäästöistä johtuen. Myös tuotot toteutuivat ennakoitua parempana.

Hanna Hurmola-Remmi  
Talousjohtaja,  
konsernipalvelujen toimialajohtaja

## Palvelusuunnitelman kuvaus

Kunnanhallituksen alaiseen toimintaan kuuluvat seuraavat konsernipalveluiden tulosalueet: hallin-  
topalvelut, talouspalvelut, henkilöstöpalvelut, tietohallintopalvelut.

Menoihin sisältyy myös valtuuston, tarkastuslautakunnan ja keskusvaalilautakunnan alainen toiminta maaseutupalvelut ja Eu- hankkeisiin varatut määrärahat.

Kunnanhallituksen tehtävänä on ollut valtuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti huolehtia kunnan tarkoituksenmukaisesta ja tuloksellisesta hoitamisesta ja tällöin seurata yleistä yhteiskunnallista ja maakunnallista kehitystä kunnan toiminta-ajatuksen toteutumisen ja päämäärien kannalta. Kunnanhallituksen tehtävänä on myös huolehtia kunnan organisaation ja sen eri toimialojen suunnittelusta ja kehittämisestä sekä kunnan taloudellisten, teknisten ja henkilöstövoimavarojen tarkoituksenmukaisesta käytöstä.

Konsernipalveluiden tehtävänä on huolehtia kuntakonsernin tukipalveluista.

### Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

#### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Vaikuttavuus kuvaa toiminnan tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen kuten ongelmien vähentämisen tai parempien vaikutusten edistämisen aikaansaamisen astetta eli toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kuntalaisiin suhteessa vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet voivat määrittää joko kunnan palvelutoiminnan aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun riittävyttä, asiakastyytyvyyttä jne.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
Työllisyyden kuntakokeiluhankkeen tavoitteiden toteutuminen	Työttömyyden pitkitymisen ehkäisyn toteutumisen seuranta	Vuoden 2013 alussa kuntakokeilun kohderyhmänä olevat pitkäaikaistyöttömät (yli vuoden mutta ei vielä 500 pv) ovat palveluohjauksen piirissä  Kuntakokeilun kohderyhmänä olevien sijoittuminen työelämävalmiuksien mukaisesti	on käynnistynyt, Hollolan osalta henkilökohtaisesti ohjattujen tavoite 115, toteutui 157  65 % sijoittunut
Organisaatiomuutoksen ja tiimien toiminnan vakiinnuttaminen ja tuottavuuden lisääminen	Kunnan sisäinen palautekysely	Palaute/keskiarvo myönteinen	Talouspalveluiden osalta kysely toteutettu, palaute pääosin myönteinen, kehittämiskohteet nostetaan esille. Asiakaspalvelupisteen palaute pääosin erittäin myönteinen, kehittämiskohteet on nostettu esille

### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Palvelukyky kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta. Palvelukyky kuvaa toimintojen asiakasulottuvuuden ja asiakaspalvelun onnistumista. Asiakkaina voivat olla arvioitavasta toiminnosta riippuen kuntalaiset tai hallinnon sisäiset organisaatiot, mittarina esim. asiakastytyväisyyskyselyt

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
Ajantasaiset henkilöstöä ja taloutta koskevat ohjeistukset	ohjeiden ajantasaisuus/päivittäminen	Kaikki ohjeet ajantasaisia vuoden 2013 loppuun mennessä	Toteutunut pääosin: taloudenhoito-ohje, heha-ohjeet ajan tasalla, työ jatkuva
Vuorovaikutuksen ja viestinnän tehostaminen	viestintäpolitiikan jalkauttaminen	Viestintäohjeet käytössä 30.6.2013 mennessä	Viestintäohjeluonnos on laadittu, ei vielä hyväksytty.
	sähköisten välineiden käytön lisääminen:		
	intranetti	*kunnan intranetti käytössä 30.6.2013 mennessä/toimiva intranetti	Intranetti käytössä ja käytön aktivointi jatkuu v. 2014
	kotisivujen uudistaminen	*konsernipalveluiden sisältö käytettävissä 30.6.2013 mennessä Kunnan kotisivujen uudistamisen aloittaminen (kilpailutus) vuonna 2013	Konsernipalveluiden intranet käyttöön ja sisältöä on tuotettu. Siirtynyt vuodelle 2014
	Sähköisen asioinnin lisääminen:		
	Sähköisten lomakkeiden määrän kasvu	Sähköisten lomakkeiden lisääminen	Koulutukset käyty, mutta lomakkeita ei vielä käytössä
Hyvä hallinto ja asiakaspalvelu	Piipahlus, asiakaspalautekysely	Kyselyn tulokset pysyneet samalla tasolla	Toteutunut. Kyselyn tulokset hyvät.
Sopimuksenhallinnan kehittyminen	Sopimustenhallintaohjelman käyttöönotto (sopimusten määrä)	Sopimuksenhallintaohjelmaan yli puolet olemassa olevista sopimuksista, vuoden loppuun mennessä	Sopimushallintaohjelmaan on viety osa sopimuksista. Työ jatkuu v. 2014.
Etätöiden mahdollistaminen		Etätöiden ratkaisun käyttöönotto (tekniikka valmiina, toimintatavat määritelty) 30.6.2013 mennessä	Ratkaisu on käyttövalmiina ja toimialajohtajien käytössä huhtikuusta alk. Käytön periaatteista ei muilla tasoilla vielä sovittu.

### Ulottuvuus/näkökulma: aikaansaannoskyky

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation, työyhteisön ja henkilöstön kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Aikaansaannoskykyyn sisältyy yhtenä näkökulmana laatu. Koostuu osatekijöistä: osaaminen, innovatiivisuus, viihtyvyys, työmotivaatio ja työkyky.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
Ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö	Työhyvinvointikyselyn tulokset	Kyselyn keskiarvotavoite sama tai parempi kuin edellisenä vuonna	Kyselyn ka 4,31 (v. 2012 myös 4,31)
	Kehityskeskustelujen määrä ja kehityskeskustelujen kokeminen tärkeäksi	100 % vakituisesta henkilöstöstä ja 90 % kokee kehityskeskustelun merkitykselliseksi	83 % käynyt keskustelun Merkityksellisyyttä ei pystytty mittaamaan.
	Esimiestyötä koskeva keskiarvo	Kyselyn keskiarvon myönteinen kehitys	Toteutui, ka 4,53 vuonna 2013(v.2012 ka 4,46 ja vuonna 2011 ka 4,18)
Terveiden ja työhyvinvoinnin edistäminen	Työterveyshuollon uuden toimintamallin käyttöönotto	Toimintamalli käytössä	On osa työterveyshuollon toimintasuunnitelmaa.
	Terveysprosentti	Trendi sama tai parempi kuin edellisenä kolmena vuonna	Ei toteutunut, pitkät sairauslomamat vaikuttaneet. 2011: 41,2 % 2012: 53,1 % 2013: 33,3 %
LATU-tuloksellisuusohjelman tuottaman kehittämisen toimintamallin toteutuminen	Uusien toteutukseen vietyjen kehittämisaihioiden määrä	Vähintään 5 toteutukseen vietyä tuottavuutta kehittävästä toimenpidestä / tulosalue v. 2013	On toteutunut osin (14 kpl yhteensä)
	Kannustepalkkiojärjestelmän käyttöönotto	Pilottikäytössä v. 2013 ainakin yhdellä konsernipalvelujen tulosalueella	Järjestelmän käyttöönotto ei onnistunut.
Esimiesten palvelusuhdeosaamisen vahvistaminen	Esimiesvalmennukset	Palvelussuhdeosaamisen esimiesvalmennus käyty läpi koko kuntaorganisaatiossa vuoden 2013 aikana	Suurimpien yksiköiden esimiesvalmennukset käyty.

### Ulottuvuus/näkökulma: taloudellisuus ja tuottavuus

Tuottavuus on tuotosten/suoritteiden ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan tuotannontekijöinä. Taloudellisuus on tuotosten ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan rahana eli kustannusten ja suoritteiden välinen suhde. Taloudellisuutta voidaan ilmaista muun muassa tuotosten yksikkökustannuksina esim. eur/oppilas, eur/hoitopäivä.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
Konsernipalveluiden kustannuskehitys maltillinen	Toimintakulujen kehitys	Tulosalueiden kustannukset pääosin edellisen vuoden tasolla	Toimintakulujen kasvu maltillinen, 1 %:n kasvu.
Talousseurannan kehittäminen	Seurantajärjestelmien kehittäminen	Systemaattinen kuukausiseuranta ja uusien välineiden käyttöönotto	Kk-seuranta systemaattinen.
Taloulosaaminen vahvistaminen kuntaorganisaatiossa / esimiestasolla	Talouškoulutuksiin liittyvän koulutus suunnitelman laatiminen ja toteuttaminen	Suunnitelma laadittu ja toteutus aikataulutettu 31.1.2013 mennessä	Suunnitelma on laadittu ja kaksi talouden perusteet – koulutusta järjestetty 30.6. mennessä. Myös talousarviokoulutus järjestetty.

## Perustelut

Tukipalveluiden keskittämisen toimintatavat ovat hakeneet muotoaan vielä vuonna 2013. Toteutumaan ovat vaikuttaneet myös henkilöstöressurssien vajeus sekä sopeutustoimenpiteiden valmistelu ja niiden toteuttamisen ohjaus. Lisäksi keskittämisen edelleen selvitys on omalta osaltaan vaikuttanut tavoitteiden saavuttamiseen.

## Tuloarviot ja määrärahat

### KONSERNIHALLINTO/KUNNANHALLITUS

	TP 2012	ALKUPERÄINEN TA 2013	TA-MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+ Yli/- Alle arvion
TOIMINTATULOT	1 042 306,62	1 350 040	0	1 350 040	1 593 284,77	118,02	243 244,77
TOIMINTAMENOT	5 285 869,40	5 805 744	0	5 805 744	5 349 241,98	92,14	-456 502,02
TOIMINTAKATE	-4 243 562,78	-4 455 704	0	-4 455 704	-3 755 957,21	84,30	-699 746,79

## HOLLOLAN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

**Vastuuhenkilö:** sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Eija Koivuniemi (31.12.2013 asti)

### Katsaus vuoteen 2013

#### Läntinen perusturvapiiri ja yhteistoiminta-alueen kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveyspalveluiden toimiala on muodostunut Läntisen perusturvapiiriin tilaajatoiminnasta ja Hollolan kunnan sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä.

Hollolan kunnan organisaatiossa olevan Läntisen perusturvapiiriin perusturvalautakunta on vastaanottanut kuntien vastuulle säädettyjen sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä yhteistoimintasopimuksen mukaisesti Asikkalan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölen ja Padasjoen kuntien asukkaille. Lautakunta ei toimi tuottajana, vaan se tilaa em. palvelut sopimustuottajilta.

Vuosi 2013 oli läntisen perusturvapiiriin perusturvalautakunnan seitsemäs toimintavuosi ja tilaajaorganisaation ja myös liikelaitosmuotoisen Peruspalvelukeskus Oivan viimeinen vuosi. Tilaajaorganisaation toiminta päättyi 31.12.2013 ja liikelaitos muutettiin taseyksiköksi 1.1.2014.

Kunnanvaltuusto hyväksyi 22.4.2013 läntisen perusturvapiiriin uuden yhteistoimintasopimuksen 1.1.2014 voimaan astuvaksi. Tämän lisäksi on hyväksytty myös käsikirja jäsentämään yhteistoimintasopimusta. Yhteistoimintasopimuksen täytäntöönpanon valmistelu alkoi heti keväällä 2013. Uuden sopimuksen mukaisessa mallissa ei ole erillistä tilaajaorganisaatiota ja Peruspalvelukeskus Oiva liikelaitos on purettu ja toiminta jatkuu v. 2014 taseyksikkömallin mukaisena.

Taseyksikön talousarvio on selkeämmin osa kunnan talousarviota. Myös erikoissairaanhoidon ja kuntayhtymältä muiden palveluiden kustannukset on sisällytetty uuden taseyksikön talousarvioon 1.1.2014 alkaen.

Yhteistoimintasopimuksella Asikkalan, Hämeenkosken, Kärkölen ja Padasjoen kunnat ovat antaneet kuntalain 76 §:n 2 momentin mukaisesti kuntien järjestettäväksi säädettyjen lakisääteisten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntien yhteisesti päättämät muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Hollolan kunnan järjestettäväksi. Sopimuskunnille tai sen viranomaiselle laissa säädetty tehtävät, jossa toimivaltaa voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla Hollolan kunnan viranhaltijan hoidettavaksi (Kuntalaki 76 § 3 mom.).

Yhteistoiminnan tavoitteena on turvata palvelujen saatavuus ja laatu, vahvistaa omistajaohjausta, parantaa tuottavuutta, alentaa tuotantokustannuksia sekä purkaa päällekkäisiä toimintoja ja rakenteita. Lisäksi yhteistoiminnan tavoitteena on hillitä kuntien sosiaali- ja terveysmenojen kasvua.

Yhteistoiminnan hoitamista varten on Hollolan kunnan organisaatiossa yhteinen toimielin, perusturvalautakunta, johon kuntakohtaiset jäsenet valitsee asianomainen kunta. Perusturvalautakunta on vuonna 2013 pitänyt yhteensä 9 kokousta, joissa se on käsitellyt mm. seuraavia asiakokonaisuuksia: vuoden 2013 käyttösuunnitelma, vuoden 2014 talousarvio, palvelusopimukset, palveluiden kriteerit, suoritehinnat, talouden sopeutus ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelma.

Perusturvalautakunnan lisäksi vuonna 2013 ovat toimineet myös yksilöasioiden jaosto, vanhus- ja vammaisneuvosto sekä yhteinen sotiemme veteraanien neuvottelukunta.

Vuotta 2013 leimasi myös se, että sosiaali- ja terveystoimen rakennelain valmisteluun sisältyi merkittäviä ongelmia, mistä syystä epätietoisuus alueilla lisääntyi ja haittasi merkittävästi keskeisten uudistusten valmistelua. Päijät-Hämeen kuntien NHG:ltä tilaama konsulttityö julkistettiin kesäkuussa. Sen keskeiset lopputulokset liittyivät kuntien sote-toimintarakennemuutoksen tarpeeseen, jotta tulevaisuuden haasteista selvitäisiin. Raportin toteutuksen toimeenpanoa varten nimettiin Päijät-Hämeen maakuntaliiton alaisuuteen työryhmä.

## Perusturvalautakunnan talousarvion toteutuminen

### Käyttötalous

Perusturvalautakunnan nettomenot pitävät sisällään tilaajatoiminnan menot, Hollolan kunnan maksusuudet palvelujen tuottajille (Oiva ja Sosiaali- ja terveysyhtymä) sekä sosiaali- että terveydenhuoltoon kohdistetut eläkemenoperusteiset ja varhaiseläkemaksut Kevalle.

Nettomenojen muutos koko sosiaali- ja terveystalouden osalta oli 3,5 % vuodesta 2012 vuoteen 2013 (vuodesta 2011 vuoteen 2012 10,46 %), joten nettomenojen kehitys on ollut huomattavasti edellisvuotta maltillisempi. Tuotot toteutuivat hieman arvioitua suurempana ja kulut arvioitua pienempänä eli talousarvion sitovuustason toteutuma jäi hieman alle talousarvion.

Kustannuspaikoittain tarkasteltuna talousarvio toteutui seuraavasti:

	Toteutunut 2012		Toteutunut 2013		Tot %
		Ta	Ta	Ta-Tot.2013	
<b>3010 Sos ja terv palv hallinto</b>					
Tuotot	209 382	206 600	184 641	21 959	89
Kulut	-331 934	-384 880	-369 047	-15 833	96
Netto	-122 552	-178 280	-184 406	6 126	103
<b>3020 Sosiaalipalvelut</b>					
Tuotot	856 055	720 000	819 465	-99 465	114
Kulut	-22 769 991	-24 303 100	-23 518 234	-784 866	97
Netto	-21 913 936	-23 583 100	-22 698 769	-884 331	96
<b>3030 Perusterveydenhuolto</b>					
Tuotot	0	0	0	0	0
Kulut	-14 422 638	-14 535 700	-16 009 200	1 473 500	110
Netto	-14 422 638	-14 535 700	-16 009 200	1 473 500	110
<b>3040 Erikoissairaanhoito</b>					
Tuotot	0	0	0	0	0
Kulut	-20 921 759	-21 452 200	-20 522 696	-929 504	96
Netto	-20 921 759	-21 452 200	-20 522 696	-929 504	96
<b>3050 Ympäristöterveydenhuolto</b>					
Tuotot	0	0	0	0	0
Kulut	-235 360	-250 000	-242 194	-7 806	97
Netto	-235 360	-250 000	-242 194	-7 806	97
<b>300 SOSIAALI JA TERVEYSPALVELUT yhteensä</b>					
<b>Tuotot</b>	<b>1 065 437</b>	<b>926 600</b>	<b>1 004 107</b>	<b>-77 507</b>	<b>108</b>
<b>Kulut</b>	<b>-58 681 681</b>	<b>-60 925 880</b>	<b>-60 661 371</b>	<b>-264 509</b>	<b>100</b>
<b>Netto</b>	<b>-57 616 244</b>	<b>-59 999 280</b>	<b>-59 657 264</b>	<b>-342 016</b>	<b>99</b>

### Tilaajatoiminta

Tilaajaorganisaatio muodostuu perusturvalautakunnasta ja Läntisen perusturvapiirin tilaajakeskuksesta, sosiaaliasiamiestoiminnasta, jonka palvelun tuottaa Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso sekä ehkäisevän seutukoordinaation kustannukset vuodelle 2013.

Kunnilta laskutettavat tilaajatoiminnan kokonaismenot vuonna 2013 olivat yhteensä n. 337 t euroa, joka jakaantuu kunnittain seuraavasti:

<b>Läntinen perusturvapiiri</b>	
<b>Kunnilta laskutetut kustannukset</b>	
<b>Tilaajatoiminta</b>	
Asikkala	59 919,28
Hämeenkoski	27 987,24
Kärkölä	41 429,68
Padasjoki	34 227,29
Hollola	127 968,46
<b>Yht.</b>	<b>291 531,95</b>
<b>Verson kustannukset</b>	
Asikkala	6 761,27
Hämeenkoski	1 672,55
Kärkölä	3 814,75
Padasjoki	2 666,97
Hollola	17 605,73
<b>Yht.</b>	<b>32 521,27</b>
<b>Ehkäisevä seutukoordinaatio</b>	
Asikkala	2 793,45
Hämeenkoski	691,02
Kärkölä	1 576,08
Padasjoki	1 101,87
Hollola	7 273,86
<b>Yht.</b>	<b>13 436,28</b>
<b>Hallinnon kustannukset yhteensä</b>	<b>337 489,50</b>
Ilman Hollolaa, tuotoksi kirjattu	<b>184 641,45</b>

### Palvelusuunnitelman kuvaus

Hollolan kunnan sosiaali- ja terveystalvveluiden järjestäminen on Läntisen perusturvapiirin vastuulla. Kunnan sosiaali- ja terveystalvveluiden tilaus on perustunut kunnanhallituksen ja perusturvalautakunnan väliseen palvelusopimukseen. Palvelut koostuvat sosiaalipalveluiden, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ympäristöterveydenhuollon asiakaspalveluiden ostoista sekä perusterveydenhuollon päivystyksestä ja ensihoitopalveluista. Lisäksi tehtäväalueen kustannuksiin sisältyvät maksusuudet aikaisempina vuosina syntyneistä eläkevastuista (Tiirismaa) ja Läntisen perusturvapiirin tilaajatoiminnan kustannuksista 31.12.2013 asti.

Läntisen perusturvapiirin perusturvalautakunnan tehtävänä on ollut tilata sosiaali- ja terveystalvvelut sopimustuottajien kanssa tehtävien tuotanto- ja palvelusopimusten mukaisesti. Sopimustuottajia ovat kunnan oma liikelaitos, Peruspalvelukeskus Oiva, ja Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Lisäksi Työterveys Welamo Oy:ltä tilataan YEL- ja MYEL -vakuutettujen työterveyspalvelut.

Peruspalvelukeskus tuottaa kuntalaisille sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut, sosiaali- ja terveysyhtymä tuottaa erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon päivystyksen ja ensihoitopalvelut.

### Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Tavoite (vaikuttavuus)	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
<b>Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen</b>	PYLL/menetetyt elinvuodet -indeksi	Kehitys ei huonone	PYLL-tutkimusta ei toteutettu vuonna 2013
	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen huomioonottaminen	Kuntien sijoittuminen TEA-viisarilla paranee	Oiva-kuntien yhteenlaskettu kuntajohdon terveydenedistämisasiivisuus on noussut



			yli maan keskiarvon (83/72)
	Pitkäaikaistyöttömien aktivointiaste	50 %	29 % (Hollola, koko Oivan osalta 30 %, 500 pv osalta 49 %)
	Huostaan otettujen suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista	Pysyy alle valtakunnallisen keskiarvon	huostassa 1 % 0-17 –vuotiaista lapsista (koko maassa 1,1 % vuonna 2012)

#### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
<b>Palveluiden saatavuuden turvaaminen</b>	Lakisääteisten oikeuksien toteutuminen	Lainsäädännössä olevien määräaikojen toteutuminen 100 %	Ei toteutunut kaikilta osin:  Lastensuojelutarpeen selvitukset 97,5%  Lastensuojelussa vireille tulleiden asioiden käsittely (0,7 vrk) 96,8 %  Toimeentulotuki tot. 100 %  Hoitotakuu tot. 100 %  1,97 (lukuvuodet 2012-2013 ja 2013-2014) (valtakunnallinen keskitaso 1,91)
<b>Tyytyväisyys palveluiden järjestämiseen</b>	Kuntalaispalaute/kysely	Hyvä 3,5 asteikolla 1-5	Ei toteutettu. Toimintokohtaiset kyselyt toteutettu Oivan puolella.

#### Ulottuvuus/näkökulma: aikaansaannoskyky

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
<b>Yhteistoiminta-alueen johtamisjärjestelmän selkiyttäminen</b>	Roolien ja vastuiden selkiyttäminen	Uusien luottamushenkilöiden perehdyttäminen teatterimenetelmällä	On pidetty.
	Tilaajan ja tuottajan yhteiset seminaarit	Järjestetty 1 - 2	Yksi seminaari järjestetty huhtikuussa.

#### Ulottuvuus/näkökulma: taloudellisuus ja tuottavuus

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutunut
<b>Kokonaistaloudellisuus</b>	Kustannukset/asukas (kuntakohtaisesti tarkasteltuna)	Yhtä suuri tai pienempi kuin valtakunnallinen/verrokin keskiarvo	Hollola sote-menot/asukas 1 649 eur/asukas Oiva
<b>Palvelujärjestelmän kustannustehokkuus</b>	Sopeuttamisohjelman toteuttaminen	On edetty runkosuunnitelman mukaisesti	Edetty v. 2013 suunnitellusti

#### Perustelut

Hollolan väestö ikääntyy keskimääräistä enemmän. Väestön ikääntymisen lasketaan lisäävän palvelutarvetta peruspalveluiden osalta erityisesti kotihoidossa ja tehostetussa palveluasumisessa.

Lasten ja nuorten kohdalla on nähtävissä yhä edelleen kasvava tarve lastensuojeluun. Laadukkaiden, hyvinvointia ja terveyttä edistävien peruspalveluiden tavoitteet vahvistetaan subjektiivisten oikeuksien toteutumisen osalta lainsäädännössä. Niiden saavuttamiseen vaikuttaa hyvin paljon sopimustuottajien kyky tuottaa palvelut lainsäädännössä annettujen määräaikojen puitteissa.

### Tuloarviot ja määrärahat

	TP 2012	ALKUPERÄINEN TA 2013	TA-MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+ Yli/- Alle arvio
TOIMINTATULOT	1 065 436,84	926 600	0	926 600	1 004 106,77	108,36	77 506,77
TOIMINTAMENOT	58 681 681,31	58 425 875	2 500 000	60 925 875	60 661 371,24	99,57	-264 503,76
TOIMINTAKATE	-57 616 244,47	-57 499 275	-2 500 000	-59 999 275	-59 657 264,47	99,43	-342 010,53

## SIVISTYSPALVELUT

**Vastuuhenkilö:** sivistysjohtaja Matti Ruotsalainen

### Sivistysjohtajan katsaus 2013

#### ESIOPETUS- JA VARHAISKASVATUSPALVELUT

Päivähoidon kysyntä laski alkuvuoden aikana. Hollolan kunnan päivähoidossa lapsimäärä oli vuoden lopussa 1092 lasta. Vähennyistä edelliseen vuoteen oli 41 paikkaa. Valtaosa uusista lapsista oli alle 3-vuotiaita, mikä on tarkoittanut ikärakenteen alenemista päivähoidossa olevien lasten osalta. Vuorohoidon tarve on pysynyt tasaisena ja yksityisessä päivähoidossa olevien lasten määrä pysyi jokseenkin samana, ollen vuoden lopussa 115 lasta.

Kärkölän lähipalvelualueella päivähoidossa olevien lasten määrä on hieman laskenut ja oli vuoden lopussa 204 lasta. Kärkölän lähipalvelualueella yksityisessä päivähoidossa olevien lasten määrä oli 15 lasta.

Perheiden Villiina - leikkitoiminta ja avoin toiminta keskitettiin elokuussa 2013 Piiparin päiväkotiin. Leikkitoiminnan piirissä Hollolassa oli noin 19 lasta.

Perhepäivähoitajien määrä on vähentynyt 5 hoitajalla. Perhepäivähoidon varahoito siirrettiin Hiekkalinnan vuoropäiväkodin yhteyteen kesällä 2013 osana talouden sopeutusohjelmaa.

Vesikansassa, Kalliolan päiväkodilla, oli kolme ryhmää suljettuina edelleen, koska tarvetta ei ollut vastoin ennakoarviota. Sisäilmaongelmista johtuen korjauksia on tehty Pyhänimen, Kalliolan ja Kukkilan ja Soramäen päiväkodeissa. Vesikansan ruoka- ja siivouspalvelu sekä kiinteistöhuolto siirtyivät yksityisten palvelutuottajien toiminnaksi ja sopimusta on jatkettu. Päiväkodin suunnittelun niin päiväkotien yhdistymisten ja rakennuksen osalta on jatkunut koko vuoden.

Kalliolan ja Kukkilan päiväkotien esimiestehtävät sekä Ylikartanon ja Piiparin päiväkotien esimiestehtävät yhdistettiin syksystä 2013 osana talouden sopeutusohjelmaa

Varhaiskasvatuksessa järjestettiin henkilöstön yhteinen täydennyskoulutus Varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä, kouluttajan Saara Salo. Eri yksiköillä on ollut omia täydennyskoulutuspäiviä. Henkilöstölle järjestettiin sisäisenä koulutuksena huoli puheeksi – koulutusta (hupu) sekä kasvatuskumppanuus-koulutusta -kasku (peruskurssit keväällä ja syksyllä). Sen lisäksi varhaiskasvatuk-

sen henkilöstölle oli ensiapukoulutusta ja kunnan Latu-hankkeeseen on osallistuttu aktiivisesti. Vahva pohja elämään hanke järjesti koulutusta ja konsultaatiota, johon myös varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui. Hanketyöntekijät olivat mukana suunnittelemassa ja käynnistämässä Vuokko-harjun päiväkodin kokeilua omahoitajuudesta alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Kuntastrategian työstäminen ja jalkauttaminen aloitettiin alueilla ja yksiköissä. Strategiaa ja laatu-kortteja on käyty läpi CAF itsearvioinnin avulla sekä hyödyntäen sivistystoimen arviointityökalua.

Henkilöstön hyvinvointiin on kiinnitetty huomiota vaihtamalla edelleen yksiköihin ergonomisia lasten kalusteita, sekä kiinnittämällä huomiota esimiestyöhön. Henkilöstön lomaa on keskitetty koulujen loma-aikoihin, jolloin lapsia on vähemmän hoidossa ja tällöin on myös valtaosa yksiköistä ollut suljettuina ja päivähoito on järjestetty päivystävissä yksiköissä. Loma-aikoina pidennetyt päivähoiton tarvisijat on ohjattu Vesikansasta Hiekkalintaan, kuten myös Kärkölen vuorohoidon tarvisijat.

Varhaiskasvatussuunnitelman päivitys on jatkunut työyksiköissä ja vasu kahviloissa menestyksekkäästi.

Esiopetus ja esioppilaiden päivähoito järjestettiin koulujen yhteydessä lukuun ottamatta vuorohoidon lapsia, joiden esiopetus järjestettiin Hiekkalinnassa. Hiekkalinnan vuoropäiväkodin esiopetus teki yhteistyötä Salpakankaan esiopetuksen kanssa. Kasvatuksellista ja opetuksellista yhteistyötä toteutettiin eri yksiköissä paikallisten olosuhteiden asettamissa puitteissa. Uskolan esiopetus siirtyi Pyhäniemeen elokuussa.

Alkupolkutyöryhmä (esi- ja alkuopetuksen) jatkoi toimintaansa. Alkupolku on Hollolan ja Kärkölen kuntien esi- ja alkuopetuksen työryhmä, jossa on edustus kultakin alueelta ja seuraavista ammattityhmistä: rehtorit, erityisopettajat, luokanopettajat, lastenhoitajat ja esiopettajat. Edustaja toimii linkkinä alueelleen tuoden ja vieden tietoa. Tarvittaessa työryhmää kasvatetaan eri asiantuntijoilla, riippuen tehtävänä olevasta asiasta. Työryhmän tehtävänä on kehittää alkuluokkatoimintaa sekä edistää alkuluokkahenkilöstön vuorovaikutusmahdollisuuksia. Alkupolku työryhmä järjesti marraskuussa keskusteluillan esi- ja alkuopetuksen henkilöstölle teemana hyvät käytänteet ja kehittämis-kohteet siirryttäessä varhaiskasvatuksesta eskariin ja 2.luokalta 3.luokalle.

## YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS

### Perusopetus

Vuoden 2013 toimintaa on leimannut valtuuston 26.6.2013 hyväksymä talouden sopesutusohjelman täytäntöönpano. Ensimmäinen merkittävä muutos tuli voimaan 1.8 alkaen jolloin koulunkäyntiavustajien määrää oli merkittävästi vähennetty edeltävästä lukuvuodesta ja oppimisentuen järjestely tarkasteltiin kokonaisuutena aivan uudelta pohjalta.

Oppimisen tuen järjestelyjen toteuttamiseksi ja tasapuolisuuden varmistamiseksi kaikkien tuentarpeessa olevien lasten osalta kokonaisvastuu tukijärjestelyjen rakenteesta ja toimivuudesta oli erityisopetuksen rehtorin vastuulle. Haastavasta toteutusaikataulusta ja toteutuksesta huolimatta pystyttiin järjestämään opetukselle riittävät tuenresurssit. Opetusministeriöltä saadun lisärahoituksen turvin toteutettiin edelleen opetusryhmäkokojen pienentämiseen kohdistuvia toimia, mm. palkkaamalla samanaikaisopettaja ja lisäämällä jakotunteja siten, että ne koskettavat nyt kaikkia toimintayksikköjä. Palvelutarpeen osalta merkittävin paine kohdistuu juuri kolmiportaisen tuen toteuttamiseen käytännössä, joka edellyttää jatkuvaa kriittistä resurssoinnin tarpeen arviointia, jonka toteutusta helpottaa sopeutusohjelmassa päätetyt palveluverkkorakenteen muutokset.

Edellä mainittujen hankkeiden lisäksi on oltu aktiivisesti mukana myös seudullisesti useissa valtionavustuksella kokonaan tai osittain toteutetuissa hankkeissa. TVT-opetussuunnitelmaa on toteutettu ja Hollola on sen osalta nyt hyvässä vaiheessa. Alustavat tulokset oppimisen prosessin monipuolistamisesta ovat olleet hyvin lupaavia.

Sisäilmaongelmista ja muista peruskorjaustarpeista sekä osittain oppilasmäärien kasvusta, erityisesti Vesi-kansan alueella, on seurannut merkittävä investointitarpeiden kasvu sivistystoimen kokonaisuudessa. Vuoden aikana on otettu käyttöön myös runsaasti tilapäisiä lisä- ja väistötiloja. Salpakankaan osalta tilanne on helpottunut kun rakennushankkeen II-vaihe on otettu käyttöön.

Yläasteen osalta vuotta 2013 leimasi Hollolan yläasteella sisäilmaongelmat ja niistä aiheutuneet järjestelyt. Hollolan yläasteella alkoivat sisäilmasta johtuvat oireilut lisääntyä merkittävästi vuodenvaihteessa 2012-2013. Vikailmoituksia sisäilmatilanteesta, koskien rakennusta 1, alkoi tulla merkit-

tävästi enemmän heti vuodenvaihteen jälkeen. Tämän johdosta tehtiin välttämättömiä korjaustoimia ja tiivistämissä, joista ei ollut oleellista apua ilmoitusten ja oireilujen määrään. Kevään aikana yhdessä ympäristöterveydenhuollon kanssa päädyttiin ratkaisuun, että yläasteen 1-rakennusta ei enää käytetä syyslukukaudesta 2013 alkaen, ja kesän aikana järjestetään väistötilat korvaamaan 1-rakennuksen opetus ja hallintotilat. Syyslukukausi aloitettiin osin näissä väistötiloissa sekä 2-rakennuksen tiloissa, joissa opetus saatiin tilanteeseen nähden hyvin järjestymään. Syyslukukaudella 2013 myös jo varauduttiin yhtenäiskoulun käynnistymiseen Salpakankaan koululla (2014-2015) muodostamalla 7. vuosiluokkien opetusryhmät alueellisesti. Kiinteistön haasteista huolimatta toiminnallisuus saatiin toteutettua hyvin. Matematiikan ja fysiikan osalta oppilaat saivat erityishuomiota osallisuudestaan alan kilpailutoimintaan opettajansa johdolla ja saksan kielen kansallisessa arvioinnissa oppilaat menestyivät hyvin.

Kokonaisoppilasmäärässä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia.

## **Lukio**

Lukiotoiminnan vuotta 2013 leimasi hyvin vahvasti talouden sopeutusohjelmassa päätetty lukion lakkautusprosessi. Asia vaikutti jossain määrin lukion toimintaan, mutta siitä huolimatta kirjoitukset ja opetus on saatu toteutettua hyvin. Loppuvuodesta 2013 pystyttiin kaikille lukion opiskelijoille turvaamaan opiskelupaikka pääosin Lahden lukioista siten, kuin asian valmistelussa oli ollut lähtökohdana.

## **Kirjasto- ja kulttuuripalvelut**

Hollolan ja Kärkölen kirjastoista lainattiin vuoden aikana 469 965 lainaa ja kävijöitä oli 237 643. Vie-reisen kauppakeskuksen remontti alkuvuonna 2013 laski odotetusti ja selkeästi pääkirjaston kävijä-lukuja. Kävijälukuihin vaikutti myös loppuvuoden sulkeminen. Kävijämäärät laskivat kaikissa toimipisteissä. Lainamäärät ovat myös hieman laskeneet, paitsi Kärkölässä, jossa lainaus kasvoi yli 20 prosenttia. Tämä selittyy suurelta osin koulujen ja muiden kirjastoauton asiakkaiden siirtymisellä Kärkölen kirjastoon Kärkölen kunnan irtisanottua sopimuksen kirjastoautopalveluista päättyväksi elokuun lopussa.

Tapahtumat ja tilaisuudet keräsivät paljon kävijöitä. Yleisötilaisuuksia järjestettiin 77 kappaletta, näissä kävijöitä oli yhteensä 2 758 henkeä. Lisäksi järjestettiin 10 pihasoittokonserttia, joihin osallistui 1 637 kävijää.

Kirjastonkäytön opetukseen, satutunneille sekä esikoululaiskäynneille osallistui yhteensä 1 182 lasta ja nuorta. Ikäihmisten lukupiiriin osallistui yhteensä 347 henkeä.

Maakunnallisessa kirjastoyhteistyössä verkkokirjastohanke eteni ja verkkokirjasto otettiin tuotantokäyttöön 16.12.2013. Aineistohaku toimii ensin vain Lahden kantaan. Tiedonsiirtoa varten hankitaan rajapinta ja tavoitteena on, että rajapinta on asennettuna kaikissa kirjastoissa syyskuun 2014 loppuun mennessä. Ensimmäisenä siirretään Hollolan kirjaston aineisto.

## **Nuorisopalvelut**

Edellisenä vuonna hyvään vauhtiin päässyt kehittämistyö jatkuin nuorisopalveluissa vuonna 2013. Hankerahoitusten saanti mahdollisti osaltaan toiminnan laajentamisen sekä kehittämisen.

Kehittämisen tukena käytettiin vuoden aikana toteutettuja kyselyjä, jotka kohdistuivat lapsiin, nuoriin, nuorisovaltuutettuihin, huoltajiin sekä sidosryhmiin. Kyselyjen vastausten perusteella nuorisopalveluiden toiminnot koettiin tarpeellisina ja niiden koettiin tukevan perheiden arkea. Nuorisopalvelut koettiin myös luotettavaksi yhteistyökumppaniksi sekä laadukkaiden palveluiden tarjoajaksi.

Nuorten osallisuus vahvistui yhteistyötä tehden. Nuorisovaltuustot saivat kummiedustajia valtuutetuista sekä lasten- ja nuorten osallisuushanke Uskalla Vaikuttaa! käynnistyi Hollolassa osallistavien menetelmien suunnittelulla ja valmistelulla yhteistyökumppaneiden kanssa. Hollolan nuorisovaltuusto haastoi oppilaskuntia miettimään lähiympäristöjensä kehittämistä sekä nuorisotiloilla innos-

tettiin lapsia ja nuoria osallistumaan toiminnan suunnitteluun sekä kehittämiseen ”mehu- ja kahviklubien” avulla. Hollolan nuorisovaltuusto teki kauden aikana kaksi aloitetta.

Etsivä nuorisotyö mallinnettiin ja vuoden aikana vahvistui käsitys, että työmuodolle on tarvetta enemmän kuin mihin nykyiset resurssit riittävät. Etsivään nuorisotyöhön ilmoitettiin nuoria Hollolassa 106. Nivelvaiheessa tuettiin 16 nuorta ja asiakkuudessa olleita nuoria oli 31. Yksilötapaamiskertoja kertyi yhteensä 172. Erilaisissa tapahtumissa (kutsunnoissa, yhteishakuinfossa jne.) sekä nuorten palvelupiste Mestassa kohtaamiskäyntejä kirjattiin yhteensä 1179. Kärkölässä etsivään nuorisotyöhön ilmoitettiin 30 nuorta ja heistä 28 oli asiakkuudessa. Yksilötapaamisia oli yhteensä 129 kertaa. Tapahtumissa kirjattiin 158 kohtaamiskäyntiä.

Hollolassa uuden lukuvuoden aloitti kaikki yläkoulun oppilaat ”Fiilikset miinuksella”-oppitunnilla, jonka tavoite oli osaltaan ehkäistä koulukiusaamista. Viidelle yläkoulun luokalle järjestettiin lisäksi ”älä kiusaa”- oppitunnit. Koulunuorisotyötä tehtiin lisäksi laajasti monien jo vakiintuneiden toimintojen myötä.

Nuorisotaloilla kirjattiin käyntejä viikoittaisessa toiminnassa hieman edellistä vuotta enemmän: Hollolassa 8349 (2012:8504) ja Kärkölässä 5424 (2012:4616). Kolmella Hollolan alakoululla järjestetyissä harrastuskerhoissa kirjattiin vuoden aikana 897 käyntiä.

Nuorisotaloilla järjestettiin lisäksi erilaisia tapahtumia sekä loma-ajantoimintaa. Talvi-, syys ja kesänloman toiminnoissa käyntejä kirjattiin Hollolassa 1162 (2012:948). Kärkölässä järjestettiin ensimmäisen kerran lasten kesäpäiväleiritoimintaa nuorisotalolla. Leiritoiminnan laajemman tarjonnan vuoksi kesän leirejä ei järjestetty aiemman tavan mukaisesti seurakunnan kanssa konkreettisesti yhdessä vaan sovitusti eriytetysti kahdessa paikassa. Nuorisopalveluiden järjestämiin loma-ajantoimintoihin kirjattiin Kärkölässä 468 käyntikertaa (2012:673). kaiken kaikkiaan nuorisopalveluiden eri toiminnoissa kirjattiin vuoden aikana Hollolassa 15795 käyntiä (2012: 15648) ja Kärkölässä 8718 (2012:6667).

Kokonaisuutena sivistystoimen operatiivista toimintaa vuonna 2013 väritti ja ohjasi hyvin voimakkaasti talouden sopeutusohjelma, joka kosketti ja vaikutti sivistystoimialaan hyvin merkittävällä tavalla koskettaen kaikkia sivistystoimen toimintoja. Sivistystoimialan sopeutusten ja rakenteellisten muutosten valmistelu sekä henkilöstövähennykset olivat keskeisenä teemana koko toimintavuoden ajan jatkuen myös tuleville vuosille. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna sivistystoimen toimintavuosi oli poikkeuksellisen haastava ja moniulotteinen. Nopeista muutosprosesseista huolimatta perustettava kyettiin hoitamaan kokonaisuutena hyvin.

## **Palvelusuunnitelman kuvaus**

Sivistystoimen palveluilla tuetaan ja annetaan laaja-alaista ja monipuolista kasvatusta ja opetusta lapsille ja nuorille. Lisäksi tarjotaan vapaa-aikatoimen palveluja kuntalaisille sekä luodaan edellytyksiä sosiaaliselle kasvulle ja yhteistyössä toimimiselle.

Sivistyspalvelut huolehtivat laadukkaasti varhaiskasvatuksen, yleissivistävän koulutuksen, muiden kasvatus- ja opetuspalveluiden sekä vapaa-aikapalvelujen järjestämisestä lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Hollola tuottaa sivistystoimen palvelut myös Kärkölen kunnalle lukuun ottamatta kulttuuripalveluja

## Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Vaikuttavuus kuvaa toiminnan tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen kuten ongelmien vähentämisen tai parempien vaikutusten edistämisen aikaansaamisen astetta eli toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kuntalaisiin suhteessa vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet voivat määrittää joko kunnan palvelutoiminnan aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun riittävyttä, asiakastytyväisyyttä jne.

Tavoite (vaikuttavuus/tuotanto, laita näkyviin)	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Laadukkaat sivistystoimialan palvelut	Zef-arviointi ja muut arviointikyselyt, seuranta ja kehittämiskeskustelut Esim. peruskoulunsa päättäneistä jatkokoulutukseen hakeutuneiden ja hyväksytyjen osuus %, Jatkokoulutukseen sijoittuminen (lukio, ammatillinen koulutus, ei jatkanut heti)	Kuntalaisten tyytyväisyys palveluihin hyvää keskitasoa  Jatko-opintopaikat 100 %:lla	Suoritetun kyselyn perusteella tavoite toteutunut  <b>Hollolan ya:lla 1 oppilas jäi ilman jatkopaikkaa 254 oppilaasta (99,6%). Kankaan koulussa yksi oppilas jäi ilman jatkopaikkaa. Kärkölässä kaikki onnistuivat</b>

### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Palvelukyky kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta. Palvelukyky kuvaa valtion toimintojen asiakasulottuvuuden ja asiakaspalvelun onnistumista. Asiakkaina voivat olla arvioitavasta toiminnosta riippuen kuntalaiset tai hallinnon sisäiset organisaatiot, mittarina esim. asiakastytyväisyyskyselyt

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Palvelutarjonta kysyntää vastaava	Vuosiviikkotunnit/oppilas, opetusryhmän koko yleisopetuksessa (1-9 lk:t), Lähipalvelualueiden toimivuus/asiakaspalaute	Vähintään valtakunnallinen keskitaso	Vuosiviikkotunnit/oppilas: Hollolan tuntikehyksistä lv.2012-13 1,97 ja lv.2013-14 1,97 Kärkölän tuntikehyksistä lv.2012-13 2,06 ja lv.2013-14 2,01 (keskiarvo Kouluikkunan kunnissa 1,91 vuonna 2012).

### Ulottuvuus/näkökulma: aikaansaannoskyky

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation, työyhteisön ja **henkilöstön** kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Aikaansaannoskykyyn sisältyy yhtenä näkökulmana laatu. Koostuu osatekijöistä: osaaminen, innovatiivisuus, viihtyvyys, työmotivaatio ja työkyky.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö	Työhyvinvointikysely, Kelpoisuus	Työhyvinvointikyselyn osioiden ka. > 4.1 yli 95 % muodollisesti päteviä	Toteutui: sivistystoimiala 4,14, koko kunta 4,09.

			Toteutunut varhaiskasvatuksessa, Opetuksessa: 87,4 % päteviä opettajia Hlassa (229), epäpäteviä 12,6 % (33), Kä:ssä päteviä 94 %(45), epäpäteviä 3 henkilöä.
Tvt-opetusteknologian hyödyntäminen	Kysely	Käyttöaste yli 60 %	Tvt-ops käyttöön 1.8.2013. Koulutus-tarvekartoitukset tehty ja koulutukset käynnistyneet. Tvt-hankintoja jatkettu juhlarahan turvin vuoden 2013 loppuun. Käyttöaste arvioidaan olevan yli 70 %, mutta tarkempi kysely ja selvitys käytöstä toteutetaan kevään 2014 aikana.

#### Ulottuvuus/näkökulma: taloudellisuus ja tuottavuus

Tuottavuus on tuotosten/suoritteiden ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan tuotannontekijöinä. Taloudellisuus on tuotosten ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan rahana eli kustannusten ja suoritteiden välinen suhde. Taloudellisuutta voidaan ilmaista muun muassa tuotosten yksikkökustannuksina esim. euroa/oppilas, euroa/hoitopäivä.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Palvelut tuotetaan mahdollisimman tehokkaasti, laadukkaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla	Käyttömenot euroa/asiakas (lapsi, oppilas, nuori, kuntalainen) Esim. opetus euroa/oppilas, kuntakohtaisen perushinnan kattavuus käyttömenoista	Asiakaskohtaiset kustannukset enintään valtakunnallista keskitasoa	Aktiivinen kustannusseuranta, raportointi vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä.  (v. 2012) (Kouluikkuna ja OH:n tilastot): Kouluikkuna: 7.222 e/opp Hololessa, valtakunn. ka 7.705 e, Kärkölässä 8.218 e. OH: Ho ja Kä 8.048 e ja P-Häme 8.070 euroa. Kouluikkuna 2012: perushinnan kattavuus käyttömenoista Hlassa 96,7 %, Kä:ssä 87,1 %. Varhaiskasvatuksen raportointi (Hla, Kä) tunnuslukujen yhteydessä.:

## Perustelut

Palvelutarpeeseen liittyvänä haasteena ja epävarmuustekijänä on palvelutarpeen vaihtelevuus. Toiminnan painopisteenä ja kehittämiskohteena on hyvä asiakasvuorovaikutus

## Tuloarviot ja määrärahat

	TP 2012	ALKUPERÄINEN TA 2013	TA-MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+ Yli/- Alle arvion
TOIMINTATULOT	12 230 201,86	12 378 550	-195 000	12 183 550	12 102 740,51	99,34	-80 809,49
TOIMINTAMENOT	51 623 166,79	54 107 318	640 000	54 747 318	52 602 183,84	96,08	-2 145 134,16
TOIMINTAKATE	-39 392 964,93	-41 728 768	-835 000	-42 563 768	-40 499 443,33	95,15	-2 064 324,67



**YHDISTELMÄSIVU TUNNUSLUVUISTA TEHTÄVÄALUEITTAIN  
SIVISTYSPALVELUT**
**VARHAISKASVATUSPALVELUT**

	TP 2011 (2.3.2012)	TP 2012 (25.2.2013)	TA 2013 (18.12.2012)	TP 2013 (25.2.2014)
<b>Päivähoito / Hollola</b>				
0-6 v:n ikäluokka yht. 31.12	1 975	1 918	1 918	1 858
Joista kunnan tuottamassa päiväkotihoidossa		669	727	673
Joista kunnan tuottamassa perhepäivähoidossa		157	100	133
Joista kunnan tukemassa yksityisessä päivähoitossa	120	96	98	113
<b>Päivähoito / Kärkölä</b>				
0-6 v:n ikäluokka yht. 31.12	344	329	329	327
Joista kunnan tuottamassa päiväkotihoidossa		118	120	105
Joista kunnan tuottamassa perhepäivähoidossa		47	48	36
Joista kunnan tukemassa yksityisessä päivähoitossa	8	9	8	11
<b>Kotihoidon tuki / Hollola</b>				
Tuen saajia, keskimäärin / vuosi	297	268	265	284
Lapsia tuen piirissä, keskimäärin / vuosi	493	445	451	454
Kotihoidon tuki / tuensaaja / vuosi	4 173	4 371	4 906	4 399
<b>Kotihoidon tuki / Kärkölä</b>				
Tuen saajia, keskimäärin / vuosi	55	49	47	56
Lapsia tuen piirissä, keskimäärin / vuosi	82	69	63	81
Kotihoidon tuki/tuensaaja / vuosi	4 087	4 392	4 684	4 160
<b>Hoitopaikan hinta (netto) / vuosi / Hollola</b>				
Päiväkodit	12 600	12 362	13 268	12 474
Perhepäivähoito	12 474	10 922	13 135	10 600
Yksityinen päivähoito		6 683	7 986	8 036
<b>Hoitopaikan hinta (netto) / vuosi / Kärkölä</b>				
Päiväkodit	11 983	11 752	12 618	13 535
Perhepäivähoito	9 200	8 971	9 688	9 677
Yksityinen päivähoito		6 683	7 986	8 036
<b>Hoitopäivän hinta (netto) / Hollola</b>				
Päiväkodit	66,43	82,35	69,95	74,72
Perhepäivähoito	79,88	75,19	84,11	70,33
<b>Hoitopäivän hinta (netto) / Kärkölä</b>				
Päiväkodit	70,42	79,57	74,15	75,98
Perhepäivähoito	58,01	60,00	61,08	66,98

**YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS**

	TP 2011 (2.3.2012)	TP 2012 (25.2.2013)	TA 2013 (18.12.2012)	TP 2013 (25.2.2014)
<b>Perusopetus / Hollola</b>				
Lapsia esiopetuksessa	317,0	311,5	296,0	291,0
Lapsia perusopetuksessa	2 507,0	2 522,0	2 611,0	2 519,0
Lapsia koululaisten iltapäivätoiminnassa	240	269,0	264,5	225,0
Käyttömenot (brutto) / 1000 € (sis. esiopetuksen ja ip-toim.)	18 832	23 194	24 221	24 082
Käyttömenot (brutto) € / oppilas (sis. esiopetuksen ja ip-toim.)	7 233	7 476	7 637	7 935
Kotikuntakorvauksen perusosa € / oppilas	5 242	5 700	5 869	5 869
Tuntikehys / oppilas, alakoulut *)	1,52	1,52	1,75	1,82
Tuntikehys / oppilas, yläkoulu *)	1,62	1,65	2,07	2,16
Tuntikehys / oppilas, Kankaan erityiskoulu *)	4,69	4,75	4,95	4,35
<b>Perusopetus / Kärkölä</b>				
Lapsia esiopetuksessa	50,0	50,0	50,0	52,0
Lapsia perusopetuksessa	502,0	473,0	460,5	449,0
Lapsia koululaisten iltapäivätoiminnassa	29,0	25,0	35,0	23,0
Käyttömenot (brutto) / 1000 € (sis. esiopetuksen ja ip-toim.)	4 421	4 814	4 840	4 718
Käyttömenot (brutto) € / oppilas (sis. esiopetuksen ja ip-toim.)	8 807	8 784	8 872	9 004
Kotikuntakorvauksen perusosa €/oppilas	5 704	6 206	6 404	6 404
Tuntikehys / oppilas, alakoulut *)	1,66	1,59	1,76	1,80
Tuntikehys / oppilas, yläkoulu *)	1,89	1,97	2,70	2,57

	<b>TP 2011</b> (2.3.2012)	<b>TP 2012</b> (25.2.2013)	<b>TA 2013</b> (18.12.2012)	<b>TP 2013</b> (25.2.2014)
<b>Lukio / Hollola</b>				
Oppilaita Hollolassa	203,5	184,0	180,0	164,0
Käyttömenot (brutto) / 1000 €	1 619	1 623	1 681	1 575
Käyttömenot (brutto) € / oppilas	7 958	8 822	9 339	9 605
Valtionosuuden laskennallinen peruste € / oppilas	5 605	6 216		6 789
Tuntikehys / oppilas *)		1,78	1,78	2,00
<b>Lukio / Kärkölä</b>				
Oppilaita Kärkölässä	58,0	51,0	53,0	43,5
Käyttömenot (brutto) / 1000 €	551	508	592	529
Käyttömenot (brutto) € / oppilas	9 495	9 963	11 168	12 151
Valtionosuuden laskennallinen peruste € / oppilas	9 024	11 073		10 783
Tuntikehys / oppilas *)		3,71	3,54	4,03
<b>MUUT KASVATUS- JA OPETUSPALVELUT</b>				
	<b>TP 2011</b> (2.3.2012)	<b>TP 2012</b> (25.2.2013)	<b>TA 2013</b> (18.12.2012)	<b>TP 2013</b> (25.2.2014)
<b>Hollola</b>				
Wellamo-opisto, opetustunteja	10 484	10 572	10 200	10 158
<b>Kärkölä</b>				
Wellamo-opisto, opetustunteja	2 148	1 951	2 050	2 003
Musiikki, oppilaspaikkoja Lahden konservatoriossa	8	4	4	4
<b>VAPAA-AIKAPALVELUT</b>				
	<b>TP 2011</b> (2.3.2012)	<b>TP 2012</b> (25.2.2013)	<b>TA 2013</b> (18.12.2012)	<b>TP 2013</b> (25.2.2014)
<b>Kirjastopalvelut / Hollola:</b>				
Lainausten määrä	417 898	411 847	410 000	392 999
Kävijöiden määrä	232 900	241 182	235 000	215 724
Lainan hinta, euroa	2,56	2,62	2,66	2,67
Kirjaston normaali aukioloaika (tuntia / vko)			72,50	72,50
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä			13	13
<b>Kirjastopalvelut / Kärkölä:</b>				
Lainausten määrä	66 136	63 713	63 500	76 966
Kävijöiden määrä	27 400	26 033	26 000	21 919
Lainan hinta, euroa	3,18	3,26	3,79	2,66
Kirjaston normaali aukioloaika (tuntia / vko)			34,00	20,00
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä			2	1
Lainan hinta, euroa (Etelä-S. läänin keskiarvo)	3,46	3,58		
<b>Nuorisopalvelut / Hollola</b>				
Nuorisotyön piiriin kuuluvien ikäluokka (0-28 vuotiaat)	7 587	7 587	7 587	7 359
Ohjatussa toiminnassa kirjattujen käyntien määrä	12 949	15 648	13 000	15 842
Suunnitelmallisesti kohdattujen nuorten lukumäärä		181	150	145
Menot (brutto) € / 0-28 vuotias	32,51	37,27	40,38	43,48
Valtionosuus nuorisotyöhön	33 101	33 105		32 784
Nuokun aukioloaika (tuntia / vko)			21,00	20,00
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä			3	3
<b>Nuorisopalvelut / Kärkölä</b>				
Nuorisotyön piiriin kuuluvien ikäluokka (0-28 vuotiaat)	1 461	1 461	1 461	1 408
Ohjatussa toiminnassa kirjattujen käyntien määrä	5 803	6 667	6 500	8 883
Suunnitelmallisesti kohdattujen nuorten lukumäärä		35	70	51
Menot (brutto) € / 0-28 vuotias	70,88	95,30	99,98	96,70
Valtionosuus nuorisotyöhön	6 736	6 620		6 273
Nuokun aukioloaika (tuntia / vko)			22,00	22,00
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä			2	2

\*) Laskentatapaa muutettu. Vuoteen 2013 asti mukana vain yleisopetuksen kehystunnit ja vuodesta 2013 alkaen kokonaistuntikehys.

## TEKNISET PALVELUT

**Vastuuhenkilö:** tekninen johtaja Heikki Salonsaari

### Teknisen johtajan katsaus vuoteen 2013

Vuoden 2013 teknisen toimialan suurimpana haasteena olivat koko ajan pahetuvat sisäilmaongelmat. Toimitilojen sisäilmaongelmat eivät helpottaneet lainkaan vuoden aikana verrattuna aiempaan tilanteeseen. Mm. yläaste siirrettiin ykkösrakennuksen osalta kokonaan väistötiloihin. Samoin paloasema ja Kalliolan koulu ovat osittain väistötiloissa sisäilmaongelmien vuoksi. Valtuusto linjasi syyskuussa pidetyssä kiinteistöseminaarissa sekä yläkoulun että Kalliolan koulun toteutusvaihtoehdoksi uudisrakennuksen. Myös paloasema on päätetty rakentaa kokonaan uudestaan.

Maankäytön suunnitteluun liittyen merkittävä asia oli Hälvälän alueen käyttöön liittyvät ratkaisut. Vuoden lopulla puolustusvoimat linjasivat tavoitteet Hälvälän alueesta luopumiseksi. Merkittävänä voidaan pitää myös Messilän osayleiskaavan hyväksymistä vuoden loppupuolella. Strateginen osayleiskaava käynnistettiin vuoden loppupuolella pidetyllä valtuustoseminaarilla.

Teknisen toimialan henkilöresursseissa tapahtui vuonna 2013 muutoksia, jossa rakennusvalvonnan henkilömäärä kyettiin vakinaistamaan 4,6 henkilöön aiemman 4 henkilön sijaan. Lisäksi rakennuttavavalvojan tehtävä täytettiin huhtikuun alusta. Tehtävä oli ollut täyttämättä syyskuusta 2012 lukien. Maankäyttöpalveluiden henkilöstöresurssit pienenevät paikkatietoinsinöörin irtisanouduttua loppukesällä 2013. Paikkatietoinsinöörin tointa ei ole toistaiseksi täytetty. Myös tukipalveluiden henkilömäärä väheni yhdeksän laitospulaisen siirryttyä vuoden alusta Oivan palvelukseen.

Vuoden 2013 lopussa hankkeena päättynyt LATU-hanke tuotti lukuisia toteuttamiskelpoisia ideoita teknisen toimialan palvelutuotannon tehostamiseen. Erityisesti tässä voi mainita kiinteistöpalvelut, josta ehdotuksia tuli yhteensä lähes kaksikymmentä. Kaiken kaikkiaan tekniseltä toimialalta kehittämisehdotuksia tuli runsas kolmekymmentä. Toimintamalli ei kuitenkaan päättynyt erillisen hankkeen päätyttyä.

Vesihuoltoyhteistyössä jatkettiin Lahti Aqvan kanssa neuvotteluja konsessiosopimuksen muuttamisesta. Muuttaminen on todettu tarpeelliseksi käytännön yhteistyön myötä. Näihin neuvotteluihin liittyen tutkittiin mahdollisuutta sanoa sopimus irti. Tähän ei kuitenkaan päädytty vaan neuvotteluissa päädyttiin vuoden 2013 alussa muuttamaan konsessiosopimusta paremmin kunnan tarpeita tyydyttäväksi.

Vesikansan alueella tukipalveluiden ulkoistetussa tuottamismallissa tuli täyteen ensimmäinen sopimuskausi ja lautakunta päätti positiivisen palautteen perusteella käyttää sopimuksen mukaisen optiovuoden. Lisäksi lautakunta linjasi tukipalveluiden tuottamistavaksi sen, että Vesikansan alueella palvelut tuotetaan edelleen ostopalveluina ja muutoin omana palvelutuotantona. Palaute tukipalveluista on ollut edelleen pääsääntöisesti positiivista.

Investoinneissa jatkui edelleen vuonna 2010 alkanut voimakas investointijakso. Suurimpana investointikohteena oli edelleen Salpakankaan koulun rakennushanke, joka muuttui lopulta kokonaan uudisrakennushankkeeksi rakennusaikana ilmenneiden saneerattavaksi tarkoitettujen tilojen osoit-tauduttua vaikeammiksi saneerata kuin alkujaan oli tiedetty.

Toteutuneiden investointien loppusumma oli 18 166 671 €. Toteuma-aste oli 98,6 %. Investointikustannuksista talonrakennuksen osuus oli 77,7 %, kuntatekniikan osuus oli 11,3 % ja vesihuollon osuus 10,3 %. Loput eli 0,7 % aiheutui irtaimen omaisuuden hankinnasta.

Käyttötalouteen teknisen toimialan talousarvioon varatut korjatut määrärahat ilman vesihuoltolaitosta 20 279 310 euroa eivät aivan riittäneet. Menot ylittyivät 225 480 eurolla eli 1,1 %:lla. Tuloarvio toteutui lähes talousarvion mukaisesti. Toteutumatta jäi vain 11 209 euroa suunnitellusta 20 978 450 eurosta. Ts toteuma-aste oli 99,9 %. Kokonaisuutena voidaan todeta talousarvion toteutuneen hyvin kun otetaan vielä huomioon, että menot kasvoivat vuoteen 2012 verrattuna 1,4 % ja tulot kasvoivat 2,7 %.

Teknisen toimialan tulevaisuuden haasteita ovat edelleen yhteistyösopimusten riskien hallinta ja kiinteistöpoliittisen ohjelman toimenpiteiden täytäntöönpano. Suurena haasteena nähdään myös

teknisen toimialan toimintaprosessien virtaviivaistaminen. Teknisen toimialan yhä lisääntyvät haasteet tulee voida kohdata olemassa olevilla resursseilla.

Heikki Salonsaari  
Tekninen johtaja

### Palvelusuunnitelman kuvaus

Teknisen toimialan tulosalueet ovat hallinto, maankäyttö, rakennusvalvonta, kuntatekniikka, tilakeskus, kiinteistöpalvelut, liikunta ja vesihuoltolaitos.

Tekninen toimiala järjestää asumisen ja elinkeinoelämän tarvitsemat kuntatekniikan palvelut joustavasti ja taloudellisesti, vastaa toimitilojen rakennuttamisesta, kiinteistöjen ylläpidosta ja käyttäjäpalveluista. Tekniset palvelut mahdollistavat hallintokuntien palvelutuotannon järjestämällä hallintokunnille toimivat ja terveelliset tilat. Tekninen toimiala luo osaltaan laadukkaat ja monipuoliset edellytykset liikunnan harrastamiseen sekä vastaa vesihuoltolaitoksen liiketoiminnasta asetettujen tavoitteiden mukaisesti

### Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

#### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Vaikuttavuus kuvaa toiminnan tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen kuten ongelmien vähentämisen tai parempien vaikutusten edistämisen aikaansaamisen astetta eli toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kuntalaisiin suhteessa vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet voivat määrittää joko kunnan palvelutoiminnan aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun riittävyttä, asiakastytyvyyttä jne.

Tavoite (vaikuttavuus/tuotanto, laita näkyviin)	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso 2013	Toteutuminen 31.12.2013
Yhdyskunnan ja ympäristön hallittu kehittäminen/alueellinen kehittäminen:	Strategisen yleiskaavan työn eteneminen 2013-2014	Työ aloitettu v. 2013	Toteutunut, työ aloitettu valtuustoseminaarilla
	Tonttireservin riittävyys	Kahden vuoden tonttireservi kaavoitettuna n. 100 tonttia	Toteutunut, reservi olemassa
	Investointien toteumaaste	90 %	Toteutui, 97 %
Laadukkaat tilat palveluiden tuottamiseksi	Rakennusten kunnossapidon pitkän tähtäimen suunnitelma	Valmis 2013	Toteutui 30 %
	Kiinteistöjen hallittu investointisuunnittelu	Kunnan kiinteistöt salkutettu vuonna 2013	Toteutunut osittain, toteutettu ilman käyttäjien myötävaikutusta
	Sisäilmaongelmien reagoitinopeus	Reagointi kirjattuun ilmoitukseen viikon kuluessa	Pääosin toteutunut

### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Palvelukyky kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta. Palvelukyky kuvaa valtion toimintojen asiakasulottuvuuden ja asiakaspalvelun onnistumista. Asiakkaina voivat olla arvioitavasta toiminnosta riippuen kuntalaiset tai hallinnon sisäiset organisaatiot, mittarina esim. asiakastyytyväisyyskyselyt

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuminen 31.12.2013
Tyytyväiset sekä sisäiset että ulkoiset asiakkaat	Asiakaskyselyt	Keskiarvo 3,5 (asteikolla 1 -5)	Toteutui, Tilaja-asiakaskysely/FCG: ruokapalvelu 4,1 ja siivous 3,6 Muut kyselyt: Ruokapalvelu/FCG: päiväkodit (Soramäki ja Kukkila): 2,77 (asteikko 1-3) kaikki Hollolan kunnan 5-luokkalaiset 3,54 (asteikko 1-5) Salpakankaan terveysaseman kotiateriat 4,5 (asteikko 1-5) Kuntatekniikka/FCG: jalankulku- ja pyöriteiden kunto 3,18 (tavoitetaso 3 asteikolla 1-5) Tilakeskus/FCG: terveelliset, turvalliset ja tarkoituksenmukaiset tilat ja niihin liittyvät palvelut 3,6 (asteikko 1-5)
Toimiva demokratia ja hyvä hallinto	Aloitteiden käsittelyaika	≤3 kk	Toteutui osittain

### Ulottuvuus/näkökulma: aikaansaannoskyky

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation, työyhteisön ja henkilöstön kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Aikaansaannoskykyyn sisältyy yhtenä näkökulmana laatu. Koostuu osatekijöistä: osaaminen, innovatiivisuus, viihtyvyys, työmotivaatio ja työkyky.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuminen 31.12.2013
Työkykyinen henkilöstö	Työyhteisökysely	Taso 4, asteikko 1 - 5	Toteutui, tulos 4,1
Latu-hankkeen ideat käyttöön	Käyttöön otettujen toimintamallien määrä	50 % -käytössä	Toteutunut, 70 %

### Ulottuvuus/näkökulma: taloudellisuus ja tuottavuus

Tuottavuus on tuotosten/suoritteiden ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan tuotantotekijöinä. Taloudellisuus on tuotosten ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan rahana eli kustannusten ja suoritteiden välinen suhde. Taloudellisuutta voidaan ilmaista muun muassa tuotosten yksikkökustannuksina esim. eur/oppilas, eur/hoitopäivä.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuminen 31.12.2013
Kustannusten hallinta	Toimialan tuottamien palveluiden käyttöalouden bruttokustannukset €/as	Kustannukset nousevat enintään tulosityksiköiden indeksien verran	Toteutunut (kustannusten nousu 2,7 %), kun otetaan huomioon volyymin lisääntyminen, niin kustannusten nousu on 1,3 %

## Tuloarviot ja määrärahat

### Määrärahojen käyttö (ei sis. VHL)

	TP 2012	ALKUPERÄINEN TA 2013	TA-MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+ Yli/- Alle arvion
TOIMINTATULOT	20 488 105,89	20 706 400	-1 000	20 705 400	20 773 083,46	100,33	67 683,46
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	164 297,86	243 050	0	243 050	164 156,60	67,54	-78 893,40
TOIMINTAMENOT	19 963 134,99	19 654 174	625 000	20 279 174	20 504 789,63	101,11	225 615,63
TOIMINTAKATE	689 268,76	1 295 276	-626 000	669 276	432 450,43	64,61	-236 825,57

## TEKNISET PALVELUT/VESIHUOLTOLAITOS

**Vastuuhenkilö:** vesihuoltopäällikkö Juha-Pekka Ristola

### Toiminnan kuvaus

Hollolan vesihuoltolaitos vastaa Hollolan kunnan yleisen vesihuollon järjestämisestä lakien ja määräysten mukaisesti. Hollolan kunta on sopinut vesihuollon järjestämisestä ja vesihuolto-palvelujen tuottamisesta Lahti Aqua Oy:n kanssa konsessiosopimukseen perustuen vuodesta 2008 alkaen. Sopimuksen kokonaiskesto on 15 vuotta.

### Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

#### Ulottuvuus/näkökulma: Vaikuttavuus

Vaikuttavuus kuvaa toiminnan tavoitteeksi asetettujen yhteiskunnallisten tilojen kuten ongelmien vähentämisen tai parempien vaikutusten edistämisen aikaansaamisen astetta eli toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kuntalaisiin suhteessa vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet voivat määrittää joko kunnan palvelutoiminnan aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun riittävyttä, asiakastytyväisyyttä jne.

Tavoite (vaikuttavuus/tuotanto, laita näkyviin)	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Yhdyskunnan ja vesihuollon hallittu kehittäminen	Vesihuollon kehittämissuunnitelma (päivitetään valtuustokausittain)	Vesihuollon kehittämissuunnitelman toteutuminen	Toteutunut osittain (kehittämissuunnitelman päivitys alkanut, uusi vesihuoltolaki voimaan syksyllä 2014)

#### Ulottuvuus/näkökulma: Palvelukyky

Palvelukyky kuvaa asiakaspalvelun toimivuudelle ja laadulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen astetta. Palvelukyky kuvaa valtion toimintojen asiakasulottuvuuden ja asiakaspalvelun onnistumista. Asiakkaina voivat olla arvioitavasta toiminnosta riippuen kuntalaiset tai hallinnon sisäiset organisaatiot, mittarina esim. asiakastytyväisyyskyselyt

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Tyytyväiset asiakkaat	WACSI-asiakaskysely (Lahti Aqua Oy)	8 (asteikolla 4 -10)	Toteutunut (9)

### Ulottuvuus/näkökulma: Aikaansaannoskyky

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation, työyhteisön ja henkilöstön kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Aikaansaannoskykyyn sisältyy yhtenä näkökulmana laatu. Koostuu osatekijöistä: osaaminen, innovatiivisuus, viihtyvyys, työmotivaatio ja työkyky.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Toimiva tilaaja-tuottajamallin mukainen vesihuoltoyhteistyö	Kvartaalipalaverit/Q-raportit	Kitkaton yhteistyö	Toteutunut (Konsessiosopimusta päivitetty tilaajan toivomuksesta)

### Ulottuvuus/näkökulma: Taloudellisuus ja tuottavuus

Tuottavuus on tuotosten/suoritteiden ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan tuotannontekijöinä. Taloudellisuus on tuotosten ja panosten suhde, kun panokset ilmaistaan rahana eli kustannusten ja suoritteiden välinen suhde. Taloudellisuutta voidaan ilmaista muun muassa tuotosten yksikkökustannuksina esim. eur/oppilas, eur/hoitopäivä.

Tavoite	Mittari/arviointitapa	Tavoitetaso	Toteutuma 2013
Kustannustehokas tilaaja-tuottajamallin mukainen yhteistyö	Käyttökustannukset €/asiakas	Kustannusten nousu enintään konsessiosopimuksen mukaisten palvelumaksujen indeksien verran	Toteutunut (arvio) Toteutumista voidaan arvioida luotettavasti ensimmäisen kerran vuoden päästä

### Perustelut

Vesihuoltolaitos huolehtii vesihuoltolain mukaisin hinnoitteluperustein vedenhankinnasta ja jakelusta sekä viemäroinnistä alueilla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueilla. Laitoksen palveluja käyttäviltä asiakkailta peritään vesihuoltolain edellyttämiä vesihuptomaksuja. Vesihuoltolaitos antaa asiantuntijatukea maankäyttöön ja kaavoittamiseen.

Konsessiosopimuksen mukaisesti Lahti Aqua Oy huolehtii aiemmin mainittujen palveluiden järjestämisestä Hollolan kunnan alueella. Lahti Aqua Oy:n ja kunnan tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan neljännesvuosittain yhteistyöryhmän kokouksissa. Yhteistyön periaatteena on säilyttää kuntakohtaiset maksut, omistus ja investoinnit, mutta tuottaa palvelut yhdessä yksikössä (Lahti Aqua Oy).

Hollolan vesihuoltolaitoksella ei aiemmin ole ollut mittarina käyttäjäkohtaista euromäärää asiakasta kohti. Järjestelmä on silti hyvä luoda nyt, koska kokonaan uusien tulevaisuuden haasteita on näköpiirissä (mm. vanhenevan verkoston korjausvelan haltuunotto). Myös toiminta-alueella sijaitsevien liittymättömien kiinteistöjen liittäminen vesihuollon piiriin voi muuttua hankalammaksi vesihuoltolain muutosten jälkeen. Käytännössä uusilla investoinneilla tai asiakasmäärän lisääntymisellä ei voida enää korjata korjausvelan suurenemista yhtä hyvin kuin aiemmin.

Käyttäjäpaikkoja (=vesimittareita) oli vuoden lopussa asiakasta kohti 3867 kappaletta. Lahti Aqua Oy:n Q4-muiston mukainen palvelumaksu oli 1 558 183,79 euroa. Käyttäjakohtaiseksi käyttökustannukseksi muodostui täten 402,94 euroa. Tätä summaa (ja sen mahdollista muuttumista) voidaan käyttää lähtötasona vertailtaessa kustannusten nousua enintään konsessiosopimuksen mukaisten palvelumaksujen indeksien verran tulevina vuosina. Myös summaa itsessään voidaan käyttää vertailutasona tulevien vuosien vastaaviin summiin. Karkeasti laskien myyntituotot asiakasta kohti ovat n. kaksinkertaiset.

Huom! käyttäjäpaikka tarkoittaa asiakas- eli liittymäkiinteistöä, Ei vesihuoltopalveluita käyttävää kuntalaista.

## Tuloarviot ja määrärahat

	TP 2012	ALKUPERÄINEN TA 2013	TA-MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+ Yli/- Alle arvion
TOIMINTATULOT	3 511 605,48	3 577 140	0	3 577 140	3 885 739,42	108,63	308 599,42
TOIMINTAMENOT	1 887 370,15	1 987 141	0	1 987 141	2 015 276,73	101,42	28 135,73
TOIMINTAKATE	1 624 235,33	1 589 999	0	1 589 999	1 870 462,69	117,64	-280 463,69



## YHDISTELMÄSIVU TUNNUSLUVUISTA TEHTÄVÄALUEITTAIN

TEKNINEN LAUTAKUNTA	TP 2009	TP 2010	TP 2011	TP 2012	TP 2013
<b>Kuntatekniikka ja varikkotoimi</b>					
Liikennealueet:					
Liikennealueiden ylläpito, €/asukas **)	41,9	29,3	27,6	36,0	32,2
Liikenneväylien hoito, €/m <sup>2</sup> **)	0,55	0,70	0,63	0,81	0,69
Yksitysteiden kunnossapitoavustus tiekunnille	95 000	75 000	75 000	75 000	75 000
Puistot ja yleiset alueet:					
Puistojen hoito, €/asukas *)	6,4	6,4	6,4	7,1	7,2
Traktoreiden käyttöaste, %	61	61	58	68	47
Ajoneuvojen käyttöaste, %	89	86	91	91	92
Erikoistyökoneiden laskutus, €	149 534	144 323	130 858	145 000	124 706
**) vuodesta 2010 eteenpäin mittarin laskentatapaa muutettu					
<b>Kiinteistöpalvelut</b>					
Siivouksen kokonaiskustannukset €/siiv.m <sup>2</sup> /kk	1,60	1,56	1,58	1,85	1,83
-terveysasemat ei mukana TP2010 -2011					
Siivouksen työaika menekit h/sm <sup>2/v</sup>	0,98	0,96	0,96	0,94	0,94
Ruokapalvelu/ sivistystoimiala, aterian keskihinta/ €	2,98	3,05	3,10	3,1	3,42
Ruokapalvelu/ kokopäivälaitos, aterian keskihinta/ €		*4,77	*4,86	5,68	5,86
*Salpakankaan terveysasema ei mukana luvussa					
<b>Tilakeskus</b>					
Rakennusten ylläpitokustannukset €/rak-m <sup>3</sup>	8,86	9,92	12,19	10,82	12,35
Rakennusten kunnossapito €/rak-m <sup>3</sup>	1,92	2,07	3,85	2,72	2,09
Lämmitysenergian menekki					
- kaukolämpökiinteistöt MWh	31,37	36,58	33,28	31,17	31,4
- öljylämmitysikiinteistöt kWh/rak-m <sup>3</sup>	14,07	12,90	15,15	13,69	12,4
Hakelämpö MWh/rak-m <sup>3</sup> , 1.1.2013 alkaen kWh/rak-m <sup>3</sup>	0,42	0,44	0,44	0,45	45,93
Sähköenergian menekki kWh/rak-m <sup>3</sup>	19,89	20,01	21,02	20,43	23,02
Huollon henkilöstömenot €/rak-m <sup>3</sup>	1,58	1,43	1,20	1,23	1,44
<b>Liikunta</b>					
Liikunta-alueiden hoito €/asukas	20,77	20,44	21,42	23,17	20,14
Jäähalli, €/käyttötunti *)	65,78	72,08	92,02	87,32	104,79
Uimahalli, €/uintikerta *)	2,50	3,03	3,56	4,02	3,87
*) ei sisällä pääomakuluja					
<b>Maankäyttöpalvelut</b>					
Raakamaan hankinta, hehtaaria	6	35,5	33,2	0	1,3
Kunnan tonttitarjonta:					
Uudet kaavoitetut tontit (A0), kpl	0	72	60	67	0
Myyty tai vuokrattu (AO), kpl	21	25	16	28	12
Tonttireservi	27	74	139	178	166
Uudet kaavatontit (AP, AR), k-m <sup>2</sup>	1 514	8 180	3 097	7 958	8 138
Tonttireservi (AP, AR), k-m <sup>2</sup>	8 128	13 632	15 011	22 969	23 149
<b>Rakennusvalvonta</b>					
Rakennuslupien ja ilmoitusten määrä	303	337	360	355	284
Valmistuneet asunnot	94	82	189	75	177
<b>Vesihuoltolaitos</b>					
Laskutettu vesimäärä, 1000 m <sup>3</sup>	852	855	822	818	816
Laskutettu jätevesi, 1000 m <sup>3</sup>		825	795	797	795
Liittyneiden kiinteistöjen määrä, kpl	3 710	3 725	3 797	3 854	3 867
Vesimaksu, €/m <sup>3</sup>	1,31	1,34	1,34	1,34	1,47
Jätevesimaksu, €/m <sup>3</sup>	2,14	2,18	2,18	2,18	2,40
Tuloutus kunnalle, milj.€	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
<b>Väestö:</b>					
2009 21 900					
2010 22 100					
2011 22 021 (VRK 31.12.2011)					
2012 22 066 (VRK 31.12.2012)					
2013 21 987 (VRK 31.12.2013)					

## YHDISTELMÄ KÄYTTÖTALOUSTULOISTA JA MENOISTA

## Yhdistelmä toimintatuloista

	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Käyttö 2013	Käyttö %	+Yli/- Alle arvion
<b>Konsernipalvelut</b>						
Hallintopalvelut	160 980	0	160 980	247 883,05	153,98	86 903,05
Talouspalvelut	76 000	0	76 000	76 123,56	100,16	123,56
Henkilöstöpalvelut	674 700	0	674 700	823 679,51	122,08	148 979,51
Tietohallintopalvelut	438 360	0	438 360	445 598,65	101,65	7 238,65
<b>Yhteensä</b>	<b>1 350 040</b>	<b>0</b>	<b>1 350 040</b>	<b>1 593 284,77</b>	<b>118,02</b>	<b>243 244,77</b>
<b>Sosiaali- ja terveystaloudet</b>						
Sosiaali- ja terveystaloudet	926 600	0	926 600	1 004 106,77	108,36	77 506,77
<b>Yhteensä</b>	<b>926 600</b>	<b>0</b>	<b>926 600</b>	<b>1 004 106,77</b>	<b>108,36</b>	<b>77 506,77</b>
<b>Sivistyspalvelut</b>						
Hollolan sivistystoimen hallinto- ja talouspalvelut	14 200	8 010 060	8 024 260	7 805 883,70	97,28	-218 376,30
Kärkölan sivistystoimen hallinto- ja talouspalvelut	110 630	-110 630	0	50,00		50,00
Hollolan varhaiskasvatuspalvelut	1 555 800	0	1 555 800	1 516 098,66	97,45	-39 701,34
Kärkölan varhaiskasvatuspalvelut	2 380 330	-2 120 830	259 500	232 413,86	89,56	-27 086,14
Hollolan yleissivistävä koulutus	1 890 050	0	1 890 050	2 085 215,81	110,33	195 165,81
Kärkölan yleissivistävä koulutus	5 673 600	-5 544 020	129 580	144 294,21	111,36	14 714,21
Hollolan muut kasvatus- ja opetuspalvelut	245 540	0	245 540	213 280,00	86,86	-32 260,00
Kärkölan muut kasvatus- ja opetuspalvelut	40 680	-40 680	0	0,00		0,00
Hollolan vapaa-aikapalvelut	75 920	0	75 920	99 315,31	130,82	23 395,31
Kärkölan vapaa-aikapalvelut	391 800	-388 900	2 900	6 188,96	213,41	3 288,96
<b>Yhteensä</b>	<b>12 378 550</b>	<b>-195 000</b>	<b>12 183 550</b>	<b>12 102 740,51</b>	<b>99,34</b>	<b>-80 809,49</b>
<b>Tekniset palvelut</b>						
Hallinto	0	0	0	823,68		823,68
Kuntatekniikka	333 900	200 000	533 900	455 546,84	85,32	-78 353,16
Tilakeskus (nettobudj.)	12 143 900	150 830	12 294 730	12 757 749,86	103,77	463 019,86
Kiinteistöpalvelut (nettobudj.)	6 122 520	28 170	6 150 690	5 940 220,62	96,58	-210 469,38
Liikunta (nettobudj.)	663 850	0	663 850	661 562,21	99,66	-2 287,79
Maankäyttöpalvelut	603 100	-280 000	323 100	225 480,02	69,79	-97 619,98
Rakennus- ja ympäristövalvonta	385 000	-100 000	285 000	251 738,53	88,33	-33 261,47
Palo- ja pelastustoimi	0	0	0	0,00		0,00
Varikko (nettobudj.)	454 130	0	454 130	479 961,70	105,69	25 831,70
<b>Yhteensä</b>	<b>20 706 400</b>	<b>-1 000</b>	<b>20 705 400</b>	<b>20 773 083,46</b>	<b>100,33</b>	<b>67 683,46</b>
<b>Vesihuoltolaitos (taseyksikkö)</b>	<b>3 577 140</b>	<b>0</b>	<b>3 577 140</b>	<b>3 885 739,42</b>	<b>108,63</b>	<b>308 599,42</b>
<b>Toimintatuotot yhteensä</b>	<b>38 938 730</b>	<b>-196 000</b>	<b>38 742 730</b>	<b>39 358 954,93</b>	<b>101,59</b>	<b>616 224,93</b>
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>243 050</b>	<b>0</b>	<b>243 050</b>	<b>164 156,60</b>	<b>67,54</b>	<b>-78 893,40</b>

## Yhdistelmä toimintamenoista

	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Käyttö 2013	Käyttö %	+Yli/- Alle arvion
<b>Konsernipalvelut</b>						
Hallintopalvelut	1 935 392	0	1 935 392	1 675 153,67	86,55	-260 238,33
Talouspalvelut	1 207 765	0	1 207 765	1 295 803,97	107,29	88 038,97
Henkilöstöpalvelut	2 116 041	0	2 116 041	1 936 955,09	91,54	-179 085,91
Tietohallintopalvelut	546 546	0	546 546	441 329,25	80,75	-105 216,75
<b>Yhteensä</b>	<b>5 805 744</b>	<b>0</b>	<b>5 805 744</b>	<b>5 349 241,98</b>	<b>92,14</b>	<b>-456 502,02</b>
<b>Sosiaali- ja terveyspalvelut</b>						
Sosiaali- ja terveyspalvelut	58 425 875	2 500 000	60 925 875	60 661 371,24	99,57	-264 503,76
<b>Yhteensä</b>	<b>58 425 875</b>	<b>2 500 000</b>	<b>60 925 875</b>	<b>60 661 371,24</b>	<b>99,57</b>	<b>-264 503,76</b>
<b>Sivistyspalvelut</b>						
Hollolan sivistystoimen hallinto- ja talouspalvelut	432 830	0	432 830	422 500,67	97,61	-10 329,33
Kärkölan sivistystoimen hallinto- ja talouspalvelut	110 630	0	110 630	108 715,14	98,27	-1 914,86
Hollolan varhaiskasvatuspalvelut	14 263 140	10 000	14 273 140	13 288 686,21	93,10	-984 453,79
Kärkölan varhaiskasvatuspalvelut	2 380 330	-500	2 379 830	2 314 103,58	97,24	-65 726,42
Hollolan yleissivistävä koulutus	28 840 878	630 000	29 470 878	28 495 851,66	96,69	-975 026,34
Kärkölan yleissivistävä koulutus	5 673 600	500	5 674 100	5 580 497,76	98,35	-93 602,24
Hollolan muut kasvatus- ja opetuspalvelut	562 600	0	562 600	614 438,70	109,21	51 838,70
Kärkölan muut kasvatus- ja opetuspalvelut	40 680	0	40 680	41 711,04	102,53	1 031,04
Hollolan vapaa-aikapalvelut	1 410 830	0	1 410 830	1 387 079,83	98,32	-23 750,17
Kärkölan vapaa-aikapalvelut	391 800	0	391 800	348 599,25	88,97	-43 200,75
<b>Yhteensä</b>	<b>54 107 318</b>	<b>640 000</b>	<b>54 747 318</b>	<b>52 602 183,84</b>	<b>96,08</b>	<b>-2 145 134,16</b>
<b>Tekniset palvelut</b>						
Hallinto	362 587	0	362 587	338 890,85	93,46	-23 696
Kuntateknikka	1 460 247	0	1 460 247	1 477 765,54	101,20	17 518,54
Tilakeskus (nettobudj.)	6 130 212	561 830	6 692 042	7 428 246,49	111,00	736 204,49
Kiinteistöpalvelut (nettobudj.)	6 032 736	28 170	6 060 906	5 789 668,84	95,52	-271 237,16
Liikunta (nettobudj.)	1 995 966	0	1 995 966	1 977 095,08	99,05	-18 870,92
Maankäyttöpalvelut	816 976	0	816 976	736 858,12	90,19	-80 117,88
Rakennus- ja ympäristövalvonta	569 746	35 000	604 746	560 228,05	92,64	-44 517,95
Palo- ja pelastustoimi	1 782 370	0	1 782 370	1 775 077,01	99,59	-7 292,99
Varikko (nettobudj.)	503 334	0	503 334	420 959,65	83,63	-82 374,35
<b>Yhteensä</b>	<b>19 654 174</b>	<b>625 000</b>	<b>20 279 174</b>	<b>20 504 789,63</b>	<b>101,11</b>	<b>225 615,63</b>
<b>Vesihuoltolaitos (taseyksikkö)</b>	<b>1 987 141</b>	<b>0</b>	<b>1 987 141</b>	<b>2 015 276,73</b>	<b>101,42</b>	<b>28 135,73</b>
<b>Toimintameno yhteensä</b>	<b>139 980 252</b>	<b>3 765 000</b>	<b>143 745 252</b>	<b>141 132 863,42</b>	<b>98,18</b>	<b>-2 612 388,58</b>

## 2.3 Tuloslaskelmaosa

### TULOSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU 2013 (HOLLOLAN KUNTA JA VHL)

	Alkuperäinen talousarvio yhteensä	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama +Yli/-alle arvion
<b>Toimintatulot</b>	<b>38 938 730</b>	<b>-196 000</b>	<b>38 742 730</b>	<b>39 358 955</b>	<b>616 225</b>
Myyntitulot	20 497 930	119 330	20 617 260	20 654 442	37 182
Maksutulot	2 923 470	100 000	3 023 470	2 769 546	-253 924
Tuet ja avustukset	1 611 510	0	1 611 510	1 963 836	352 326
Muut toimintatulot	13 905 820	-415 330	13 490 490	13 971 131	480 641
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>243 050</b>	<b>0</b>	<b>243 050</b>	<b>164 157</b>	<b>-78 893</b>
<b>Toimintamenot</b>	<b>-139 980 252</b>	<b>-3 765 000</b>	<b>-143 745 252</b>	<b>-141 132 864</b>	<b>-2 612 388</b>
Henkilöstökulut	-40 564 772	0	-40 564 772	-38 802 074	-1 762 698
Palvelujen ostot	-78 301 340	-3 399 560	-81 700 900	-81 275 554	-425 346
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 922 280	-122 500	-5 044 780	-5 074 366	29 586
Avustukset	-2 602 770	0	-2 602 770	-2 531 821	-70 949
Muut toimintakulut	-13 589 090	-242 940	-13 832 030	-13 449 049	-382 981
<b>Toimintakate</b>	<b>-100 798 472</b>	<b>-3 961 000</b>	<b>-104 759 472</b>	<b>-101 609 752</b>	<b>-3 149 720</b>
Verotulot	81 356 000	-500 000	80 856 000	82 595 924	1 739 924
Valtionosuudet	26 400 000	195 000	26 595 000	26 558 236	-36 764
Rahoitustuotot ja -kulut:	-520 600	0	-520 600	-181 457	-339 143
Korkotulot	81 000	0	81 000	40 468	-40 532
Muut rahoitustulot	392 740	0	392 740	698 044	305 304
Korkokulut	-683 400	0	-683 400	-519 974	-163 426
Muut rahoituskulut	-310 940	0	-310 940	-399 995	89 055
<b>Vuosikate</b>	<b>6 436 928</b>	<b>-4 266 000</b>	<b>2 170 928</b>	<b>7 362 950</b>	<b>-1 785 703</b>
Poistot käyttöomaisuudesta ja muista pitkävaikutteisista menoista	<b>-6 898 170</b>	0	-6 898 170	-10 227 569	3 329 399
Satunnaiset tulot ja menot	0	1 872 800	1 872 800	1 872 774	-26
Satunnaiset tulot	0	1 872 800	1 872 800	1 872 774	-26
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>-461 242</b>	<b>-2 393 200</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>-991 845</b>	<b>-1 862 597</b>
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (	0	0	0	5 898	5 898
<b>Tilikauden ylijäämä+/ alijäämä -</b>	<b>-461 242</b>	<b>-2 393 200</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>-985 947</b>	<b>-1 868 495</b>

**TULOSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU 2013**  
HOLLOLAN KUNTA, VHL + LIIKELAITOS

	Talousarvio kunta	Talousarvio Oiva	Talousarvio Yhteensä	Toteutuma Kunta	Toteuma Oiva	Toteutuma Yhteensä	Poikkeama +Yli/-alle arvion
<b>Toimintatulot</b>	<b>38 742 730</b>	<b>90 867 480</b>	<b>129 610 210</b>	<b>39 358 955</b>	<b>92 795 237</b>	<b>132 154 192</b>	<b>2 543 982</b>
Myyntitulot	20 617 260	88 886 230	109 503 490	20 654 442	80 841 364	101 495 806	-8 007 684
Maksutulot	3 023 470	0	3 023 470	2 769 546	9 968 399	12 737 945	9 714 475
Tuet ja avustukset	1 611 510	1 884 250	3 495 760	1 963 836	570 869	2 534 705	-961 055
Muut toimintatulot	13 490 490	97 000	13 587 490	13 971 131	1 414 605	15 385 736	1 798 246
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>243 050</b>	<b>0</b>	<b>243 050</b>	<b>164 157</b>	<b>0</b>	<b>164 157</b>	<b>-78 893</b>
<b>Toimintamenot</b>	<b>-143 745 252</b>	<b>-90 731 080</b>	<b>-234 476 332</b>	<b>-141 132 864</b>	<b>-92 694 616</b>	<b>-233 827 480</b>	<b>-648 852</b>
Henkilöstökulut	-40 564 772	-43 202 867	-83 767 639	-38 802 074	-44 642 238	-83 444 312	-323 327
Palvelujen ostot	-81 700 900	-29 346 447	-111 047 347	-81 275 554	-29 852 512	-111 128 066	80 719
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-5 044 780	-3 077 100	-8 121 880	-5 074 366	-3 273 898	-8 348 264	226 384
Avustukset	-2 602 770	0	-2 602 770	-2 531 821	-7 703 981	-10 235 802	7 633 032
Muut toimintakulut	-13 832 030	-15 104 666	-28 936 696	-13 449 049	-7 221 987	-20 671 036	-8 265 660
<b>Toimintakate</b>	<b>-104 759 472</b>	<b>136 400</b>	<b>-104 623 072</b>	<b>-101 609 752</b>	<b>100 621</b>	<b>-101 509 131</b>	<b>-3 113 941</b>
Verotulot	80 856 000	0	80 856 000	82 595 924	0	82 595 924	1 739 924
Valtionosuudet	26 595 000	0	26 595 000	26 558 236	0	26 558 236	-36 764
Rahoitustuotot ja -kulut:	-520 600	12 000	-508 600	-181 457	44	-181 413	-327 187
Korkotulot	81 000	20 000	101 000	40 468	1 753	42 221	-58 779
Muut rahoitustulot	392 740	8 000	400 740	698 044	6 259	704 303	303 563
Korkokulut	-683 400	-15 000	-698 400	-519 974	-7 187	-527 161	-171 239
Muut rahoituskulut	-310 940	-1 000	-311 940	-399 995	-781	-400 776	88 836
<b>Vuosikate</b>	<b>2 170 928</b>	<b>148 400</b>	<b>2 319 328</b>	<b>7 362 950</b>	<b>100 665</b>	<b>7 463 615</b>	<b>5 144 287</b>
Poistot käyttöomaisuudesta ja muista pitkävaikutteisista menoista	-6 898 170	-148 400	-7 046 570	-10 227 569	-100 665	-10 328 234	-3 281 664
Satunnaiset tulot ja menot							
Satunnaiset tulot	1 872 800	0	1 872 800	1 872 774	0	1 872 774	-26
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>0</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>-991 845</b>	<b>0</b>	<b>-991 845</b>	<b>-1 862 597</b>
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (	0	0	0	5 898	0	5 898	5 898
<b>Tilikauden ylijäämä+/ alijäämä -</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>0</b>	<b>-2 854 442</b>	<b>-985 947</b>	<b>0</b>	<b>-985 947</b>	<b>-1 868 495</b>

## 2.4 Investointiosa

### INVESTOINTIOSA

<b>Toimielin</b>	<b>Sitovuustaso valtuustoon nähden</b>
Kunnanhallitus	Kiinteä omaisuus
Eri toimimet	Irtain omaisuus (yli 10 000 eur)
Tekninen ltk	Hankekohtaiset rakennusinvestoinnit Muut rakennusinvestoinnit Liikennealueet Muut yleiset alueet

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
<b>INVESTOINTI YHT.</b>							
MENOT	13 406 352,00	17 038 000	2 356 710	19 394 710	19 157 375,51	98,78	-237 334,49
TULOT	5 326 983,00	280 000	0	280 000	396 873,37	141,74	116 873,37
NETTO	8 079 369,00	16 758 000	2 356 710	19 114 710	18 760 502,14	98,15	-354 207,86

#### 9100 KIIINTEÄOMAISUUS

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	8 000,00	0	100 000	100 000	55 672,06	55,67	-44 327,94
TULOT	38 554,00	0	0	0	35 859,88		35 859,88
NETTO	-30 554,00	0	100 000	100 000	19 812,18	19,81	-80 187,82

Varaus kiinteistöjen oston  
Tuloina myytäväksi arvioidut tontit

#### 9200 AINEETON KÄYTTÖOMAISUUS

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	45 128,00	0	21 000	21 000	30 500,00	145,24	9 500,00
TULOT	8 409,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	36 719,00	0	21 000	21 000	30 500,00	145,24	9 500,00

#### 9305 PERUSTURVALAUTAKUNTA (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	0,00	300 000	0	300 000	232 138,57	77,38	-67 861,43
TULOT	0,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	0,00	300 000	0	300 000	232 138,57	77,38	-67 861,43

#### 9405 SIVISTYSLAUTAKUNTA (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	208 119,00	329 000	219 810	548 810	380 394,92	69,31	-168 415,08
TULOT	0,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	208 119,00	329 000	219 810	548 810	380 394,92	69,31	-168 415,08

Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen sekä koulutoimen irtain omaisuus

## 9705 TEKNINEN LAUTAKUNTA (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	177 545,00	155 000	0	155 000	124 914,95	80,59	-30 085,05
TULOT	0,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	177 545,00	155 000	0	155 000	124 914,95	80,59	-30 085,05

**Varikko:**

Kotipalveluauton vaihto

**Kiinteistöpalvelut:**

Laitteiden uusiminen eri vastuu alueille

**Liikunta:**

Uimarantojen opastetaulut ja Paimelan uimaranta

Liikuntahallin kuntosalivälineiden uusinta

**Maankäyttöpalvelut:**

Kukkila-Kalliolan pohjakartta

## 9721 HANKEKOHTAISET RAKENNUSINVESTOINNIT

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	8 555 892,00	7 450 000	3 789 900	11 239 900	11 901 388,07	105,89	661 488,07
TULOT	4 530 000,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	4 025 892,00	7 450 000	3 789 900	11 239 900	11 901 388,07	105,89	661 488,07

## ERITTELY HANKEITTAIN

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
<b>KALLIOLAN KOULU</b>							
MENOT	153 124,00	200 000	0	200 000	17 168,60	8,58	-182 831,40
<b>PALVELUASUMINEN HANKESUUNNITTELU</b>							
MENOT	0,00	50 000	-50 000	0	0,00		0,00
<b>YLÄASTE</b>							
MENOT	0,00	650 000	-350 000	300 000	234 502,13	78,17	-65 497,87
<b>SALPAKANKAAN TERVEYSASEMA</b>							
MENOT	8 179,00	0	0	0	21 441,07		21 441,07
<b>SALPAKANKAAN KOULU</b>							
MENOT	8 394 589,00	6 300 000	4 200 000	10 500 000	11 562 525,96	110,12	1 062 525,96
TULOT	4 530 000,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	3 864 589,00	6 300 000	4 200 000	10 500 000	11 562 525,96	110,12	1 062 525,96
<b>SALPAKANKAAN KOULUN TEATTERITILA</b>							
MENOT	0,00	0	49 900	49 900	0,00	0,00	-49 900,00
<b>PALOASEMA</b>							
MENOT	0,00	150 000	0	150 000	59 073,34	39,38	-90 926,66
<b>LIIKUNTAHALLI</b>							
MENOT	0,00	100 000	-60 000	40 000	6 676,97	16,69	-33 323,03



**9722 MUUT RAKENNUSINVESTOINNIT**

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	1 216 829,00	3 492 000	-629 000	2 863 000	2 512 586,74	87,76	-350 413,26
TULOT	0,00	0	0	0	160 000,00		160 000,00
NETTO	1 216 829,00	3 492 000	-629 000	2 863 000	2 352 586,74	82,17	-510 413,26

Hiekkalinnan päiväkodin piha-alueen täydennys ja paikoitus  
 Hälvälän koulun kiinteistön korjaukset, paikoitusalueen laajennus  
 Kalliolan koulun kiinteistön korjaukset  
 Kalliolan päiväkodin leikkivälineet, piha- ja sadevesikorjaukset,  
 rakenteelliset korjaukset  
 Paimelan koulun piha-alueen ja rannan kunnostus  
 Nosvan koulun kosteusvauriokorjaukset, ikkunoiden osittainen  
 uusiminen  
 Salpakankaan terveysaseman sisäiset muutokset  
 Jäähallin rakenteiden vahvistaminen  
 Salpakankaan koulujen lähiliikunta-alueen palvelutason parantaminen  
 Sisäilmaan liittyvät kuntotutkimukset  
 Sisäilmaongelmien korjaukset  
 Piha-alueiden turvallisuuden parantaminen  
 Kiinteistöjen suunnittelu  
 Lukitusjärjestelmien uusiminen  
 Rakennusten kuntoarviot ja -tutkimukset

**1 LIIKENNEALUEET**

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	1 823 334,00	2 587 000	-300 000	2 287 000	1 929 100,02	84,35	-357 899,98
TULOT	0,00	0	0	0	171 013,49		171 013,49
NETTO	1 823 334,00	2 587 000	-300 000	2 287 000	1 758 086,53	76,87	-528 913,47

Kuntatekninen suunnittelu  
 Kadut, tiet ja sillat  
 Valaistus  
 Tarkemmat erittelyt kuntatekniikan rakentamishjelmassa

**9741 MUUT YLEISET ALUEET**

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	134 480,00	350 000	-145 000	205 000	122 566,50	59,79	-82 433,50
TULOT	0,00	0	0	0	0,00		0,00
NETTO	134 480,00	350 000	-145 000	205 000	122 566,50	59,79	-82 433,50

Puistot, aukiot ja leikkipaikat  
 Maankaatopaikat  
 Liikunta-alueet  
 Tarkemmat erittelyt kuntatekniikan rakentamishjelmassa

**80 VESIHUOLTOLAITOKSEN INVESTOINNIT (taseyksikkö)**

	TP 2012	ALKU-PERÄINEN TA 2013	TA- MUUTOKSET 2013	TA 2013 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2013	TOT %	+Yli/-Alle arvion
MENOT	1 237 025,00	2 375 000	-700 000	1 675 000	1 868 113,68	111,53	193 113,68
TULOT	750 020,00	280 000	0	280 000	30 000,00	10,71	-250 000,00
NETTO	487 005,00	2 095 000	-700 000	1 395 000	1 838 113,68	131,76	443 113,68

## 2.5 Rahoitusosa

### RAHOITUSOSAN TOTEUTUMISVERTAILU 2013

	Alkuperäinen talousarvio 2013	Talousarvio- muutokset 2013	Talousarvio muutosten jälkeen 2013	Toteutuma yhteensä 2013	Poikkeama
<b>Hollolan kunta ja vesilaitos-taseyksikkö</b>					
<b>Toiminta ja investoinnit</b>					
Toiminnan rahavirta	6 436 620	-3 025 000	3 411 620	7 164 095	-3 752 475
Vuosikate	6 436 620	-3 305 000	3 131 620	7 362 950	-4 231 330
Satunnaiset erät	0	1 872 800	1 872 800	1 872 774	26
Tulorahoituksen korjauserät	0	-1 592 800	-1 592 800	-2 071 629	478 829
Investointien rahavirta	<b>-16 758 000</b>	<b>-763 910</b>	<b>-17 521 910</b>	<b>-16 688 873</b>	-833 037
Investointimenot	-17 038 000	-2 356 710	-19 394 710	-19 157 376	-237 334
Rahoitusosuudet investointimenoihin	280 000	0	280 000	190 000	90 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	0	1 592 800	1 592 800	2 278 502	-685 702
<b>Toiminta ja investoinnit netto</b>	<b>-10 321 380</b>	<b>-3 788 910</b>	<b>-14 110 290</b>	<b>-9 524 778</b>	<b>-4 585 512</b>
<b>Rahoitustoiminta</b>					
<b>Antolainauksen muutokset</b>	<b>10 157</b>	<b>0</b>	<b>10 157</b>	<b>104 029</b>	<b>-93 872</b>
Antolainasaamisten vähennykset	10 157	0	10 157	104 029	-93 872
<b>Lainakannan muutokset</b>	<b>9 306 000</b>	<b>1 400 000</b>	<b>10 706 000</b>	<b>10 686 060</b>	<b>19 940</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	14 600 000	1 400 000	16 000 000	16 000 000	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 294 000	0	-5 294 000	-5 313 940	19 940
					0
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	<b>800 000</b>	<b>0</b>	<b>800 000</b>	<b>638 491</b>	<b>161 509</b>
Toimeksiant.varojen ja pääomien muutos	0	0	0	17 619	-17 619
Vaihto-omaisuuden muutos	0	0	0	0	0
Saamisten muutos	800 000	0	800 000	1 674 417	-874 417
Korottomien velkojen muutos	0	0	0	-1 053 545	1 053 545
<b>Vaikutus maksuvalmiuteen</b>	<b>-205 223</b>	<b>-2 388 910</b>	<b>-2 594 133</b>	<b>1 903 802</b>	<b>-4 497 935</b>

# RAHOITUSOSAN TOTEUTUMISVERTAILU 2013

## Hollolan kunta ja Vesilaitos-taseyksikkö sekä Oiva-liikelaitos

	Talousarvio 2013			Toteutuma 2013			Poikkeama
	Kunta TA 2013	Oiva TA 2013	Yhteensä TA 2013	Hollolan kunta (ml. Taseyksikkö)	PPK Oiva	Yhteensä	
<b>Toiminta ja investoinnit</b>							
Toiminnan rahavirta	3 411 620	-14 613 066	-11 201 446	7 164 095	100 665	7 264 760	-18 466 206
Vuosikate	3 131 620	-14 613 066	-11 481 446	7 362 950	100 665	7 463 614	-18 945 060
Satunnaiset erät	1 872 800	0	1 872 800	1 872 774	0	1 872 774	26
Tulorahoituksen korjaukset	-1 592 800	0	-1 592 800	-2 071 629	0	-2 071 629	478 829
Investointien rahavirta	-17 521 910	0	-17 521 910	-16 688 873	-6 300	-16 695 173	-826 737
Investointimenot	-19 394 710	0	-19 394 710	-19 157 376	-6 300	-19 163 676	-231 034
Rahoitusosuudet investointimenoihin	280 000	0	280 000	190 000	0	190 000	90 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	1 592 800	0	1 592 800	2 278 502	0	2 278 502	-685 702
<b>Toiminta ja investoinnit netto</b>	<b>-14 110 290</b>	<b>-14 613 066</b>	<b>-28 723 356</b>	<b>-9 524 778</b>	<b>94 365</b>	<b>-9 430 413</b>	<b>-19 292 943</b>
<b>Rahoitustoiminta</b>							
<b>Antolainauksen muutokset</b>	<b>10 157</b>	<b>0</b>	<b>10 157</b>	<b>104 029</b>	<b>0</b>	<b>104 029</b>	<b>-93 872</b>
Antolainasaamisten vähennykset	10 157	0	10 157	104 029	0	104 029	-93 872
<b>Lainakannan muutokset</b>	<b>10 706 000</b>	<b>0</b>	<b>10 706 000</b>	<b>10 686 060</b>	<b>800 000</b>	<b>11 486 060</b>	<b>-780 060</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 000 000	0	16 000 000	16 000 000	0	16 000 000	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 294 000	0	-5 294 000	-5 313 940	0	-5 313 940	19 940
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	0	800 000	800 000	-800 000
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	<b>800 000</b>	<b>0</b>	<b>800 000</b>	<b>638 491</b>	<b>-1 932 937</b>	<b>-1 294 445</b>	<b>2 094 445</b>
Toimeksiant.varojen ja pääomien muutos	0	0	0	17 619	-1 187	16 433	-16 433
Vaihto-omaisuuden muutos	0	0	0	0	59 248	59 248	-59 248
Saamisten muutos	800 000	0	800 000	1 674 417	-2 374 208	-699 790	1 499 790
Korottomien velkojen muutos	0	0	0	-1 053 545	383 210	-670 335	670 335
<b>Vaikutus maksuvalmiuteen</b>	<b>-2 594 133</b>	<b>-14 613 066</b>	<b>-17 207 199</b>	<b>1 903 802</b>	<b>-1 038 572</b>	<b>865 230</b>	<b>-18 072 429</b>

**2.6 Yhteenvedo valtuuston hyväksymien sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta**  
**YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMISTÄ SITOVIEN MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOARVIOIDEN TOTEUTUMISESTA**

HOLLOLAN KUNTA (Kunta+ VL)	Määrärahat					Tuloarviot					
	Sitovuus N/B	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
<b>KÄYTTÖTALOUSOSA</b>						alle +					yli +
Konsernihallinto/kunnanhallitus		5 805 744	0	5 805 744	5 349 242	456 502	1 350 040	0	1 350 040	1 593 285	243 245
Perusturvalautakunta		58 425 875	2 500 000	60 925 875	60 661 371	264 504	926 600	0	926 600	1 004 107	77 507
Sivistyslautakunta		54 107 318	640 000	54 747 318	52 602 184	2 145 134	12 378 550	-195 000	12 183 550	12 102 741	-80 809
Tekninen lautakunta		19 654 174	625 000	20 279 174	20 504 790	-225 616	20 706 400	-1 000	20 705 400	20 773 083	67 683
Vesihuoltolaitos (taseyksikkö)		1 987 141	0	1 987 141	2 015 277	-28 136	3 577 140	0	3 577 140	3 885 739	308 599
Valmistus omaan käyttöön		0	0	0	0	0	243 050	0	243 050	164 157	-78 893
<b>TULOSLASKELMAOSA</b>											
Verotulot	B	0	0	0	0	0	81 356 000	-500 000	80 856 000	82 595 924	1 739 924
Valtionosuudet	B	0	0	0	0	0	26 400 000	195 000	26 595 000	26 558 236	-36 764
Korkotulot	B	0	0	0	0	0	81 000	0	81 000	40 468	-40 532
Muut rahoitustulot	B	0	0	0	0	0	392 740	0	392 740	698 044	305 304
Korkomenot	B	683 400	0	683 400	519 974	163 426	0	0	0	0	0
Muut rahoitusmenot	B	310 940	0	310 940	399 995	-89 055	0	0	0	0	0
Muut satunnaiset erät	B	0	0	0	0	0	0	1 872 800	1 872 800	1 872 774	-26
<b>INVESTOINTIOSA</b>											
Kiinteä omaisuus		0	100 000	100 000	55 672	44 328	0	0	0	35 860	35 860
Aineeton käyttöomaisuus ja arvopaperit		0	21 000	21 000	30 500	-9 500	0	0	0	0	0
Irtain omaisuus											
Perusturvalautakunta		300 000	0	300 000	232 139	67 861	0	0	0	0	0
Sivistyslautakunta		329 000	219 810	548 810	380 395	168 415	0	0	0	0	0
Tekninen lautakunta		155 000	0	155 000	124 915	30 085	0	0	0	0	0
Kiinteistöt											
Hankekohtaiset investoinnit											
Kalliolan koulu		200 000	0	200 000	17 169	182 831	0	0	0	0	0
Palveluasuminen hankesuunnittelu		50 000	-50 000	0	0	0	0	0	0	0	0
Yläaste		650 000	-350 000	300 000	234 502	65 498	0	0	0	0	0
Salpakankaan terveysasema		0	0	0	21 441	-21 441	0	0	0	0	0
Salpakankaan koulu		6 300 000	4 200 000	10 500 000	11 562 526	-1 062 526	0	0	0	0	0
Salpakankaan koulun teatteritila		0	49 900	49 900	0	49 900	0	0	0	0	0
Paloasema		150 000	0	150 000	59 073	90 927	0	0	0	0	0
Liikuntahalli		100 000	-60 000	40 000	6 677	33 323	0	0	0	0	0
Muut rakennusinvestoinnit		3 492 000	-629 000	2 863 000	2 512 587	350 413	0	0	0	160 000	160 000
Kunnallistekniikka											
Liikennealueet		2 587 000	-300 000	2 287 000	1 929 100	357 900	0	0	0	171 013	171 013
Muut yleiset alueet		350 000	-145 000	205 000	122 567	82 434	0	0	0	0	0
Vesihuoltolaitos (taseyksikkö)		2 375 000	-700 000	1 675 000	1 868 114	-193 114	280 000	0	280 000	30 000	-250 000
<b>RAHOITUSOSA</b>											
Antolainaukset muutokset											
Antolainasaamisten vähennykset		0	0	0	0	0	10 157	0	10 157	104 029	93 872
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		0	0	0	0	0	14 600 000	1 400 000	16 000 000	16 000 000	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys		5 294 000	0	5 294 000	5 313 940	-19 940	0	0	0	0	0
Lyhytaikaisten lainojen muutos		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen		0	0	0	1 265 312	-1 265 312	1 004 915	3 349 910	4 354 825	0	-4 354 825
<b>YHTEENSÄ</b>		<b>163 306 592</b>	<b>6 121 710</b>	<b>169 428 302</b>	<b>167 789 460</b>	<b>1 638 842</b>	<b>163 306 592</b>	<b>6 121 710</b>	<b>169 428 302</b>	<b>167 789 460</b>	<b>-1 638 842</b>

## 2.7 Yhteenveto valtuuston hyväksymien nettomenojen toteutumisesta

	Toteutunut 2012	TP2012	Ta 2013	Toteutunut 2013	Ta-Tot.2013	Tot %
<b>10 KUNNANHALLITUS</b>						
Tuotot	1 042 307,0	1 042 307,0	1 350 040,0	1 593 285,0	-243 245,0	118,0
Kulut	-5 285 869,0	-5 285 869,0	-5 805 780,0	-5 349 242,0	-456 538,0	92,1
Netto	-4 243 563,0	-4 243 563,0	-4 455 740,0	-3 755 957,0	-699 783,0	84,3
<b>30 PERUSTURVALAUTAKUNTA</b>						
Tuotot	1 065 437,0	1 065 437,0	926 600,0	1 004 107,0	-77 507,0	108,4
Kulut	-58 681 681,0	-58 681 681,0	-60 925 880,0	-60 661 371,0	-264 509,0	99,6
Netto	-57 616 244,0	-57 616 244,0	-59 999 280,0	-59 657 264,0	-342 016,0	99,4
<b>40 SIVISTYSLAUTAKUNTA</b>						
Tuotot	12 230 202,0	12 230 202,0	12 183 550,0	12 102 741,0	80 809,0	99,3
Kulut	-51 623 167,0	-51 623 167,0	-54 747 320,0	-52 602 184,0	-2 145 136,0	96,1
Netto	-39 392 965,0	-39 392 965,0	-42 563 770,0	-40 499 443,0	-2 064 327,0	95,2
<b>70 TEKNINEN LAUTAKUNTA</b>						
Tuotot	24 164 009,0	24 164 009,0	24 525 590,0	24 822 979,0	-297 389,0	101,2
Kulut	-21 850 505,0	-21 850 505,0	-22 266 470,0	-22 520 066,0	253 596,0	101,1
Netto	2 313 504,0	2 313 504,0	2 259 120,0	2 302 913,0	-43 793,0	101,9
<b>RAPORTTI YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	<b>38 501 955,0</b>	<b>38 501 955,0</b>	<b>38 985 780,0</b>	<b>39 523 112,0</b>	<b>-537 332,0</b>	<b>101,4</b>
Kulut	<b>-137 441 223,0</b>	<b>-137 441 223,0</b>	<b>-143 745 450,0</b>	<b>-141 132 863,0</b>	<b>-2 612 587,0</b>	<b>98,2</b>
Netto	<b>-98 939 268,0</b>	<b>-98 939 268,0</b>	<b>-104 759 670,0</b>	<b>-101 609 752,0</b>	<b>-3 149 918,0</b>	<b>97,0</b>

### 3. Tilinpäätöslaskelmat

#### 3.1 Tuloslaskelma

##### Tuloslaskelma

	01.01.-31.12.2013	01.01.-31.12.2012
<b>Toimintatuotot</b>	<b>76 365 187,85</b>	<b>74 873 270,68</b>
Myyntituotot	57 615 562,39	56 884 632,36
Maksutuotot	12 718 741,68	12 192 361,32
Tuet ja avustukset	2 510 030,69	2 602 953,62
Muut toimintatuotot	3 520 853,09	3 193 323,38
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>164 156,60</b>	<b>164 297,86</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-178 038 475,18</b>	<b>-173 849 460,07</b>
Henkilöstökulut	-83 444 312,06	-81 777 692,07
Palkat ja palkkiot	-65 560 217,10	-64 319 813,11
Henkilösivukulut	-17 884 094,96	-17 457 878,96
Eläkekulut	-14 132 350,05	-13 709 806,61
Muut henkilösivukulut	-3 751 744,91	-3 748 072,35
Palvelujen ostot	-67 329 262,32	-66 362 989,61
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 343 640,99	-8 249 654,61
Avustukset	-10 234 048,78	-9 519 161,00
Muut toimintakulut	-8 687 211,03	-7 939 962,78
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-101 509 130,73</b>	<b>-98 811 891,53</b>
<b>Verotulot</b>	<b>82 595 923,67</b>	<b>74 193 932,79</b>
<b>Valtionosuudet</b>	<b>26 558 236,00</b>	<b>26 312 294,83</b>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>-181 414,65</b>	<b>-239 542,21</b>
Korkotuotot	42 220,68	61 633,85
Muut rahoitustuotot	401 562,51	276 135,34
Korkokulut	-527 161,50	-474 049,64
Muut rahoituskulut	-98 036,34	-103 261,76
<b>VUOSIKATE</b>	<b>7 463 614,29</b>	<b>1 454 793,88</b>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-10 328 233,50	-5 909 642,46
Satunnaiset tuotot ja kulut		
Satunnaiset tuotot	1 872 774,40	0,00
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>-991 844,81</b>	<b>-4 454 848,58</b>
Poistoeron lisäys(-)/vähennys(+)	5 897,59	5 897,59
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ(ALIJÄÄMÄ)</b>	<b>-985 947,22</b>	<b>-4 448 950,99</b>

### 3.2 Rahoituslaskelma

<b>Rahoituslaskelma</b>	<b>01.01.-31.12.2013</b>	<b>01.01.-31.12.2012</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>	7 264 760,04	1 145 115,59
Vuosikate	7 463 614,29	1 454 793,88
Satunnaiset erät	1 872 774,40	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-2 071 628,65	-309 678,29
<b>Investointien rahavirta</b>	-16 695 173,49	-7 801 566,71
Investointimenot	-19 163 675,51	-13 438 227,68
Rahoitusosuudet investointimenoihin	190 000,00	5 280 019,52
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 278 502,02	356 641,45
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-9 430 413,45</b>	<b>-6 656 451,12</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Antolainauksen muutokset	104 028,90	-169 718,53
Antolainasaamisten lisäykset	0,00	-226 079,01
Antolainasaamisten vähennykset	104 028,90	56 360,48
Lainakannan muutokset	11 486 059,59	10 693 226,70
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 000 000,00	14 699 570,77
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 313 940,41	-4 006 344,07
Lyhytaikaisten lainojen muutos	800 000,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 294 445,42	-1 000 288,91
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	16 432,51	-13 801,86
Vaihto-omaisuuden muutos	59 247,91	74 605,36
Saamisten muutos	-1 777 174,41	-3 292 564,04
Korottomien velkojen muutos	407 048,57	2 231 471,63
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>10 295 643,07</b>	<b>9 523 219,26</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>865 229,62</b>	<b>2 866 768,14</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	15 299 810,12	14 434 580,50
Rahavarat 01.01.	14 434 580,50	11 567 812,36
	<b>865 229,62</b>	<b>2 866 768,14</b>

## 3.3 Tase

## Tase

VASTAAVAA	2 013	2 012
<b>A PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>122 616 285,28</b>	<b>114 281 745,54</b>
I <b>Aineettomat hyödykkeet</b>	524 471,31	665 382,09
Aineettomat oikeudet	25 194,24	42 778,77
Muut pitkävaikuttiset menot	499 277,07	622 603,32
II <b>Aineelliset hyödykkeet</b>	108 333 302,53	99 763 823,11
Maa ja vesialueet	19 242 489,23	19 198 340,05
Rakennukset	43 221 503,83	45 870 663,87
Kiinteät rakenteet ja laitteet	32 409 198,78	30 379 884,04
Koneet ja kalusto	1 270 869,37	1 006 168,95
Muut aineelliset hyödykkeet	28 482,15	28 482,15
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	12 160 759,17	3 280 284,05
III <b>Sijoitukset</b>	13 758 511,44	13 852 540,34
Osakkeet ja osuudet	12 309 820,47	12 299 820,47
Muut lainasaamiset	1 448 690,97	1 552 719,87
<b>B TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>39 054,76</b>	<b>74 946,80</b>
Valtion toimeksiannot	10 490,36	46 382,40
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	28 564,40	28 564,40
<b>C VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>31 684 441,87</b>	<b>29 101 285,75</b>
I <b>Vaihto- omaisuus</b>	7 358,83	66 606,74
Aineet ja tarvikkeet	7 358,83	66 606,74
II <b>Saamiset</b>	16 377 272,92	14 600 098,51
Pitkäaikaiset saamiset	2 714 285,00	3 330 286,00
Muut saamiset	2 714 285,00	3 330 286,00
Lyhytaikaiset saamiset	13 662 987,92	11 269 812,51
Myyntisaamiset	7 642 298,48	7 128 184,37
Muut saamiset	2 149 882,35	2 376 903,23
Siirtosaamiset	3 870 807,09	1 764 724,91
III <b>Rahoitusomaisuusarvopaperit</b>	1 736 858,32	1 794 815,71
Joukkovelkakirjalainasaamiset	220 124,33	324 754,39
Muut arvopaperit	1 516 733,99	1 470 061,32
IV <b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	13 562 951,80	12 639 764,79
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>154 339 781,91</b>	<b>143 457 978,09</b>
<b>VASTATTAVAA</b>	<b>2 013</b>	<b>2 012</b>
<b>A OMA PÄÄOMA</b>	<b>77 408 661,19</b>	<b>78 394 608,41</b>
I <b>Peruspääoma</b>	62 087 033,38	62 087 033,38
IV <b>Edellisten tilikausien ylijäämä</b>	16 307 575,03	20 756 526,02
V <b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	-985 947,22	-4 448 950,99
<b>B POISTOERO JA VATAAEHTOISET VARAUKSET</b>	<b>51 811,76</b>	<b>57 709,35</b>
Poistoero	51 811,76	57 709,35
<b>D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>76 454,38</b>	<b>95 913,91</b>
Valtion toimeksiannot	47 889,98	67 349,51
Lahjoitusrahastojen pääomat	28 564,40	28 564,40
<b>E VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>76 802 854,58</b>	<b>64 909 746,42</b>
I <b>Pitkäaikainen</b>	46 783 692,66	35 593 887,13
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	38 147 633,00	27 797 376,00
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	3 663,25
Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	8 136 822,53	7 458 474,75
Siirtovelat	499 237,13	334 373,13
II <b>Lyhytaikainen</b>	30 019 161,92	29 315 859,29
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	8 449 743,00	7 286 578,00
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	23 699,16
Saadut ennakot	45 503,54	46 492,63
Ostovelat	7 677 322,93	7 407 226,29
Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	1 659 786,63	1 521 662,19
Siirtovelat	12 186 805,82	13 030 201,02
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>154 339 781,91</b>	<b>143 457 978,09</b>



### 3.4 Konsernilaskelmat

#### Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut KONSERNITULOSLASKELMA 31.12.2013

	2013	2012
<b>Toimintatuotot</b>	127 595 162,74	123 091 095,13
<b>Toimintakulut</b>	-225 616 950,57	-218 568 262,25
<b>Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)</b>	31 800,26	-16 877,36
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-97 989 987,57</b>	<b>-95 494 044,48</b>
<b>Verotulot</b>	<b>82 595 923,67</b>	<b>74 193 932,79</b>
<b>Valtionosuudet</b>	<b>26 558 236,00</b>	<b>26 312 294,83</b>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>-508 973,53</b>	<b>-536 971,91</b>
Korkotuotot	42 572,05	59 394,96
Muut rahoitustuotot	418 450,59	423 243,58
Korkokulut	-842 568,86	-899 501,22
Muut rahoituskulut	-127 427,30	-120 109,22
<b>VUOSIKATE</b>	<b>10 655 198,57</b>	<b>4 475 211,23</b>
<b>Poistot ja arvonalentumiset</b>	<b>-13 302 282,64</b>	<b>-8 242 551,46</b>
Suunnitelman mukaiset poistot	-13 250 523,57	-8 234 292,16
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-50 884,69	0,00
Arvonalentumiset	-874,38	-8 259,30
Satunnaiset erät	1 902 667,30	0,00
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>-744 416,77</b>	<b>-3 767 340,23</b>
Tilinpäätössiirrot	-32 884,48	-551 393,23
Vähemmistöosuudet	16 838,44	11,36
Varausten ja rahastojen muutos	5 897,59	5 897,59
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ(ALIJÄÄMÄ)</b>	<b>-754 565,23</b>	<b>-4 312 824,52</b>

## KONSERNITASE 31.12.2013

VASTAAVAA	2013	2012	VASTATTAVAA	2013	2012
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>141 635 171,71</b>	<b>132 679 950,47</b>	<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>77 087 030,36</b>	<b>77 880 851,86</b>
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>819 077,55</b>	<b>963 369,27</b>	Peruspääoma	<b>62 087 033,38</b>	<b>62 087 033,38</b>
Aineettomat oikeudet	276 753,82	293 225,36	Arvonkorotusrahasato	1 955 106,14	1 626 880,93
Muut pitkävaikutteiset menot	541 175,83	670 143,90	Muut omat rahastot	63 338,12	72 810,82
Ennakkomaksut	1 147,90	0,00	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	13 736 117,95	18 406 951,25
			Tilikauden yli-/alijäämä	-754 565,23	-4 312 824,52
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>137 350 754,41</b>	<b>127 725 821,64</b>	<b>VÄHEMMISTÖSUUS</b>	<b>455 719,24</b>	<b>11 811,86</b>
Maa- ja vesialueet	20 826 271,54	20 751 815,50	<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUK</b>	<b>3 592 703,33</b>	<b>2 726 370,61</b>
Rakennukset	66 099 265,77	67 114 521,03	Poistoero	711 986,90	292 419,17
Kiinteät rakenteet ja laitteet	32 617 608,28	30 620 634,39	Vapaaehtoiset varaukset	2 880 716,43	2 433 951,44
Koneet ja kalusto	3 558 480,89	3 279 480,40	<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>619 370,56</b>	<b>473 850,40</b>
Muut aineelliset hyödykkeet	1 626 482,73	1 705 401,74	Muut pakolliset varaukset	619 370,56	473 850,40
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	12 622 645,21	4 253 968,59			
<b>Sijoitukset</b>	<b>3 465 339,75</b>	<b>3 990 759,56</b>	<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>1 372 027,02</b>	<b>1 601 463,99</b>
Muut osakkeet ja osuudet	3 056 692,91	3 574 673,92	Valtion toimeksiannot	1 211 551,78	1 447 425,56
Muut lainasaamiset	398 983,16	414 059,85	Lahjoitusrahastojen pääomat	28 564,40	28 564,40
Muut saamiset	9 663,69	2 025,80	Muut toimeksiantojen pääomat	131 910,84	125 474,03
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>1 091 443,21</b>	<b>1 347 224,81</b>	<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>101 573 348,99</b>	<b>89 452 008,81</b>
Valtion toimeksiannot	1 060 367,01	1 316 148,60	<b>Pitkäaikainen</b>	<b>62 711 224,70</b>	<b>51 629 517,17</b>
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	28 564,40	28 564,40	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	54 150 447,15	43 870 256,04
Muut toimeksiantojen varat	2 511,80	2 511,81	Lainat julkisyhteisöiltä	25 465,32	50 921,57
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>41 973 584,58</b>	<b>38 119 182,25</b>	Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	8 085 249,96	7 406 902,18
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>622 634,57</b>	<b>752 158,46</b>	Siirtovelat	450 062,27	301 437,38
Aineet ja tarvikkeet	485 244,65	531 641,53	<b>Lyhytaikainen</b>	<b>38 862 124,29</b>	<b>37 822 491,64</b>
Keskeneräiset tuotteet	113 936,24	128 353,47	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 656 428,94	8 337 635,50
Valmiit tuotteet	23 453,68	92 163,46	Lainat julkisyhteisöiltä	10 225,80	33 985,32
			Lainat muilta luotonantajilta	0,00	152 948,58
<b>Saamiset</b>	<b>21 497 908,66</b>	<b>19 288 984,93</b>	Saadut ennakot	87 134,99	75 487,75
<b>Pitkäaikaiset saamiset</b>	<b>3 146 658,51</b>	<b>4 313 290,80</b>	Ostovelat	9 475 499,16	9 497 476,60
Myyntisaamiset	432 373,51	511 840,05	Muut velat ja liittymismaksut	3 035 956,24	2 605 198,43
Muut saamiset	2 714 285,00	3 409 376,75	Siirtovelat	16 596 879,16	17 119 759,46
Siirtosaamiset	0,00	392 074,01			
<b>Lyhytaikaiset saamiset</b>	<b>18 351 250,15</b>	<b>14 975 694,13</b>	<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>184 700 199,50</b>	<b>172 146 357,53</b>
Myyntisaamiset	11 129 629,11	10 227 519,99			
Lainasaamiset	0,00	685,10			
Muut saamiset	2 801 523,35	2 989 599,76			
Siirtosaamiset	4 420 097,69	1 757 889,28			
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>3 043 859,59</b>	<b>3 047 939,17</b>			
Osakkeet ja osuudet	0,00	9 979,67			
Sijoitukset rahamarkkina instrument	1 216 000,00	1 216 000,00			
Joukkovelkakirjalainasaamiset	301 145,93	351 898,18			
Muut arvopaperit	1 526 713,66	1 470 061,32			
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>16 809 181,77</b>	<b>15 030 099,70</b>			
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>184 700 199,50</b>	<b>172 146 357,53</b>			

**Konsernin rahoituslaskelman ja sen tunnusluvut**  
**Konsernin rahoituslaskelma 31.12.2013**

	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>	<b>10 546 104,26</b>	<b>4 261 466,46</b>
Vuosikate	10 655 198,56	4 475 211,23
Satunnaiset erät	1 902 667,30	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-2 011 761,60	-213 744,77
<b>Investointien rahavirta</b>	<b>-18 807 569,29</b>	<b>-10 053 007,81</b>
Investointimenot	-21 902 487,93	-15 918 897,65
Rahoitusosuudet investointimenoihin	230 215,29	5 320 624,92
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 864 703,35	545 264,92
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-8 261 465,03</b>	<b>-5 791 541,35</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
<b>Antolainauksen muutokset</b>	<b>7 438,81</b>	<b>-211 290,66</b>
Antolainasaamisten lisäykset	-7 637,88	-215 932,68
Antolainasaamisten vähennykset	15 076,69	4 642,02
<b>Lainakannan muutokset</b>	<b>11 396 820,21</b>	<b>9 352 839,28</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	17 218 419,15	13 743 345,23
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-6 589 841,03	-4 340 552,83
Lyhyäaikaisten lainojen muutos	768 242,09	-49 953,12
<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>-39 256,27</b>	<b>-11 405,16</b>
<b>Muut maksuvalmiuden muutokset</b>	<b>-1 328 535,24</b>	<b>-1 963 574,81</b>
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	26 344,62	-10 313,04
Vaihto-omaisuuden muutos	129 523,89	33 259,48
Saamisten muutos	-2 208 923,73	-4 816 659,56
Korottomien velkojen muutos	724 519,98	2 830 138,31
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>10 036 467,51</b>	<b>7 166 568,65</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>1 775 002,49</b>	<b>1 375 027,31</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	19 853 041,36	18 078 038,87
Rahavarat 01.01.	-18 078 038,87	-16 703 011,56
	<b>1 775 002,49</b>	<b>1 375 027,31</b>

## 4. Tilinpäätöksen liitetiedot

### 4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

#### Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

##### Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

##### Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon.

##### Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinnalla.

##### Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

##### Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintamenoa vähennykseksi.

##### Edellisen tilikauden vertailukelpoisuus

Tilikauden tietojen vertailussa edelliseen tilikauteen tulee ottaa huomioon, että verotilityslain muutoksen johdosta on jäännösverojen tilitys aikaistunut tammikuulta 2014 joulukuulle 2013 lisäten verotulojen kertymää.

### 4.2 Tuloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot tehtäväalueittain (vain ulkoiset erät)	2013	2012
Yleishallinto (Yleishallinto, Talouspalvelut, Henkilöstöpalvelut)	766 083,67	615 135,87
Sosiaali- ja terveyspalvelut (sis. PPK Oiva)	56 193 655,83	55 053 201,16
Opetus- ja kulttuuripalvelut	11 779 199,28	11 967 749,74
Yhdyskuntapalvelut (sis. Vesihuoltolaitos)	7 626 249,07	7 174 487,71
Muut palvelut (Vaalit, Maaseutupalvelut)	0,00	62 696,20
<b>Kunnan toimintatuotot yhteensä</b>	<b>76 365 187,85</b>	<b>74 873 270,68</b>

<b>Verotulojen erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Kunnan tulovero	75 524 589,87	68 712 608,68
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 640 180,51	2 091 809,91
Kiinteistövero	4 431 153,29	3 389 514,20
<b>Verotulot yhteensä</b>	<b>82 595 923,67</b>	<b>74 193 932,79</b>

<b>Valtionosuuksien erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	31 615 640,00	31 432 896,83
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-300 709,00	-166 792,00
Järjestelmämuutoksen tasaus	0,00	-6 564,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 756 695,00	-4 947 246,00
<b>Valtionosuudet yhteensä</b>	<b>26 558 236,00</b>	<b>26 312 294,83</b>

<b>Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Satunnaiset tuotot Pysyvien vastaavien myyntivoitto/Hämeenmaan Kiinteistöt Oy, määräala kiinteistötunnus 98-435-7-790	1 872 774,40	0,00
<b>Satunnaiset tuotot yhteensä</b>	<b>1 872 774,40</b>	<b>0,00</b>

#### **Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista**

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 12.11.2012 päivitetyn poistosuunnitelman käyttöön 1.1.2013 alkaen. Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenosta arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

<b>Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:</b>		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>		
Aineettomat oikeudet	5 vuotta	Tasapoisto
Liikearvo	5 vuotta	Tasapoisto
ATK-ohjelmistot	3 vuotta	Tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	Tasapoisto
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>		
<b>Rakennukset ja rakennelmat</b>		
Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Talousrakennukset	15 vuotta	Tasapoisto
Vapaa-ajan rakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta	Tasapoisto

<b>Kiinteät rakenteet ja laitteet</b>		
Kadut, tiet, torit ja puistot	20 %	Menojäännöspoisto
Sillat, laiturit ja uimalat	25 %	Menojäännöspoisto
Muut maa- ja vesirakenteet	20 %	Menojäännöspoisto
Vedenjakelu- ja viemäriverkosto	30 vuotta	Tasapoisto
Kaukolämpöverkko	20 vuotta	Tasapoisto
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 %	Menojäännöspoisto
Puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	22 %	Menojäännöspoisto
Maakaasuverkko	15 %	Menojäännöspoisto
Muut putki- ja kaapeliverkot	20 %	Menojäännöspoisto
Sähkö-, vesi yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet	25 %	Menojäännöspoisto
Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	20 %	Menojäännöspoisto
Liikenteen ohjauslaitteet	25 %	Menojäännöspoisto
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	25 %	Menojäännöspoisto
<b>Koneet ja kalusto</b>		
Rautaiset alukset	15 vuotta	Tasapoisto
Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	8 vuotta	Tasapoisto
Muut kuljetusvälineet	5 vuotta	Tasapoisto
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	Tasapoisto
Muut raskaat koneet	10 vuotta	Tasapoisto
Muut kevyet koneet	5 vuotta	Tasapoisto
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 vuotta	Tasapoisto
Atk-laitteet	3 vuotta	Tasapoisto
Muut laitteet ja kalusteet	40 %	Menojäännöspoisto
<b>Vedenottamot ja jätevedenpuhdistamot</b>		
Rakennukset	8 %	Menojäännöspoisto
Pumput	25	Menojäännöspoisto
Muut koneet	18	Menojäännöspoisto
<b>Vesitorni</b>	40 vuotta	Tasapoisto

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kunnassa kirjattu vuosikuluiksi.

<b>Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta kunnan tilinpäätöksessä</b>	
<b>Vuosina 2012-2016:</b>	
Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	7 771 295
Keskimääräinen poistonalaisten investointien hankintameno	18 427 521
Ero €	-10 656 226
Ero %	-58

Investointi- ja poistotason poikkeama johtuu tarkastelujaksoon ajoittuvista poikkeuksellisen suurista investointihankkeista.

<b>Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot</b>		
<b>Muut toimintatuotot</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	183 686,54	294 714,59
Koneiden ja kaluston myyntivoitot	13 062,00	14 143,10
Osakkeiden ja osuuksien myyntivoitot	0,00	820,60
Muut myyntivoitot	4 357,73	0,00
<b>Myyntivoitot yhteensä</b>	<b>201 106,27</b>	<b>309 678,29</b>
<b>Muut toimintakulut</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Maa- ja vesialueiden myyntitappiot	2 252,02	0,00
<b>Myyntitappiot yhteensä</b>	<b>2 252,02</b>	<b>572,08</b>

<b>Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely</b>		
	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Osinkotuotot	76 800,00	90 967,88
Peruspääomien korot kuntayhtymiltä	24 927,87	0,00
Muut rahoitustuotot, korot Lemminkäinen Oyj	112 233,07	0,00
AB sijoitusrahasto Arvopapereiden myyntivoitot	67 337,11	70 327,69
AB sijoitusrahasto arvonalentumisten palautumiset	96 404,53	95 914,22
<b>Yhteensä</b>	<b>377 702,58</b>	<b>257 979,79</b>

### 4.3 Taseen liitetiedot

#### Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

##### Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

	<b>Aineettomat oikeudet</b>	<b>Muut pitkävaikutteiset menot</b>	<b>Yhteensä</b>
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>			
Poistamaton hankintameno 1.1.	42 778,77	622 603,32	665 382,09
Lisäykset tilikauden aikana	19 230,00	147 326,01	166 556,01
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	0,00	0,00	0,00
Siirrot erien välillä +/-	0,00	64 518,17	64 518,17
Tilikauden poisto	-36 814,53	-335 170,43	-371 984,96
Arvonlennukset ja niiden palautukset	0,00	0,00	0,00
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.</b>	<b>25 194,24</b>	<b>499 277,07</b>	<b>524 471,31</b>
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>25 194,24</b>	<b>499 277,07</b>	<b>524 471,31</b>
<b>Olennot lisäpoistot</b>			
Erittely olennoista lisäpoistoista	0,00	-47 821,53	-47 821,53

Aineelliset hyödykkeet	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräiset työt	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	19 198 340,05	45 870 663,87	30 379 884,04	1 006 168,95	28 482,15	3 280 284,05	99 763 823,11
Lisäykset tilikauden aikana	74 449,06	2 830 679,13	3 649 629,15	725 718,44	0,00	11 706 643,72	18 987 119,50
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00	-160 000,00	0,00	0,00	-30 000,00	-190 000,00
Vähennykset tilikauden aikana	-35 859,88	0,00	-171 013,49	0,00	0,00	0,00	-206 873,37
Siirrot erien välillä +/-	5 560,00	664 724,65	2 061 365,78	0,00	0,00	-2 796 168,60	-64 518,17
Tilikauden poisto	0,00	-6 144 563,82	-3 350 666,70	-461 018,02	0,00	0,00	-9 956 248,54
Arvonlennukset ja niiden palautukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.</b>	<b>19 242 489,23</b>	<b>43 221 503,83</b>	<b>32 409 198,78</b>	<b>1 270 869,37</b>	<b>28 482,15</b>	<b>12 160 759,17</b>	<b>108 333 302,53</b>
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>19 242 489,23</b>	<b>43 221 503,83</b>	<b>32 409 198,78</b>	<b>1 270 869,37</b>	<b>28 482,15</b>	<b>12 160 759,17</b>	<b>108 333 302,53</b>
<b>Olennaiset lisäpoistot</b>							
Erittely olennaisista lisäpoistoista	0,00	-3 533 128,26	-138 487,55	-61 015,03	0,00	0,00	<b>-3 780 452,37</b>

Lisäpoistoja on jouduttu tekemään, koska mm. Salpakankaan koulu on purettu ja Uskilan koulun arvo ollut liian suuri.

Maa- ja vesialueet erittely	2013	2012
Maa- ja vesialueet		
Kiinteistöjen liittymismaksut	200 120,29	288 651,39
Muut maa- ja vesialueet	19 042 368,94	18 909 688,66
<b>Maa- ja vesialueet yhteensä</b>	<b>19 242 489,23</b>	<b>19 198 340,05</b>

Olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset	Tasearvo 1.1.	Lisäykset Tilikaudelta	Vähennykset Tilikaudelta	Tase-arvo 31.12.	Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	Ero
Hollolan-Lahden vesilaitoskuntayhtymä	344 244,20	0,00	0,00	344 244,20	344 244,20	0,00
Eteva kuntayhtymä	154 356,46	0,00	0,00	154 356,46	77 367,13	76 989,33
Päijät-Hämeen koulutus konserni ky	3 814 608,64	0,00	0,00	3 814 608,64	3 814 608,64	0,00
Päijät-Hämeen liitto	21 877,39	0,00	0,00	21 877,39	21 877,39	0,00
Päijät-Hämeen sos. ja terveydenhuollon ky	5 960 557,98	0,00	0,00	5 960 557,98	5 958 387,18	2 170,80



Omistukset muissa yhteisöissä	Kotipaikka	Omistusosuus	Kuntakonsernin osuus		Tilikauden voitto/tappio
			omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	
<b>Tytäryhteisöt</b>					
Hollolan Asuntotalot Oy	Hollola	100,00 %	-78	10 947	-110
Hollolan Palveluasunnot Oy	Hollola	100,00 %	1 121	1 116	0
Asunto Oy Tervasmiiilu	Hollola	88,08 %	85	2	0
Työvoimapalvelu Soiva Oy	Hollola	67,90 %	1	15	-36
Kiint.Oy Harmaaleppä	Hollola	55,26 %	533	40	0
<b>Kuntayhtymät</b>					
Hollolan-Lahden vesilaitos ky	Hollola	60,00 %	1 118	1 043	17
Päijät-Hämeen koulutus konserni	Lahti	7,60 %	7 484	1 987	274
Päijät-Hämeen liitto	Lahti	10,23 %	503	441	-3
Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon ky	Lahti	9,85 %	5 562	9 368	4
Eteva kuntayhtymä	Mäntsälä	0,48 %	51	245	-5
<b>Osakkuusyhteisöt</b>					
Kiint.Oy Liikejalava	Hollola	35,46 %	42	3	4
Päijät-Tili Oy	Hämeenkoski	33,14 %	82	131	20

Saamisten erittely	2013	2012
<b>Lyhytaikaiset saamiset</b>		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Myyntisaamiset	0,00	2 300,00
<b>Yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>2 300,00</b>
<b>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</b>		
Myyntisaamiset	55 243,47	50 609,54
Siirtosaamiset	111 672,00	39 231,38
<b>Yhteensä</b>	<b>166 915,47</b>	<b>89 840,92</b>

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	2013	2012
<b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset</b>		
Tulojäämät		
Siirtyvät korot	6 417,38	4 015,37
Jaksotetut henkilöstökulut	18 865,19	91,35
Kelan korvaus työterveyshuollosta	283 737,99	391 618,75
EU-tuet ja muut avustukset	110 682,16	190 884,41
PHSOTEYN palautus 2013	111 672,00	0,00
AVI, saatava Lemminkäinen Oyj	447 604,29	0,00
Kuntien loppulaskut	2 659 298,14	1 062 485,25
Muut tulojäämät	232 529,94	115 629,78
Tulojäämät yhteensä	3 870 807,09	1 764 724,91
<b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä</b>	<b>3 870 807,09</b>	<b>1 764 724,91</b>

Lemminkäinen Oyj on tallettanut Etelä-Suomen aluehallintovirastolle 447.604,29 euroa Hollolan kunnan lukuun Helsingin käräjäoikeuden tuomion nro 13/65000 perusteella ensisijaisesti tuomitun korvauksen Hollolan kunnalle. Kunnan kirjanpidossa ko. saatava on kirjattu siirtosaamisiin ja korvauksen pääoma hankintamenon vähennykseksi, oikeudenkäyntikulujen korvaus palvelujen ostojen vähennykseksi sekä korot muihin rahoitustuottoihin.

<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Joukkovelkakirjalainasaamiset</b>		
Jälleenhankintahinta	220 124,33	346 014,39
Kirjanpitoarvo 31.12.	220 124,33	324 754,39
Erotus	<b>0,00</b>	<b>21 260,00</b>
<b>Muut arvopaperit</b>		
Jälleenhankintahinta	1 646 247,04	1 554 189,63
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 516 733,99	1 470 061,32
Erotus	<b>129 513,05</b>	<b>84 128,31</b>
<b>Yhteensä arvopaperit</b>	<b>1 736 858,32</b>	<b>1 794 815,71</b>

### Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

<b>Oman pääoman erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Peruspääoma 1.1.	62 087 033,38	62 087 033,38
<b>Peruspääoma 31.12.</b>	<b>62 087 033,38</b>	<b>62 087 033,38</b>
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	20 756 526,01	19 029 411,48
Siirto edelliseltä tilikaudelta	-4 448 950,99	1 727 114,53
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.</b>	<b>16 307 575,02</b>	<b>20 756 526,01</b>
<b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b>	<b>-985 947,22</b>	<b>-4 448 950,99</b>
<b>Oma pääoma yhteensä</b>	<b>77 408 661,19</b>	<b>78 394 608,41</b>

<b>Erittely poistoerosta</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	51 811,76	57 709,35
<b>Poistoero yhteensä</b>	<b>51 811,76</b>	<b>57 709,35</b>

<b>Pitkäaikaiset velat</b>		
<b>Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	16 391 325,00	10 908 686,00
<b>Pitkäaikaiset velat yhteensä</b>	<b>16 391 325,00</b>	<b>10 908 686,00</b>

Vieras pääoma	2013		2012	
	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen
<b>Velat tytäryhteisöille</b>				
Ostovelat	0,00	458,60	0,00	8390,44
<b>Yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>458,60</b>	<b>0,00</b>	<b>8390,44</b>
<b>Velat kuntayhtymille, joissa kunta jäsenenä</b>				
Ostovelat	0,00	1 447 866,90	0,00	1 021 655,44
Siirtovelat	499 237,13	0,00	334 373,13	1 208 027,00
<b>Yhteensä</b>	<b>499 237,13</b>	<b>1 447 866,90</b>	<b>334 373,13</b>	<b>2 229 682,44</b>
<b>Velat osakkuus- tai sekä muille omistus-yhteisyyksille</b>				
Ostovelat	0,00	88 820,07	0,00	38 617,38
<b>Yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>88 820,07</b>	<b>0,00</b>	<b>38 617,38</b>

Sekkilimiitti	2013	2012
Luotollisen sekkitiilin nostovara 31.12./ Ppk Oiva	500 000,00	500 000,00

Muiden velkojen erittely	2013		2012	
	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen
<b>Muut velat</b>				
Muut velat				
Liittymismaksut	8 136 822,53	0,00	7 458 474,45	0,00
Muut velat	0,00	1 659 786,63	0,00	1 521 662,19
<b>Muut velat yhteensä</b>	<b>8 136 822,53</b>	<b>1 659 786,63</b>	<b>7 458 474,45</b>	<b>1 521 662,19</b>

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	2013	2012
<b>Pitkäaikaiset</b>		
Potilasvahinkovakuutus	499 237,13	334 373,13
<b>Pitkäaikaiset siirtovelat yhteensä</b>	<b>499 237,13</b>	<b>334 373,13</b>
<b>Lyhytaikaiset</b>		
<b>Tuloennakot ja menojäämät</b>		
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	11 572 978,58	11 190 954,63
Korkojaksotukset	167 640,55	102 963,79
Valtionosuusennakot	190 761,00	93 790,00
Päijät-Hämeen sos. ja terv.huollon ky, lisä-maksu	0,00	1 208 027,00
Sivistyspalv. projektirahat, käyttö seur. vuonna	249 790,00	297 920,05
Muut menojäämät	5 635,79	136 545,55
<b>Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä</b>	<b>12 186 805,92</b>	<b>13 030 201,02</b>
<b>Siirtovelat yhteensä</b>	<b>12 686 043,05</b>	<b>13 364 574,15</b>

Huollettavien varat	2013	2012
Huollettavien varat 31.12.	203 632,29	168 269,76

Elatustuen takautumisaatavan laskenn. korvaus	2013	2012
Taseen saamisiin merkitty määrä 31.12.	28 450,00	28 05,80

#### 4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Leasingvastuiden yhteismäärä (arvonlisäveroinen)	2013	2012
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	1 298 795,57	1 000 438,22
Myöhemmin maksettavat	3 379 594,32	3 115 604,13
<b>Yhteensä</b>	<b>4 678 389,89</b>	<b>4 116 042,35</b>

Vastuusitoumukset	2013	2012
<b>Takaukset samaan konserniin kuuluvan yhteisön puolesta</b>		
Alkuperäinen pääoma	13 300 587,00	13 300 587,00
Jäljellä oleva pääoma	9 644 429,33	10 134 412,05
<b>Takaukset muiden puolesta</b>		
Alkuperäinen pääoma	1 985 906,26	1 985 906,26
Jäljellä oleva pääoma	470 386,08	532 522,08

Vastuu kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2013	2012
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	96 101 072,60	82 259 020,61
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	64 450,65	58 113,42

Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt
<b>Sopimusvastuut</b>
<b>Merkittäviä sopimuksia, joihin kunta on sitoutunut:</b>
- Yhteistoimintasopimus ja hankesopimus kuntakeskus/Hämeenmaan Kiinteistöt Oy
- Maankäyttösojimus/Naisten Pukutehdas ja Ruokakesko, Salpakankaan teollisuusalueen kortteli 113
- Maankäyttösojimus/Hämeenmaan Kiinteistöt Oy
- Maankäyttösojimus/Koy Kukkaro
- Maankäyttösojimus/Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma
- Sopimus Ladec Oy ja Lahti Region Oy (valtuustokausi 2013 - 2016), arvo n. 500 t eur/vuosi
- Sopimukset: Päijät-Tili Oy, Työterveys Wellamo Oy

Arvonlisäveron palautusvastuu
Uskilan koulu on myynnissä, jonka laajennus on valmistunut 30.11.2005, mitä koskee 5 vuoden arvonlisäveron tarkistuskausi 30.11.2010 asti. Kyseisen kohteen myynnistä ei aiheudu arvonlisäveron palautusvastuuta.
Hollolan kunnalle saattaa muodostua palautusvastuu 1.1.2006 alkaen uudisrakennusten ja perusparantamisen hankintamenojen arvonlisäveroista, mikäli kiinteistöjä myydään tai niiden käyttötarkoitus muuttuu vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan käyttöön (AVL 11 luku 120§). Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

<b>Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu</b>			
Hanke	Päätös	Vastuu päättyy	Myönnetty avustus
<b>PERUSKUNTA/TEKNINEN</b>			
Pääkirjaston rakennushanke	OPM 123/610/2002/8.10.2002	31.12.2017	1 434 503,00
Herralan koulun peruskorjaus- ja lisäkennushanke	OPM 45/510/2005/23.2.2006	31.12.2021	512 000,00
Pyhäniemen koulun ja päiväkodin rakennushanke	ELSH-2009-0365/So-61/ STH327A 27.4.2009	31.12.2024	260 000,00
Pyhäniemen vanhainkodin osittainen muuttaminen tehostetuksi asumispalveluyksiköksi ja tilojen kosteusvauriokorjaukset	ESAVI-2010-03276/So-61/ 24.2.2010	31.12.2025	265 500,00
Salpakankaan koulun uudisrakennushanke 1. vaihe	UUDELY/200/04.00.03.00/2010/ 2.10.2010	31.12.2025	3 800 000,00
Salpakankaan koulun uudisrakennushanke 1. vaihe, liikunta	OPM 34/611/2011/12.4.2011	31.12.2026	730 000,00
<b>VESIHUOLTOLAITOS</b>			
Herralan siirtovesijohto ja -viemäri (työllisyysperusteinen investointiavustus)	HÄMELY/0070/05.02.09/2010/ 6.8.2010	31.12.2025	793 000,00

#### 4.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

<b>Henkilöstön lukumäärä 31.12.</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Konsernipalvelut	25	29
Perusturva (tilaaja)	3	3
Sivistys	722	770
Tekninen	156	181
<b>Kunta yhteensä</b>	<b>906</b>	<b>983</b>
Peruspalvelukeskus Oiva liikelaitos	1124	1084
<b>Peruspalvelukeskus Oiva yhteensä</b>	<b>1124</b>	<b>1084</b>
Työllistetyt	13	23
<b>Kunta yhteensä</b>	<b>2043</b>	<b>2090</b>

Naisia	<b>1806</b>	<b>1849</b>
Miehiä	<b>237</b>	<b>241</b>
<b>Yhteensä</b>	<b>2043</b>	<b>2090</b>

Vakinaiset	<b>1629</b>	<b>1612</b>
Määräaikaiset ja sijaiset	<b>385</b>	<b>433</b>
Työllistetyt	<b>13</b>	<b>23</b>
Oppisopimussuhteiset	<b>16</b>	<b>22</b>

<b>Yhteensä</b>	<b>2043</b>	<b>2090</b>
<b>Henkilöstökulut</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	83 444 312,06	81 777 692,07
Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	60 524,08	79 493,83
<b>Henkilöstökulut yhteensä</b>	<b>83 504 836,14</b>	<b>81 857 185,90</b>

<b>Tilintarkastajan palkkiot</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>BDO-konserni (aiemmin Auditor-yhtiöt)</b>		
<b>BDO Auditor Oy</b>		
Tilintarkastuspalkkiot	19 423,90	15 591,05
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	5 835,00	5 540,00
Muut palkkiot	4 237,48	39 066,65
<b>Palkkiot yhteensä</b>	<b>29 496,38</b>	<b>60 97,70</b>

#### 4.6 Liitetietojen erittely

Erittely suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta					
	Tilinpäätöksistä		Taloussuunnitelmista		
	2012	2013	2014	2015	2016
Suunnitelman mukaiset poistot	5 909 642	10 328 234	7 218 600	7 600 000	7 800 000
Poiston alaisten investointien omahankintameno	8 083 378	18 889 226	16 557 000	22 504 000	26 104 000

#### Viiden vuoden keskiarvo

Suunnitelman mukaiset poistot	7 771 295
Poiston alaisten investointien hankintameno	18 427 521
Ero	-10 656 226
Poikkeama-%	-58
Jos eroa verrataan suunnitelman mukaisiin poistoihin:	-140 %
Jos eroa verrataan investointeihin:	-58 %
Eli sumupoistot ovat investoinneista:	42 %

## 4.7 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

### Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

#### Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kunnan tytäryhtiöt sekä kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä, kuin myös osakkuusyhteisöt.

Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä		
	Yhdistelty konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
<b>Tytäryhteisöt</b>		
Muut yhtiöt	1	
Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt	4	-
Kuntayhtymät	5	-
Osakkuusyhteisöt	2	-
<b>Yhteensä</b>	<b>12</b>	<b>-</b>

Kiinteistö Oy Harmaaleppä muuttui tilikauden aikana osakkuusyhtiöstä kunnan tytäryhtiöksi.

#### Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Kuntayhtymien keskinäiset tapahtumat on eliminoitu pienemmän omistusosuuden mukaan.

Se osa sisäisistä eristä, jotka sisältyvät molempien osapuolten tilinpäätökseen, eliminoidaan.

Kiinteistöveroja ei ole eliminoitu, koska niitä eivät kaikki ilmoittaneet.

Olellaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty.

#### Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kunnan ja kuntayhtymien keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty pariarvomenetelmällä.

#### Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernitulolaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

#### Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja asunto-osakeyhtiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi yhteisöjen omien ilmoitusten perusteella ja jäännösarvojen ero kirjattu konsernitulolaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

#### Kuntayhtymät

Kuntayhtymät on yhdistelty konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa.

#### Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhtiöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

### Vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoisia varauksia ei ole jaettu vapaaseen pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

### Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Konsernitiilin päätöstä laadittaessa on noudatettu samoja arvostus- ja jaksotusperiaatteita kuin kunnan tilinpäätöksessä.

### Konsernituloslaskelman liitetiedot

Konsernin toimintatuotot tehtäväalueittain	2013	2012
Yleishallinto	1 060 810,07	2 650 632,65
Sosiaali- ja terveystoimet	92 468 936,94	87 323 403,20
Opetus- ja kulttuuritoimet	20 905 893,89	21 132 395,01
Yhdyskuntapalvelut	7 562 015,41	7 535 727,20
Muut palvelut	5 597 506,43	4 448 937,08
<b>Konsernin toimintatuotot yhteensä</b>	<b>127 595 162,74</b>	<b>123 091 095,14</b>

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely	2013	2012
Satunnaiset tuotot		
Hollolan kunta/Pysyvien vastaavien myyntivoitto/Hämeenmaan Kiinteistöt Oy, määräala kiinteistötunnus 98-435-7-790	1 872 774,40	0,00
Päijät-Hämeen koulutus konserni, Kiint Oy Lahden Toimistokartanon osakkeiden myyntivoitto	25 395,78	0,00
Päijät-Hämeen koulutus konserni, Jokimaa 2,4 ha maa-alueen myyntivoitto	5 472,00	0,00
<b>Satunnaiset tuotot yhteensä</b>	<b>1 903 642,18</b>	<b>0,00</b>
Satunnaiset kulut		
Eteva ky, Evantia Oy osakkeiden myyntitappio	974,88	0,00
<b>Satunnaiset kulut yhteensä</b>	<b>974,88</b>	<b>0,00</b>

Olennaiset pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	2013	2012
<b>Muut toimintatuotot</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Osakkeiden myynnistä	0,00	820,60
Maa-alueiden myynnistä	189 158,54	294 714,59
Koneiden ja kaluston myynnistä	70 562,90	14 143,10
Muut myyntivoitot	4 357,73	0,00
<b>Myyntivoitot yhteensä</b>	<b>264 079,17</b>	<b>309 678,29</b>
<b>Muut toimintakulut</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Maa-alueiden myynnistä	2 252,02	0,00
Rakennusten myyntitappiot	905,04	0,00
<b>Myyntitappiot yhteensä</b>	<b>3 157,06</b>	<b>0,00</b>

### Konsernitasetta koskevat liitetiedot

Maa- ja vesialueet erittely	2013	2012
Maa- ja vesialueet		



Kiinteistöjen liittymismaksut	431 287,20	406 950,20
Muut maa- ja vesialueet	20 394 984,34	20 344 865,30
<b>Maa- ja vesialueet yhteensä</b>	<b>20 826 271,54</b>	<b>20 751 815,50</b>

<b>Olennaiset kuntayhtymäosuuk- sien arvon muutokset</b>	<b>Tasearvo 1.1.</b>	<b>Lisäykset Tilikaudelta</b>	<b>Vähennykset Tilikaudelta</b>	<b>Tase-arvo 31.12.</b>	<b>Kunnan osuus kuntayhtymän perus- pääomasta</b>	<b>Ero</b>
Hollolan-Lahden vesilaitoskuntayhtymä	344 244,20	0,00	0,00	344 244,20	344 244,20	0,00
Eteva kuntayhtymä	154 356,46	0,00	0,00	154 356,46	77 367,13	989,33
	3 814			3 814		
Päijät-Hämeen koulutus konserni ky	608,64	0,00	0,00	608,64	3 814 608,64	0,00
Päijät-Hämeen liitto	21 877,39	0,00	0,00	21 877,39	21 877,39	0,00
	5 960			5 960		
Päijät-Hämeen sos. ja terv.huollon ky	557,98	0,00	0,00	557,98	5 958 387,18	2 170,80

<b>Omistukset muissa yhteisöissä</b>	<b>Kotipaikka</b>	<b>Omistusosuus</b>	<b>Kuntakonsernin osuus</b>		<b>Tilikauden voitto/tappio</b>
			<b>omasta pääomasta</b>	<b>vieraasta pääomasta</b>	
<b>Tytäryhteisöt</b>					
Hollolan Asuntotalot Oy	Hollola	100,00 %	-78	10 947	-110
Hollolan Palveluasunnot Oy	Hollola	100,00 %	1 121	1 116	0
Asunto Oy Tervasmiiilu	Hollola	88,08 %	85	2	0
Työomapalvelu Soiva Oy	Hollola	67,90 %	1	15	-36
Kiint.Oy Harmaaleppä	Hollola	55,26 %	533	40	0
<b>Kuntayhtymät</b>					
Hollolan-Lahden vesilaitos ky	Hollola	60,00 %	1 118	1 043	17
Päijät-Hämeen koulutus konserni	Lahti	7,60 %	7 484	1 987	274
Päijät-Hämeen liitto	Lahti	10,23 %	503	441	-3
Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveyden huolto ky	Lahti	9,85 %	5 562	9 368	4
Eteva kuntayhtymä	Mäntsälä	0,48 %	51	245	-5
<b>Osakkuusyhteisöt</b>					
Kiint.Oy Liikejalava	Hollola	35,46 %	42	3	4
Päijät-Tili Oy	Hämeenkoski	33,14 %	82	131	20

<b>Pitkäaikaisten saamisten erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Pitkäaikaiset saamiset</b>		
Myyntisaamiset	432 373,51	511 840,05
Muut siirtosaamiset	0,00	392 074,00
		3 409
Muut saamiset	2 714 285,00	376,75
		<b>4 313</b>
<b>Pitkäaikaiset saamiset yhteensä</b>	<b>3 146 658,51</b>	<b>290,80</b>
<b>Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset</b>		
Siirtyvät korot	6 964,28	5 143,96
Kelan korv. työterveyshuollosta	436 096,29	513 813,24

EU-tuet ja muut avustukset	454 931,24	420 903,75
AVI, saatava Lemminkäinen Oyj	447 604,29	0,00
Muut siirtosaamiset	3 074 501,59	818 028,33
<b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä</b>	<b>4 420 097,69</b>	<b>1 757 889,28</b>

<b>Oman pääoman erittely</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Peruspääoma 1.1.</b>	62 087 033,38	62 087 033,38
Lisäykset	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00
<b>Peruspääoma 31.12.</b>	<b>62 087 033,38</b>	<b>62 087 033,38</b>
<b>Arvonkorotusrahasto 1.1.</b>	1 626 880,93	1 626 880,93
Lisäykset	925 033,60	0,00
Vähennykset	-596 808,39	0,00
<b>Arvonkorotusrahasto 31.12.</b>	<b>1 955 106,14</b>	<b>1 626 880,93</b>

<b>Muut omat rahastot 1.1.</b>	72 810,82	72 810,82
Muutos	-9 472,70	0,00
<b>Muut omat rahastot 31.12.</b>	<b>63 338,12</b>	<b>72 810,82</b>
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.</b>	18 406 951,25	16 569 776,41
Siirto edelliseltä tilikaudelta	-4 312 824,52	1 848 452,31
Edellisten tilikausien oikaisu/muutos	-358 008,78	-11 277,47
<b>Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.</b>	<b>13 736 117,95</b>	<b>18 406 951,25</b>
<b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b>	<b>-754 565,23</b>	<b>-4 312 824,52</b>
<b>Oma pääoma yhteensä</b>	<b>77 087 030,36</b>	<b>77 880 851,86</b>

<b>Pakollisten varausten muutokset</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon ky Potilasvahinkovakuutusvastuu 01.01.	473 850,40	384 966,86
Lisäykset tilikaudella	145 520,16	88 883,54
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
<b>Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon ky Potilasvahinkovastuu 31.12.</b>	<b>619 370,56</b>	<b>473 850,40</b>

<b>Muiden velkojen erittely</b>	<b>2013</b>		<b>2012</b>	
<b>Muut velat</b>	<b>Pitkäaikainen</b>	<b>Lyhytaikainen</b>	<b>Pitkäaikainen</b>	<b>Lyhytaikainen</b>
<b>Muut velat</b>				
Liittymismaksut	8 085 249,96	0,00	7 406 902,18	0,00
Muut velat	0,00	3 035 956,24	0,00	2 605 198,43
<b>Muut velat yhteensä</b>	<b>8 085 249,96</b>	<b>3 035 956,24</b>	<b>7 406 902,18</b>	<b>2 605 198,43</b>

<b>Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Pitkäaikaiset</b>		
Päijät-Hämeen sairaus- ja terveydenhuollon ky Potilasvahinkovakuutus	450 062,27	301 437,38
<b>Pitkäaikaiset siirtovelat yhteensä</b>	<b>450 062,27</b>	<b>301 437,38</b>

<b>Lyhytaikaiset</b>		
<b>Tuloennakot ja menojäämät</b>		
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	15 334 486,25	15 021 197,14
Korkojaksotukset	184 461,55	189 693,49
Valtionennakot	197 061,00	93 790,00
Seuraavan vuoden projektirahat	249 790,00	297 920,05
Muut menojäämät	631 080,36	1 517 158,78
<b>Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä</b>	<b>16 596 879,16</b>	<b>17 119 759,46</b>
<b>Siirtovelat yhteensä</b>	<b>17 046 941,43</b>	<b>17 21 196,84</b>

### Konsernin vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

<b>Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 373 147,28	937 610,00
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	7 474 525,48	5 898 712,39

<b>Velat, joiden vakuudeksi on annettu osakkeita</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	61 380,52
Pantattujen osakkeiden kirjanpitoarvo	0,00	21 877,39

<b>Leasingvastuiden yhteismäärä</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	1 980 754,89	1 301 459,38
Myöhemmin maksettavat	4 061 553,64	3 756 868,10
<b>Yhteensä</b>	<b>6 042 308,53</b>	<b>7 221 849,70</b>

<b>Vastuusitoumukset</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
<b>Takaukset muiden puolesta</b>		
Alkuperäinen pääoma	2 012 649,51	2 017 537,03
Jäljellä oleva pääoma	489 747,83	558 057,70

<b>Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt</b>	<b>2013</b>	<b>2012</b>
Sopimusvastuut *)	59 618,43	26 400,00
Vuokravastuut	876 812,27	602 037,11
Muut vastuut	407 700,23	473 115,78
Johdannaissopimukset	567 016,59	651 680,79
Arvonlisäveron palautusvastuu **)	473 013,83	427 049,00
Ara-avustusten palautusvastuu	239 269,07	284 720,15

\*) Kunnan omista sopimusvastuista löytyy tarkempi erittely kunnan liitetietojen kohdalta.

#### **\*\*\*) Arvonlisäveron palautusvastuu**

Hollolan kunnalle ja konserniyhtiöille saattaa muodostua palautusvastuu 1.1.2006 alkaen uudisrakennusten ja perusparantamisen hankintamenojen arvonlisäveroista, mikäli kiinteistöjä myydään tai niiden käyttötarkoitus muuttuu vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan käyttöön (AVL 11 luku 120§). Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

**Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu**

Perustamishankkeeseen saatua valtionosuutta tai -avustusta vastaava suhteellinen osa hankitun omaisuuden käyvästä arvosta voidaan kokonaan tai osaksi määrätä palautettavaksi valtiolle, jos hankittu omaisuus luovutetaan

toiselle taikka jos toiminta lopetetaan tai omaisuuden käyttötarkoitusta muutetaan pysyvästi eikä omaisuutta käytetä muuhun valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan. Jos omaisuus luovutetaan toiselle, joka käyttää omaisuutta valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan, tästä luovutuksesta johtuva palautus voidaan jättää määräämättä,

jos luovuttaja omaisuuden luovutuksen yhteydessä sitoutuu vastaamaan palautusehdoista myös luovutuksen jälkeen tai jos luovutuksen saaja sitoutuu vastaaviin omaisuuden luovuttajaa koskeviin palautusehtoihin. Palautusta ei määrätä suoritettavaksi, jos valtionosuuden myöntämisestä on kulunut yli 15 vuotta. Vastuu perustuu

lakiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 29.12.2009/1705, 7:53§ sekä lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 3.8.1992/733, 4:30§.

Tarkempi erittely kunnan perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuista löytyy kunnan liitetietojen kohdalta.

## 5. Taseyksikön ja liikelaitoksen erillistilinpäätökset

### 5.1 Liikelaitoksen vaikutus tulokseen

098 HOLLOLA JA PPK OIVA  
TULOSLASKELMA 1 - 12/2013

	Hollolan kunta (ml. taseyks.)	Ppk Oiva	Yhteensä (e. kone-elim.)	Koneelliset eliminoinnit	Yhteensä
<b>TOIMINTATUOTOT</b>					
MYNTITUOTOT	16 432 081,73	80 841 363,87	97 273 445,60	-39 657 883,21	57 615 562,39
MAKSUTUOTOT	2 755 412,11	9 968 399,18	12 723 811,29	-5 069,61	12 718 741,68
TUET JA AVUSTUKSET	1 963 835,60	570 869,09	2 534 704,69	-24 674,00	2 510 030,69
MUUT TOIMINTATUOTOT	3 894 715,27	1 414 605,00	5 309 320,27	-1 788 467,18	3 520 853,09
<b>TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ</b>	<b>25 046 044,71</b>	<b>92 795 237,14</b>	<b>117 841 281,85</b>	<b>-41 476 094,00</b>	<b>76 365 187,85</b>
<b>VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN</b>					
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	164 156,60	0	164 156,60	0	164 156,60
<b>VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN YHTEENSÄ</b>	<b>164 156,60</b>	<b>0</b>	<b>164 156,60</b>	<b>0</b>	<b>164 156,60</b>
<b>TOIMINTAKULUT</b>					
HENKILÖSTÖKULUT	-38 802 074,29	-44 642 237,77	-83 444 312,06	0	-83 444 312,06
PALKAT JA PALKKIOT	-29 425 937,35	-36 134 279,75	-65 560 217,10	0	-65 560 217,10
HENKILÖSIVUKULUT	-9 376 136,94	-8 507 958,02	-17 884 094,96	0	-17 884 094,96
ELÄKEKULUT	-7 662 793,43	-6 469 556,62	-14 132 350,05	0	-14 132 350,05
MUUT HENKILÖSIVUKI	-1 713 343,51	-2 038 401,40	-3 751 744,91	0	-3 751 744,91
PALVELUJEN OSTOT	-77 136 303,60	-29 852 512,36	-106 988 815,96	39 659 553,64	-67 329 262,32
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-5 072 947,95	-3 273 897,42	-8 346 845,37	3 204,38	-8 343 640,99
AVUSTUKSET	-2 531 820,51	-7 703 981,35	-10 235 801,86	1 753,08	-10 234 048,78
MUUT TOIMINTAKULUT	-3 276 806,85	-7 221 987,08	-10 498 793,93	1 811 582,90	-8 687 211,03
<b>TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ</b>	<b>-126 819 953,20</b>	<b>-92 694 615,98</b>	<b>-219 514 569,18</b>	<b>41 476 094,00</b>	<b>-178 038 475,18</b>
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-101 609 751,89</b>	<b>100 621,16</b>	<b>-101 509 130,73</b>	<b>0</b>	<b>-101 509 130,73</b>
VEROTULOT	82 595 923,67	0	82 595 923,67	0	82 595 923,67
VALTIONOSUUDET	26 558 236,00	0	26 558 236,00	0	26 558 236,00
<b>RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT</b>					
KORKOTUOTOT	40 467,65	1 753,03	42 220,68	0	42 220,68
MUUT RAHOITUSTUOTOT	698 043,70	6 258,81	704 302,51	-302 740,00	401 562,51
KORKOKULUT	-519 974,49	-7 187,01	-527 161,50	0	-527 161,50
MUUT RAHOITUSKULUT	-399 995,09	-781,25	-400 776,34	302 740,00	-98 036,34
<b>RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT YHTEENSÄ</b>	<b>-181 458,23</b>	<b>43,58</b>	<b>-181 414,65</b>	<b>0</b>	<b>-181 414,65</b>
<b>VUOSIKATE</b>	<b>7 362 949,55</b>	<b>100 664,74</b>	<b>7 463 614,29</b>	<b>0</b>	<b>7 463 614,29</b>
<b>POISTOT JA ARVONALENTUMISET</b>					
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT	-10 227 568,76	-100 664,74	-10 328 233,50	0	-10 328 233,50
<b>POISTOT JA ARVONALENTUMISET YHTEENSÄ</b>	<b>-10 227 568,76</b>	<b>-100 664,74</b>	<b>-10 328 233,50</b>	<b>0</b>	<b>-10 328 233,50</b>
<b>SATUNNAISET ERÄT</b>					
SATUNNAISET TUOTOT	1 872 774,40	0	1 872 774,40	0	1 872 774,40
<b>SATUNNAISET ERÄT YHTEENSÄ</b>	<b>1 872 774,40</b>	<b>0</b>	<b>1 872 774,40</b>	<b>0</b>	<b>1 872 774,40</b>
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>-991 844,81</b>	<b>0</b>	<b>-991 844,81</b>	<b>0</b>	<b>-991 844,81</b>
POISTOERON MUUTOS	5 897,59	0	5 897,59	0	5 897,59
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ</b>	<b>-985 947,22</b>	<b>0</b>	<b>-985 947,22</b>	<b>0</b>	<b>-985 947,22</b>

## 5.2 Erillistilinpäätöslaskelmat

### Taseyksikön tilinpäätöslaskelmat

#### HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

##### TULOSLASKELMA

	01.01. - 31.12.2013	01.01. - 31.12.2012
<b>Liikevaihto</b>	<b>3 818 398,57</b>	<b>3 451 851,99</b>
Liiketoiminnan muut tuotot	67 340,85	59 753,49
Materiaalit ja palvelut	-1 894 043,09	-1 781 331,02
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 112,36	0,00
Palvelujen ostot	-1 886 930,73	-1 781 331,02
Henkilöstökulut	-113 953,83	-103 899,57
Palkat ja palkkiot	-51 637,17	-48 814,52
Henkilösivukulut	-62 316,66	-55 085,05
Eläkekulut	-59 354,12	-52 252,43
Muut henkilösivukulut	-2 962,54	-2 832,62
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 141 699,52	-1 030 492,32
Liiketoiminnan muut kulut	-7 279,81	-1 754,56
<b>Liikelyijäämä</b>	<b>728 763,17</b>	<b>594 128,01</b>
Rahoitustuotot ja -kulut:		
Korkotuotot	3 975,04	5 352,38
Muut rahoitustuotot	18,26	1 473,12
Muille maksetut korkokulut	-69 091,72	-79 227,87
Korvaus peruspääomasta	-302 740,00	-302 740,00
Muut rahoituskulut	-13,08	-176,69
<b>Ylijäämä (-alijäämä) ennen satunnaiseriä</b>	<b>360 911,67</b>	<b>218 808,95</b>
<b>Ylijäämä(alijäämä)ennen varauksia</b>	<b>360 911,67</b>	<b>218 808,95</b>
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	5 897,59	5 897,59
<b>Tilikauden ylijäämä (-alijäämä)</b>	<b>366 809,26</b>	<b>224 706,54</b>
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b>		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,56 %	3,70 %
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	5,25 %	4,25 %
Voitto, %	9,45 %	6,34 %

**HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS****RAHOITUSLASKELMA****01.01. - 31.12.2013 01.01. - 31.12.2012****Toiminnan rahavirta**

Tulorahoitus	<b>1 502 611,19</b>	<b>1 249 301,27</b>
Liikeliijäämä	728 763,17	594 128,01
Poistot ja arvonalennukset	1 141 699,52	1 030 492,32
Rahoitustuotot ja -kulut	-367 851,50	-375 319,06
<b>Investointien rahavirta</b>	<b>-1 838 113,68</b>	<b>-487 005,86</b>
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-1 868 113,68	-1 237 025,38
Rahoitusosuudet investointimenoihin	30 000,00	750 019,52
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>-335 502,49</b>	<b>762 295,41</b>

**Rahoituksen rahavirta**

Lainakannan muutokset	<b>-540 000,00</b>	<b>-115 000,00</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	0,00	2 850 000,00
Pitkäaikaisen lainojen vähennys muilta	-540 000,00	-240 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	0,00	-2 725 000,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	<b>-336 932,25</b>	<b>2 288 590,46</b>
Saamisten muutos muilta	-218 950,46	899 189,52
Korottomien velkojen muutos kunnalta	-1 081 044,58	1 129 981,90
Korottomien velkojen muutos muilta	963 062,79	259 419,04
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>-876 932,25</b>	<b>2 173 590,46</b>

**Rahavarojen muutos****-1 212 434,74 2 935 885,87****Rahavarojen muutos**

Rahavarat 31.12.	1 980 180,50	3 192 615,24
Rahavarat 1.1.	3 192 615,24	256 729,37
	<b>-1 212 434,74</b>	<b>2 935 885,87</b>

**RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT**

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, eur	-1 796 808,04	-2 833 765,06
Investointien tulorahoitus, %	81,75 %	256,53 %
Pääomamenojen tulorahoitus, %	63,19 %	171,84 %
Lainanhoitokate	2,58	4,16
Kassan riittävyys, pv	194,54	2153,37
Quick Ratio	2,18	1,79
Current Ratio	2,18	1,79

**HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS****TASE**

<b>VASTAAVAA</b>	<b>31.12.2013</b>	<b>31.12.2012</b>
<b>A PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
I AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
2. MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	4 408,87	16 872,94
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	4 408,87	16 872,94
II AINEELLISET HYÖDYKKEET		
1. MAA- JA VESIALUEET	158 927,65	140 197,65
2. RAKENNUKSET	372 298,63	188 234,53
3. KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	20 356 637,27	20 407 327,93
4. KONEET JA KALUSTO	101 760,39	137 730,96
ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET		
6. HANKINNAT	1 471 912,28	879 166,92
AINEELLISET HYÖDYKKEET	22 461 536,22	21 752 657,99
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>22 465 945,09</b>	<b>21 769 530,93</b>
<b>C VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
II SAAMISET		
LYHYTAIKAISET SAAMISET		
1. MYYNTISAAMISET	429 179,57	187 936,80
5. SIIRTOSAAMISET	192,00	22 484,31
LYHYTAIKAISET SAAMISET	429 371,57	210 421,11
SAAMISET	429 371,57	210 421,11
IV RAHAT JA PANKKISAAMISET	1 980 180,50	3 192 615,24
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>2 409 552,07</b>	<b>3 403 036,35</b>
<b>VASTAAVAA</b>	<b>24 875 497,16</b>	<b>25 172 567,28</b>
<b>VASTATTAVAA</b>	<b>31.12.2013</b>	<b>31.12.2012</b>
<b>A OMA PÄÄOMA</b>		
I PERUSPÄÄOMA	-8 619 296,54	-8 619 296,54
IV EDELLISTEN TILIKAUSIEN YLIJÄÄMÄ/ ALIJÄÄMÄ	-3 591 860,33	-3 367 153,79
V TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-366 809,26	-224 706,54
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>-12 577 966,13</b>	<b>-12 211 156,87</b>
<b>B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET</b>		
1. POISTOERO	-51 811,76	-57 709,35
<b>POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET</b>	<b>-51 811,76</b>	<b>-57 709,35</b>
<b>E VIERAS PÄÄOMA</b>		
I PITKÄAIKAINEN		
2. LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOKSILTA	-2 890 000,00	-3 430 000,00
9. MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VELAT	-8 249 690,63	-7 571 342,85
PITKÄAIKAINEN	-11 139 690,63	-11 001 342,85
II LYHYTAIKAINEN		
2. LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOKSILTA	-540 000,00	-540 000,00
7. OSTOVELAT	-410 513,52	-130 477,44
8. KOROTTOMAT VELAT KUNNALTALTA	-59 617,31	-1 139 963,40
9. MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VELAT	-57 472,52	-58 549,60
10 SIIRTOVELAT	-38 425,29	-33 367,77
LYHYTAIKAINEN	-1 106 028,64	-1 902 358,21
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>-12 245 719,27</b>	<b>-12 903 701,06</b>
<b>VASTATTAVAA</b>	<b>-24 875 497,16</b>	<b>-25 172 567,28</b>



**TASEEN TUNNUSLUVUT**

Omavaraisuusaste, %	50,77 %	48,74 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	315,15 %	332,08 %
Kertynyt ylijäämä, 1000 eur	3 958,67	3 591,86
Lainakanta 31.12., 1000 eur	3 430,00	3 970,00

**PERUSPALVELUKESKUS OIVA –LIIKELAITOS****TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT**

	01.01. - 31.12.2013	01.01. - 31.12.2012
<b>Liikevaihto</b>	<b>91 994 443,54</b>	<b>89 152 860,35</b>
Liiketoiminnan muut tuotot	876 137,93	957 105,56
Materiaalit ja palvelut	<b>-33 201 689,11</b>	<b>-34 213 757,02</b>
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 280 684,91	-3 173 811,44
Palvelujen ostot	-29 921 004,20	-31 039 945,58
Henkilöstökulut	<b>-44 642 237,77</b>	<b>-41 990 187,55</b>
Palkat ja palkkiot	-36 134 279,75	-34 058 143,12
Henkilösivukulut	-8 507 958,02	-7 932 044,43
Eläkekulut	-6 469 556,62	-6 036 386,50
Muut henkilösivukulut	-2 038 401,40	-1 895 657,93
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	<b>-100 664,74</b>	<b>-125 430,37</b>
Liiketoiminnan muut kulut	<b>-14 926 033,43</b>	<b>-13 778 644,78</b>
<b>Liikelylijäämä</b>	<b>-43,58</b>	<b>1 946,19</b>
<b>Rahoitustuotot ja -kulut:</b>	<b>43,58</b>	<b>-1 946,19</b>
Korkotuotot	1 753,03	5 054,82
Muut rahoitustuotot	6 258,81	4 585,19
Muille maksetut korkokulut	-7 187,01	-10 986,44
Muut rahoituskulut	-781,25	-599,76
<b>Ylijäämä ennen satunnaisia eriä</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>Ylijäämä(alijäämä)ennen varauksia</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>Tilikauden alijäämä</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
Voitto %	0,00	0,00
Sijoitetun pääoman tuotto %	-0,26	-0,55

**RAHOITUSLASKELMA**

01.01. - 31.12.2013 01.01. - 31.12.2012

**Toiminnan rahavirta**

Tulorahoitus	<b>100 664,74</b>	<b>125 430,37</b>
Liikelyijäämä	-43,58	1 946,19
Poistot ja arvonalennukset	100 664,74	125 430,37
Rahoitustuotot ja -kulut	43,58	-1 946,19
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	0,00
<b>Investointien rahavirta</b>	<b>-6 300,00</b>	<b>-31 875,30</b>
Investointimenot	-6 300,00	-31 875,30
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	0,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0,00	0,00
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>94 364,74</b>	<b>93 555,07</b>

**Rahoituksen rahavirta**

Lainakannan muutokset	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	0,00	0,00
Pitkäaikaisen lainojen vähennys muilta	0,00	0,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos muilta	800 000,00	0,00
Oman pääoman muutokset	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	<b>-1 932 936,76</b>	<b>310 564,83</b>
Toimeksiantojen pääomat	-1 186,87	-8 759,94
Vaihto-omaisuuden muutos	59 247,91	74 605,36
Saamisten muutos kunnalta	-352 077,91	-296 825,20
Saamisten muutos muilta	-2 022 129,65	-437 677,84
Korottomien velkojen muutos kunnalta	-45 677,28	-114 841,63
Korottomien velkojen muutos muilta	428 887,04	1 094 064,08
Rahoituksen rahavirta	<b>-1 132 936,76</b>	<b>310 564,83</b>
Rahavarojen muutos	<b>-1 038 572,02</b>	<b>404 119,90</b>
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	1 840 532,87	2 879 104,89
Rahavarat 1.1.	-2 879 104,89	-2 474 984,99
	<b>-1 038 572,02</b>	<b>404 119,90</b>

Investointien tulorahoitus %	<b>1 597,85</b>	<b>393,50</b>
Quick ratio %	<b>1,00</b>	<b>0,99</b>
Current ratio %	<b>1,00</b>	<b>0,99</b>
Kassan riittävyys pv	<b>7,25</b>	<b>11,68</b>
Lainanhoitokate	<b>0,30</b>	<b>0,52</b>
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta	<b>-192977,46</b>	<b>-223235,43</b>

**PERUSPALVELUKESKUS OIVA LIIKELAITOS  
HOLLOLAN KUNTA**

**T A S E**

<b>VASTAAVAA</b>	<b>31.12.2013</b>	<b>31.12.2012</b>
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
I AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
1. AINEETTOMAT OIKEUDET	0,00	23 114,36
2. MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	2 896,19	43 095,96
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	2 896,19	66 210,32
II AINEELLISET HYÖDYKKEET		
1. MAA- JA VESIALUEET	0,00	0,00
2. RAKENNUKSET	0,00	0,00
3. KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	0,00	0,00
4. KONEET JA KALUSTO	60 955,92	92 006,53
AINEELLISET HYÖDYKKEET	60 955,92	92 006,53
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>	<b>63 852,11</b>	<b>158 216,85</b>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
I VAIHTO-OMAISUUS		
1. AINEET JA TARVIKKEET	7 358,83	66 606,74
VAIHTO-OMAISUUS	7 358,83	66 606,74
II SAAMISET		
LYHYTAIKAISET SAAMISET		
1. MYYNTISAAMISET	5 393 491,87	4 762 680,01
2. SAAMISET KUNNALTA	3 877 320,63	3 525 242,72
3. MUUT SAAMISET	700 290,44	696 772,24
4. SIIRTOSAAMISET	2 885 723,93	1 497 924,34
LYHYTAIKAISET SAAMISET	12 856 826,87	10 482 619,31
SAAMISET	12 856 826,87	10 482 619,31
IV RAHAT JA PANKKISAAMISET	1 840 532,87	2 879 104,89
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>	<b>14 704 718,57</b>	<b>13 428 330,94</b>
<b>VASTAAVAA</b>	<b>14 768 570,68</b>	<b>13 586 547,79</b>
<b>VASTATTAVAA</b>	<b>31.12.2013</b>	<b>31.12.2012</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>		
IV EDELLISTEN TILIKAUSIEN YLIJÄÄMÄ/ ALIJÄÄMÄ	0,00	0,00
V TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	0,00	0,00
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>		
1. VALTION TOIMEKSIANNOT	37 399,62	38 586,49
2 LAHJOITUSRAHASTOJEN PÄÄOMAT	0	0
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>37 399,62</b>	<b>38 586,49</b>

**VIERASPÄÄOMA**

## II LYHYTAIKAINEN

1. LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOKSILTA	2 800 000,00	2 000 000,00
2 SAADUT ENNAKOT	1 469,63	1 261,11
3 OSTOVELAT	3 169 134,00	3 425 934,04
4 KOROTTOMAT VELAT KUNNALT	469 620,89	515 298,17
5 MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VELAT	970 272,97	844 990,82
6 SIIRTOVELAT	7 320 673,57	6 760 477,16
LYHYTAIKAINEN	14 731 171,06	13 547 961,30

**VIERASPÄÄOMA** 14 731 171,06 13 547 961,30

**VASTATTAVAA** 14 768 570,68 13 586 547,79

Omavaraisuusaste %	0,00	0,00
Suhteellinen velkaantuneisuus %	16,01	15,19
Kertynyt ylijäämä 1000 eur	0	0
Lainakanta 31.12. 1000 Eur	-2 803	-2 003

**Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot****Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät****Pysyvien vastaavien arvostus**

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

**Vaihto-omaisuuden arvostus**

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinnalla.

**Rahoitusomaisuuden arvostus**

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

**Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus**

Tuloslaskelman esittämistapaa ei ole muutettu.

## Tuloslaskelman liitetiedot

TOIMINTATUOTOT tehtäväalueittain	ULKOISET	2013
Hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen		5 874 120
Sosiaalipalvelut		10 693 654
Koti- ja asumispalvelut		21 972 500
Terveyden- ja sairaanhoidon vastaanottopalvelut		16 535 357
Hallinto- ja talouspalvelut		113 919
<b>Yhteensä</b>		<b>55 189 550</b>

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>		
ATK-ohjelmistot	3 vuotta	Tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	Tasapoisto
<b>Koneet ja kalusto</b>		
Kuljetusvälineet	5 vuotta	Tasapoisto
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. Laitteet	5 vuotta	Tasapoisto tai
Muut laitteet ja kalusteet	40 %	Menojäännöspoisto

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kunnassa kirjattu vuosikuluiksi.

## Taseen liitetiedot

### Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

### Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset

Aineettomat hyödykkeet	Muut pitkävaikutteiset menot
Poistamaton hankintameno 1.1.	66 210,32
Lisäykset tilikauden aikana	0
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	0,00
Siirrot erien välillä -/+	0,00
Tilikauden poisto	- 63 314,13
Arvonlennukset ja niiden palautukset	
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.2013</b>	<b>2 896,19</b>
Arvonkorotukset	
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.2013</b>	<b>2 896,19</b>

**Aineelliset hyödykkeet****Koneet ja kalusto**

Poistamaton hankintameno 1.1.		92 006,53
Lisäykset tilikauden aikana		6 300,00
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikauden aikana		
Siirrot erien välillä -/+		
Tilikauden poisto	-	37 350,61
Arvonlennukset ja niiden palautukset		0,00
<b>Poistamaton hankintameno</b>		
<b>31.12.2013</b>		<b>60 955,92</b>
Arvonkorotukset		
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.2013</b>		<b>60 955,92</b>

<b>Saamiset</b>		
	2013	2012
Lyhytaikaiset saamiset, Saamiset tytäryhteisöiltä		
Myyntisaamiset		2 300,00
Saamiset jäsenkuntayhtymiltä		
Myyntisaamiset	50 266,64	21 120,39
Siirtosaamiset		26 917,00
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	<b>50 266,64</b>	<b>50 337,39</b>

**Siirtosaamiin sisältyvät olennaiset erät**

	2013	2012
Lyhytaikaiset siirtosaamiset		
Tulojäämät		
Kelakorv.työterveyshuollosta	153 320,95	277 890,40
Avustukset	89 187,62	143 033,52
Muut tulojäämät	9 643,71	4 083,07
Kuntien loppulaskut	2 633 571,65	1 046 000,35
Tulojäämät yhteensä	2 885 723,93	1 471 007,34
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	<b>2 885 723, 93</b>	<b>1 497 924,34</b>

### Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

#### Oma pääoma

Sijoitettua omaa pääomaa ei ole, eikä myöskään edellisten tilikausien yli-/alijäämiä

<b>Vieras pääoma</b>	2013	2012
Lyhytaikainen Velat tytäryhteisöille Ostovelat	458,60	8 390,44
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä Ostovelat	515 846,72	667 786,50
Velat osakkuusyhteisöille Ostovelat	52 538,39	35 470,67
<b>Vieras pääoma yhteensä</b>	<b>568 843,71</b>	<b>711 647,61</b>

<b>Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät</b>	2013	2012
<b>Lyhytaikainen</b>		
Lomapalkkajaksotus ja sivukulut	6 652 430,42	6 056 095,27
Kuel-eläkemaksut	654 289,96	603 671,20
Muut siirtovelat	13 953,19	100 710,69
Siirtovelat yhteensä	<b>7 320 673,57</b>	<b>6 760 477,16</b>

<b>Shekkilimiitti</b>	2013	2012
Luotollisen shekkitilin limiitti	<b>500 000,00</b>	<b>500 000 ,00</b>

<b>Huollettavien varat</b>	2013	2012
Päijät-Hämeen Osuuspankissa	160 578,62	129 566,17
Etelä-Päijänteiden Osuuspankissa	42 288,04	37 938,47
Kärkölen Osuuspankissa	765,63	765,12
<b>Lasten itsenäistymisvarat yhteensä</b>	<b>203 632,29</b>	<b>168 269,76</b>

## Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Henkilöstön lukumäärä 31.12.

Toimintayksikkö	2013	2012
Hyvinvoinnin- ja terveydenedistäminen	123	116
Sosiaalipalvelut	129	129
Koti- ja asumispalvelut	476	436
Terveyden- ja sairaanhoidon vast.otto	362	366
Hallinto	40	44
	<hr/>	<hr/>
	1091	1091
Naisia	1056	1019
Miehiä	74	72
	<hr/>	<hr/>
	1030	1026
Vakituiset	862	820
Määräaikaiset ja sijaiset	247	242
Työllistetyt	6	7
Oppisopimussuhteiset	15	22
	<hr/>	<hr/>
	<b>1130</b>	<b>1091</b>

Tilintarkastajan palkkiot	2013	2012
BDO-konserni (aiemmin Auditor-yhtiöt)		
<i>BDO Auditor Oy</i>		
Tilintarkastuspalkkiot	4 122,00	2 726,00
Palkkiot yhteensä	4 122,00	2 726,00



**KIRJANPIDOSSA KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT :****Peruspalvelukeskus Oiva - liikelaitos**

Laji	Nimi	
ALKUSA	Alkusaldot	
BUD	Talousarvio	
BUDL	Lisätalousarvio	
KASCPU	Kassa CPU	
KASHAM	Kassa Häm	
KASPAD	Kassa Pad	
KASSAL	Kassa Sal	
VARAKE	Sonet varasto	
KOMTOS	Käyttöomaisuustositteet	
MUISIS	Muistio sisäinen	
MUISRO	Muistio Rondo	
MUISRS	Muistio Rondo sisäinen	
MUIST1	Muistiotositteet excel	
SISRON	Sisäinen lasku Rondo	
OMAKSU	Ostoreskontra maksut	
OSTOT	Ostolaskut	
PALKAT	Palkkatositteet	
PANKKI	Pankkien tiliotteet	
YMR10	Taloustoimiston laskutus	
YMR16	Palvelukeskuslaskutus	
YMR17	Sosiaalipalvelulaskutus	
YMR18	Sosiaaliosaston maksuunpano	
YMR33	Sekalaiset laskut	
YMR45	Vuodeosastolaskutus	
YMR46	Koti- ja asumispalvelulaskutus	
YMR47	Hammashuoltolaskutus	
YMR48	Muu avohoitolaskutus	
YMR49	Kuntalaskutus	
YMR99	Vanhat laskut	
YMRHYV	MR hyvityslaskujen kuittaus	
YMRMAN	MR manuaalisuoritus	
YMRVII	MR viitesuoritukset	

**Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista vuonna 2013**

Tasekirja	Paperituloste, sidottu
Tase-erittelyjen saldospelvitykset	Paperitulosteet
Tilikartta	Paperituloste
Päiväkirja	Sähköinen arkisto
Pääkirja	Sähköinen arkisto
Ostoreskontra	Sähköinen arkisto
Myyntireskontra	Sähköinen arkisto
Palkkakirjanpito	Sähköinen arkisto/atk-listat
Käyttöomaisuuskirjanpito	Atk-listoina

## 6. Konserniyhtiöt

<b>TEHTÄVÄN NIMI</b>		
HOLLOLAN ASUNTOTALOT OY		
Vastuuhenkilö: Päivi Rahkonen		
<b>Palvelusuunnitelman kuvaus</b>		
Hollolan Asuntotalot Oy:n toiminta-ajatuksena on vuokra-asuntotarpeen tyydyttämiseksi omistaa ja ylläpitää Hollolassa rakennuksia ja kiinteistöjä sekä omistaa kiinteistöjen hallintaan oikeuttavia osakkeita sekä vuokrata omistamiaan huoneistoja omakustannusperiaatteella.		
<b>Tavoitteet ja mittarit</b>		
<b>Tavoitteet</b>	<b>Arviointitapa/mittari</b>	<b>Toteuma 2013</b>
<b>Vaikuttavuustavoitteet</b>		
Palvelukyky		
Asukkaat ovat tyytyväisiä	asukaskysely	kyselyä ei ole suoritettu
Vaikuttavuus		
Riskienhallinta kokonaisvaltaisesti hoidettu	raportointi	raportointi kuukausittain
Vastaaminen toimintaympäristön ja konsernin muuttuviin tarpeisiin	arviointi HAT:n roolista suhteessa asumisen muuttuviin tarpeisiin	työryhmä kokoontui 3 kertaa, loppuraportti laadittu
HAT:n ja Peruspalvelukeskus Oiva-liikelaitoksen roolien ja prosessien kehittämisen erityisasuntojen vuokraamisessa	arviointi	Perheasuntoja käsittävien rakennusten muuttaminen erityisryhmille ei ole taloudellisesti kannattavaa
<b>Tuotantotavoitteet</b>		
Tuottavuus ja taloudellisuus		
Asuntojen kunto on hyvä	korjaussuunnittelu	Korjauksia tehdään tarvittaessa. TJT 7 E suunnittelu jatkuu
Asuntojen korkea täyttöaste	seuranta	97 %

**TEHTÄVÄN NIMI**

HOLLOLAN PALVELUASUNNOT OY

Vastuuhenkilö: Päivi Rahkonen

**Palvelusuunnitelman kuvaus**

Asuntojen vuokraus omakustannusperiaatteella siten, että huoneistojen käyttöaste säilyy korkeana ja laatu sekä vuokrataso kilpailukykyisenä.

**Tavoitteet ja mittarit**

Tavoitteet	Arviointitapa/mittari	Toteuma 2013
<b>Vaikuttavuustavoitteet</b>		
Asukkaat ovat tyytyväisiä	asukaskysely	kyselyä ei ole suoritettu
Vuokrataso on kilpailukykyinen	alueellinen vertailu	alueellisesti kohtuullinen taso
Riskienhallinta kokonaisvaltaisesti hoidettu	raportointi	kuukausittain
Vastaaminen toimintaympäristön ja konsernin muuttuviin tarpeisiin	vanhusasuntojen kokonaisvaltainen arviointi ja HAT:n roolin määrittäminen	toteutuksen arviointi kesken, jatkuu 2014
Asuntojen korkea täyttöaste	seuranta	100 %

**Työvoimapalvelu Soiva Oy**

Yhtiöllä on ollut haastavaa sekä toiminnan että talouden näkökulmasta tarkasteltuna, eivätkä tulot ole kertyneet budjetin mukaisesti. Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä Sosiaalisten yritysten rekisteriin yritys hyväksyttiin vasta 21.3.2013. Toisaalta yrityksen käynnistymisajankohdasta oli haasteellinen; syksyllä 2012 talouden taantuma käynnistyi uudelleen, yritysten halukkuus palkata työvoimaa tai käyttää työvoimapalveluja heikkeni eikä toiminnalle löytynyt luontevaa tai taloudellisesti järkevää mallia. Suunnitellut tulonlähteet eivät tuoneet tuloja. Yhteistyö yritysten ja kuntien kanssa ei lähtenyt käyntiin odotetulla tavalla eikä yhtiö tuottanut positiivista tulosta. Tilikauden tulos ajalla 1.1.-31.12.2013 on n. 53 t euroa tappiollinen.

Työvoimapalvelu Soiva Oy:n yhtiökokous teki 7.5.2013 seuraavan päätöksen: ”Päätettiin, että yhtiön toiminta lakkautetaan 31.7.2013, kun toimitusjohtajan työsopimus päättyy. Aloitetaan neuvottelut yhtiön myymiseksi Päijät-Hämeen Koulutus konsernille. Yhtiökokous esittää asian ottamista omistajakuntien käsittelyyn. Yhtiökokous valtuuttaa toimitusjohtajan selvittämään yhtiön myyntiä Päijät-Hämeen koulutus konsernille.”

Kaikki omistajakunnat ovat tehneet syksyn 2013 aikana päätöksen yhtiön osakkeiden myynnistä Päijät-Hämeen Koulutus konserni –kuntayhtymään kuuluvalla Tuoterenskaalle. Työvoimapalvelu Soiva Oy:n osakkeiden myynti on suoritettu 1.1.2014, joten yhtiö on vielä vuoden 2013 tilinpäätöksessä osa Hollolan kuntakonsernia.

## 7. Käytetyt kirjanpito- ja tositelajit

### Luettelo käytetyistä kirjanpito- ja tositelajista vuonna 2013

Tasekirja	Paperituloste, sidottu
Tase-erittelyjen saldoselvitykset	Paperitulosteet
Tilikartta	Paperituloste
Päiväkirja	Sähköinen arkisto
Pääkirja	Sähköinen arkisto
Ostoreskontra	Sähköinen arkisto
Myyntireskontra	Sähköinen arkisto
Palkkakirjanpito	Sähköinen arkisto/atk-listat
Käyttöomaisuuskirjanpito	Atk-listoina
Konsernitilinpäätös	Sähköinen arkisto/excel-tiedostot

### Kirjanpidossa käytetyt tositelajit vuonna 2013

	Laji	Nimi
<b>Myyntilaskut</b>	YMR10	MR Laskulaji 10
	YMR11	MR Laskulaji 11
	YMR12	MR Laskulaji 12
	YMR13	MR Laskulaji 13
	YMR14	MR Laskulaji 14
	YMR16	MR Laskulaji 16
	YMR17	MR Laskulaji 17
	YMR18	MR Laskulaji 18
	YMR19	MR Laskulaji 19
	YMR20	MR Laskulaji 20
	YMR54	MR Laskulaji 54
	YMR71	MR Laskulaji 71
	YMR87	MR Laskulaji 87
	<b>Ostolaskut</b>	OSTOT
<b>Muistiotositteet</b>	ALKUSA	Alkusaldot
	BUD	Talousarvio
	BUDL	Lisätalousarvio
	KLALKU	Konsernin alkusaldot
	KLKIRJ	Konsernikirjaukset
	KLYHT	Tytäryht./Kuntayht.
	KOMMUI	Käyttöomaisuusmuistiot
	KOMTOS	Käyttöomaisuustositteet
	MUISIS	Muistiotositteet sisäiset
	MUISRO	Muistiotosite ulkoinen Rondo
	MUISRS	Muistiotosite sisäinen Rondo
	MUIST1	Muistiotositteet ulkoiset
	SISRON	Sisäiset laskut Rondo
<b>Tiliotteet</b>	PANKKI	Pankkien tiliotteet
<b>Suoritukset</b>	YMRHYV	Myyntiresk. hyvityslaskujen kuittaus
	YMRMAN	Myyntiresk. manuaalisuoritukset
	YMRVII	Myyntiresk. viitesuoritukset
<b>Varastosiirot</b>	KONEVA	Konevar. Lahikainen
<b>Kassasiirrot</b>	KASCPU	Kassa CPU
<b>Muut</b>	OMAKSU	Ostoreskontra maksu
	PALKAT	Palkkatositteet
	VYÖR	Vyörytystositteet

**8. Tilinpäätöksen allekirjoitukset ja merkinnät****Hollolan kunta****Kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan allekirjoitukset:**

Hollolassa \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ 2014

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

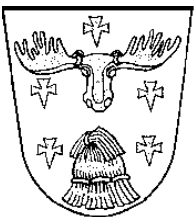
**Tilintarkastajan merkintä:**

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Hollolassa \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ 2014

BDO Audiator Oy, JHTT-yhteisö

\_\_\_\_\_



Hollolan kunta  
PL 66, (Virastotie 3), 15870 Hollola  
Puh. (03) 880 111  
Faksi (03) 880 3474  
[www.hollola.fi](http://www.hollola.fi), [kirjaamo@hollola.fi](mailto:kirjaamo@hollola.fi)sähköposti: etu-  
nimi.sukunimi@hollola